

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Leuven Instituut voor Criminologie
Masterproef
Academiejaar 2015 – 2016

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

**AGRESSIE IN HET JEUGDVOETBAL: ZOEKTOCHT NAAR DE OORZAKEN
VAN AGRESSIE TEN AANZIEN VAN SCHEIDSRECHTERS**

PROMOTOR: PROFESSOR S. PLEYSIER

Verhandeling, ingediend door Jens Kowalewski, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Leuven Instituut voor Criminologie
Masterproef
Academiejaar 2015 – 2016

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

**AGRESSIE IN HET JEUGDVOETBAL: ZOEKTOCHT NAAR DE OORZAKEN
VAN AGRESSIE TEN AANZIEN VAN SCHEIDSRECHTERS**

PROMOTOR: PROFESSOR S. PLEYSIER

Verhandeling, ingediend door Jens Kowalewski, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

Samenvatting

In de wetenschappelijke literatuur bestaat er geen inzicht over de prevalentie en de frequentie van agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Daarnaast ontbreekt het in de literatuur ook aan inzichten over mogelijke oorzaken van deze agressie in het jeugdvoetbal. Deze masterproef tracht daarom een belangrijke bijdrage te leveren via eerst en vooral een online-survey, die werd afgenomen bij Vlaamse voetbalscheidsrechters die actief zijn bij de Koninklijke Belgische Voetbalbond. Er namen 322 scheidsrechters deel aan de survey, wat gegeven de populatiegrootte van ongeveer 3500 scheidsrechters, neerkomt op een responspercentage van ongeveer 9-10%. Na de datacleaning bleven er echter nog 253 scheidsrechters over. Daarnaast werd er getracht een bijdrage te leveren door het voeren van verkennend kwalitatief onderzoek aan de hand van interviews bij verschillende actoren in de voetbalwereld, namelijk scheidsrechters, jeugdvoetballers en jeugdcoördinatoren. In totaal werden 14 actoren geïnterviewd, waarvan 5 scheidsrechters, 6 voetballers en 3 jeugdcoördinatoren, over mogelijke oorzaken van agressie.

In de masterproef gaf 66% van de scheidsrechters aan reeds slachtoffer te zijn geworden van verbale agressie in het jeugdvoetbal. Naast slachtofferschap van verbale agressie, gaf 37,5% van de scheidsrechters aan dat men reeds slachtoffer is geworden van bedreigingen in het jeugdvoetbal en gaf 9,9% aan dat men reeds slachtoffer is geworden van fysieke agressie in het jeugdvoetbal. Uit de masterproef blijkt dat men als scheidsrechter het vaakst slachtoffer wordt van verbale agressie in het jeugdvoetbal met een gemiddelde van 13,82 keer, gevolgd door bedreigingen met een gemiddelde van 3,91 keer en door fysieke agressie met een gemiddelde van 2,16 keer. Wat betreft de oorzaken van agressie gepleegd door jeugdvoetballers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal, gaf men aan dat er verschillende mogelijke oorzaken zijn voor het plegen van agressie. Zo blijkt dat speciale wedstrijdstandigheden, agressief gedrag van toeschouwers, de scheidsrechterlijke functie, de moraliteit van het individu, het morele sportklimaat, een prestatiegericht klimaat en de perceptie van straffeloosheid bij voetballers oorzaken zijn.

Dankwoord

Vooraleer de eigenlijke masterproef aan bod komt, wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om enkele personen te bedanken. Zonder de medewerking van deze personen zou ik de masterproef nooit hebben kunnen voltooien. Ten eerste wil ik mijn promotor, prof. Dr. Stefaan Pleysier, hartelijk danken voor de tips en de feedback die ik mocht ontvangen. Daarnaast gaat mijn welgemeende dank uit naar mijn begeleidster, Joyce Kolen, bij wie ik steeds terecht kon voor meer hulp of informatie. Als derde wil ik Jonas Visschers bedanken voor zowel de inspiratie die ik dankzij zijn thesis heb opgedaan als voor hulp die ik mocht ontvangen gedurende deze periode. Ten vierde gaat mijn dank uit naar de gehele Koninklijke Belgische Voetbalbond, met in het bijzonder Jean-Baptist Bultynck, voor de medewerking. Als vijfde wil ik alle respondenten bedanken voor hun vrijwillige medewerking aan de masterproef. Ten slotte wil ik nog mijn dank uiten aan mijn vrienden en aan mijn familie voor de steun.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	I
DANKWOORD	I
LIJST VAN AFKORTINGEN	IV
LIJST VAN BIJLAGEN	V
INLEIDING	1
HOOFDSTUK 1: PREVALENTIE EN FREQUENTIE VAN AGRESSIE TEN AANZIEN VAN SCHEIDSRECHTERS	3
1.1 AGRESSIE: EEN OMSCHRIJVING	3
1.2 AGRESSIE IN VOETBAL: DEFINIËRING EN VOORKOMEN	4
1.2.1 <i>Fysieke agressie</i>	4
1.2.2 <i>Verbale agressie</i>	5
1.2.3 <i>Bedreiging</i>	6
1.3 AGRESSIE TEN AANZIEN VAN EEN VOETBALSCHIEDSRECHTER	7
HOOFDSTUK 2: OORZAKEN VAN AGRESSIE DOOR JEUGDVOETBALLERS TEN AANZIEN VAN SCHEIDSRECHTERS	10
2.1 MORALITEIT VAN HET INDIVIDU	10
2.2 SPECIFIEKE KENMERKEN VAN HET VOETBALKLIJMAAT	14
2.2.1 <i>Moraliteit van de sportomgeving</i>	15
2.2.2 <i>Prestatiegerichtheid</i>	17
2.2.3 <i>Speciale wedstrijdstandigheden</i>	19
2.2.4 <i>Aggressief gedrag van toeschouwers</i>	20
2.2.5 <i>De kwetsbare scheidsrechterlijke positie</i>	21
2.2.6 <i>Perceptie van straffeloosheid</i>	23
HOOFDSTUK 3. PROBLEEMSTELLING	24
HOOFDSTUK 4. METHODOLOGIE	26
4.1 ONDERZOEKSDESIGN	26
4.2 ONDERZOEKSPOPULATIE EN STEEKPROEF	27
4.3 ONDERZOEKSEENHEDEN	29
4.4 DATAVERZAMELING	31
4.5 DATA-ANALYSE	33
4.6 KWALITEIT VAN HET ONDERZOEK	34
HOOFDSTUK 5. RESULTATEN	38
5.1 KWANTITATIEVE RESULTATEN	38
5.1.1 <i>Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie in het jeugdvoetbal</i>	38
5.1.2 <i>Oorzaken van agressie</i>	41
5.2 KWALITATIEVE RESULTATEN	44
5.2.1 <i>Aggressie</i>	44
5.2.2 <i>Oorzaken van agressie</i>	47
HOOFDSTUK 6. DISCUSSIE	65
6.1 PREVALENTIE EN FREQUENTIE VAN SLACHTOFFERSCHAP	65
6.2 OORZAKEN VAN AGRESSIE GEPLEEGD DOOR JEUGDSEPELERS TEN AANZIEN VAN SCHEIDSRECHTERS IN HET JEUGDVOETBAL	67
CONCLUSIE	73
BIBLIOGRAFIE	77
JURIDISCHE BRONNEN	77
SOCIAAL-WETENSCHAPPELIJKE BRONNEN	77

ELEKTRONISCHE BRONNEN.....	81
BIJLAGEN	82

Lijst van afkortingen

KBVB Koninklijke Belgische Voetbalbond

SPSS Statistical Package for the Social Sciences

Lijst van bijlagen

Bijlage 1	Websurvey
Bijlage 2	Codeboek
Bijlage 3	Topiclijst interviews
Bijlage 4	Codeboom
Bijlage 5	Lijst van de analyse-eenheden uit het kwalitatieve empirische gedeelte

Inleiding

Reeds voor de toenemende media-aandacht voor voetbalagressie, keurde de Belgische wetgever in 2012 de toevoeging van art. 410ter SW goed. In dat artikel wordt de straf van bepaalde gevallen van opzettelijke slagen en verwondingen verhoogd wanneer deze gevallen betrekking hebben op scheidsrechters in een sportwedstrijd. Deze wet heeft dan ook een bijzondere signaalfunctie meegekregen: agressie ten opzichte van scheidsrechters kan niet getolereerd worden.

Toch mag men stellen dat pas sinds het incident van Richard Nieuwenhuizen in Nederland (“Mishandelde grensrechter (41) overleden”, 2012) slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters meer aandacht krijgt. Richard Nieuwenhuizen trad op 2 december 2012 vrijwillig op als assistent van de scheidsrechter tijdens een wedstrijd van zijn oudste zoon. De wedstrijd werd meermaals stilgelegd omwille van verschillende kleinere incidenten waarbij de spelers betrokken waren. Na het eindsignaal werd Richard door de spelers van het bezoekende team en een vader in elkaar geslagen. De volgende dag overleed hij aan zijn verwondingen (“Mishandelde grensrechter (41) overleden”, 2012). De impuls die dit incident heeft gegeven aan de berichtgeving over slachtofferschap van voetbalscheidsrechters mag niet miskend worden. Naast verschillende tv-reportages (“agressie bij scheidsrechters”, 2013) komen er ook meer en meer artikelen over slachtofferschap terecht in de geschreven media, waardoor men mag concluderen dat de sensitiviteit voor het slachtofferschap van agressie is toegenomen en het tolerantieniveau gedaald is (Visschers, 2015, p. 22).

Hoewel de media-aandacht rond dit fenomeen de voorbije jaren steeds groter geworden is en er een groeiende onrust heerst dat agressie meer en meer geaccepteerd en aangemoedigd wordt in jeugdsport, blijft de aandacht voor agressie ten aanzien van sportscheidsrechters in de wetenschappelijke wereld gering (Chow, Murray & Feltz, 2009, p. 425; Rainey & Duggan, 1998, p. 114). Zo is er bijvoorbeeld maar één echte studie voorhanden naar het slachtofferschap van voetbalscheidsrechters (Folkesson, Nyberg, Archer & Norlander, 2012) en één masterproef (Visschers, 2014). Daarom lijkt het erg waarschijnlijk dat er een bepaald beeld gecreëerd wordt bij de bevolking door de berichtgeving waarbij de scheidsrechter voortdurend het slachtoffer is van agressie. Dit zou een mogelijke oorzaak kunnen zijn van de daling in het aantal scheidsrechters in Vlaanderen. Dit door de media gevormd beeld, alsook

eigen ervaringen van victimisatie of victimisatie van collega's, zou invloed kunnen uitoefenen op voetbalscheidsrechters als ook op personen die een carrière als scheidsrechter willen beginnen (Visschers, 2015, p. 22). Ten slotte valt op te merken dat hoewel men de voorbije drie decennia studies heeft gevoerd naar verklaringen voor agressie in sport, er beperkt onderzoek gebeurd is naar de oorzaken van agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal (Rasle, Traclat, Souchon, Coulomb-Cabagno & Petrucci, 2010, p. 340).

Omwille van deze vaststellingen worden er in deze masterproef twee doelstellingen vooropgesteld. Eerst en vooral wordt er getracht om de prevalentie en de frequentie van agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters in het jeugdvoetbal weer te geven. Ten tweede wordt er geprobeerd om inzicht te bieden in de mogelijke oorzaken van agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters in het jeugdvoetbal. Deze doelstellingen worden geconcretiseerd in de onderzoeksvragen. Het eerste deel onderzoeksvragen focust zich op het slachtofferschap van verschillende vormen van agressie. Het tweede deel focust zich meer op de mogelijk individuele en situationele oorzaken van agressie gepleegd door jeugdvoetballers ten aanzien van scheidsrechters.

In de literatuurstudie van deze masterproef gaat men eerst vooral in op het concept agressie en het voorkomen van verschillende vormen van agressie in het voetbal. Men focust zowel op een definiëring van 'agressie in het voetbal' als op het percentage scheidsrechters dat reeds slachtoffer werd van deze agressie. Daarnaast komen enkele mogelijke oorzaken van agressie aan bod. Als tweede wordt de relevantie van de masterproef toegelicht in de probleemstelling. Ten derde komt de methodologie van dit onderzoek aan bod waarin men de methodologische keuzes toelicht. Als vierde worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Daarna wordt er gereflecteerd over de resultaten in het licht van de beschikbare literatuur en ten slotte komt de conclusie van de masterproef aan bod.

Hoofdstuk 1: prevalentie en frequentie van agressie ten aanzien van scheidsrechters

In dit hoofdstuk wordt eerst en vooral het concept agressie toegelicht. Daarnaast worden de prevalentie en frequentie van de verschillende agressievormen beschreven. Ten slotte wordt er specifiek ingegaan op agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters.

1.1 Agressie: een omschrijving

Een eenduidige definitie van het concept ‘agressie’ bestaat er niet in de literatuur, maar het grootste deel van de auteurs gaat er mee akkoord dat er sprake moet zijn van intentioneel handelen waardoor een zekere schade, die verschillende vormen kan aannemen, bij het slachtoffer wordt aangericht (Vittielo & Stoff, 1997, p. 307; Stephens, 1998, p. 278.; Rasclé et al., 2010, p. 340; Visschers, 2015, p. 23). Daarnaast kan men ook stellen dat agressie een vorm van sociale interactie is waarbij minstens twee personen betrokken zijn en die gekenmerkt wordt door een specifieke interpretatie van de daad vanuit een eigen perspectief. Hier kan men dus uit afleiden dat er sprake is van op zijn minst een dader en een slachtoffer (Rasclé et al. 2010, p. 340).

In de sportwereld wordt er vaak een onderscheid gemaakt tussen instrumentele agressie ofwel doelgerichte agressie en vijandige agressie, ook wel persoonsgerichte agressie genoemd. Instrumentele agressie is agressie gebruikt als middel om een doel of een voordeel te bereiken. Men tracht dus voordeel te halen uit bepaalde spelsituaties door agressieve gedragingen uit te voeren, zoals bijvoorbeeld het verbaal uitdagen van een tegenstrever om zo een uitsluiting uit te lokken (Tractlet, Moret, Ohl & Clémence, 2015, p. 123; Silva, 1980, p. 200; Aktop et al., 2015, p. 1929; Visschers, 2015, p. 23; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23). Men suggereert dat doelgerichte agressie een niet-impulsieve, gecontroleerde vorm van agressie is die enkel en alleen geïnitieerd wordt omdat men een ander doel heeft dan iemand te kwetsen (Vittielo & Stoff, 1997, p. 309). Vijandige agressie daarentegen heeft als doel schade bij het slachtoffer aan te richten en gaat dus enkel en alleen om het met opzet kwetsen van een ander persoon (Tractlet et al., 2015, p. 123; Silva, 1980, p. 200; Aktop et al., 2015, p. 1929; Visschers, 2015, p. 23; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23). Deze vorm van agressie wordt vaak gecategoriseerd als explosief en ongecontroleerd en gaat vaak samen met woede of angst (Vittielo & Stoff, 1997, p. 309). Het onderscheid tussen enerzijds een gecontroleerde, proactieve, roofzuchtige en instrumentele vorm van agressie en anderzijds een impulsieve,

reactieve, affectieve en vijandige agressievorm is echter niet wederzijds exclusief. Bepaalde handelingen kunnen bijvoorbeeld ingegeven zijn door zowel het doel iemand kwaad te doen als vanuit de wil om een voordeel te halen uit de situatie (Vittielo & Stoff, 1997, p. 313; Visschers, 2015, p. 23). Onderzoek toont aan dat in het voetbal instrumentele agressie in beperkte mate getolereerd wordt, als onderdeel van het spel, maar vijandige agressie absoluut niet. Dit suggereert dat instrumentele agressie niet als ‘echte’ agressie bekeken wordt in het voetbal (Traclet et al., 2015, p. 123). Men geeft soms zelfs een positieve connotatie aan instrumentele agressie in het voetbal, voornamelijk wanneer het tot een succesvolle uitkomst en teamprestatie leidt (Traclet, Moret, Ohl & Clémence, 2014, p. 123).

1.2 Agressie in voetbal: definiëring en voorkomen

Het concept ‘agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters’ kan worden omschreven als agressie door een speler, trainer, toeschouwer of een andere persoon bij een voetbalwedstrijd betrokken waarbij schade wordt toegebracht aan een voetbalscheidsrechter. Deze schade kan bestaan uit zowel een psychologisch ongemak als een fysiek letsel (Visschers, 2015, p. 23). Agressie in het voetbal is dus een veelzijdig concept, bestaande uit de onderverdeling in fysieke agressie, psychische of verbale agressie en bedreiging (Folkesson et al., 2002, p. 318; Visschers, 2015, p. 23). Daarbij dient men nog te bemerken dat het intentionele karakter, de intentie iemand te kwetsen, van een agressieve handeling een belangrijk kenmerk is (Traclet et al., 2015, p. 323). Zo kan een sliding ongewild een speler blesseren en mist deze actie dus de intentie om de tegenstrever te kwetsen. Dergelijke actie kan men dan categoriseren als agressief, maar niet onder de noemer agressie (Folkesson et al., 2002, p. 318). Een zelfrapportagestudie in Vlaanderen toont aan dat het slachtofferpercentage bij voetbalscheidsrechters in Vlaanderen (85,9%) hoger ligt dan bij voetbalscheidsrechters in Zweden (72,9%) (Folkesson et al., 2002, p. 322; Visschers, 2015, p. 25-26).

1.2.1 Fysieke agressie

Fysieke agressie in het voetbal kan omschreven worden als een handeling waarbij een scheidsrechter intentioneel fysiek wordt aangevallen door een voetballer, trainer, toeschouwer of een andere bij de wedstrijd betrokken persoon. Voorbeelden daarvan zijn het slagen of het duwen van de scheidsrechter (Folkesson et al., 2002, p. 319; Friman, Nyberg & Norlander, 2004, p. 652-657; Visschers, 2015, p. 23-24).

Eén derde van de voetbalscheidsrechters in Vlaanderen werd reeds slachtoffer van fysieke agressie, waarvan 27,7% gepleegd door spelers, 9,1% door toeschouwers, 5,7% door trainers en 2,8% door anderen, met een gemiddelde frequentie van 0,68 keer ($SD = 1,43$) (Vischers, 2015, p. 23-24). In tegenstelling tot het relatief hoog percentage van fysieke agressie gevonden in een Vlaamse studie, vinden Folkesson et al. (2002, p. 325-326) een opmerkelijk lager percentage: 12,1% van de voetbalscheidsrechters werd reeds minstens één keer slachtoffer van fysieke agressie door voetballers. Een kleiner percentage werd ook al slachtoffer van fysieke agressie gepleegd door trainers en fans (Folkesson et al., 2002, p. 325-326). Ten slotte valt de sterke stijging in het aantal voorvallen van fysieke agressie van 260 in 2010-2011 naar 330 in 2011-2012 in het Engels voetbal op. Zo vielen er in het seizoen 2011-2012 drie zware gewonde scheidsrechters, werden 51 scheidsrechters binnengebracht met lichte verwondingen zoals een bloedneus en deden er zich nog 276 gevallen voor waarbij men een scheidsrechter heeft vastgegrepen of geslagen (Dell et al., 2016, p. 110-111).

Een zelfreportagestudie bij basketbalscheidsrechters van Rainey en Duggan (1998, p. 115-116) in de Amerikaanse staat Ohio ligt meer in de lijn van de bevindingen uit de zelfraportagestudie van Folkesson et al (2002). Men suggereert namelijk dat 13,6% van de respondenten, zowel mannelijke als vrouwelijke scheidsrechters, minstens eenmaal slachtoffer is geworden van fysieke agressie. Er werd daarbij geen verschil gevonden in het aantal incidenten tussen mannelijke en vrouwelijke scheidsrechters. De meest voorkomende vormen van agressie zijn het duwen van de scheidsrechter (43%), het slaan van scheidsrechter (28%) en het werpen van objecten richting scheidsrechter (19%). Dergelijke incidenten van fysieke agressie vonden voornamelijk plaats tussen scheidsrechter en speler (41% van alle incidenten). Daarnaast waren ouders (20%), trainers (19%) en toeschouwers (15%) eveneens betrokken bij agressie ten aanzien van de basketbalscheidsrechters. Opmerkelijk is dat bijna alle daders van fysieke agressie (82%) volwassen personen waren. Aangezien maar een klein deel van de incidenten gepleegd werd door een minderjarige persoon, kan de vraag gesteld worden of er minder agressie gepleegd wordt ten aanzien van scheidsrechters in jeugdvoetbal.

1.2.2 Verbale agressie

Verbale agressie wordt gedefinieerd als het uiten van woorden gericht aan de scheidsrechter die deze uitingen als onplezierig zou kunnen ervaren. Een voorbeeld daarvan is het uitschelden van de scheidsrechter (Folkesson et al., 2002, p. 319; Friman et al., 2004, p. 652-

657; Visschers, 2015, p. 23-24). Hoewel er geen fysieke letsels optreden bij verbale agressie, mag de psychologische impact niet worden onderschat. Deze vorm van agressie kan even schadelijk zijn als elke andere vorm van agressie, zeker wanneer men er meermaals slachtoffer van wordt in een bepaalde tijdsperiode (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1442).

In tegenstelling tot de relatief lage percentages van fysieke agressie, liggen de cijfers bij verbale agressie hoger. Zowel onderzoek in Zweden als in Vlaanderen stellen een opmerkelijk hoger percentage vast voor verbale agressie dan bij fysieke agressie. Meer dan de helft van de scheidsrechters (63,6%) werd verbaal agressief behandeld door een voetballer. Daarnaast werden ongeveer evenveel scheidsrechters slachtoffer van verbale agressie zowel door trainers als door fans (Folkesson et al., 2002, p. 325-326). Het percentage van de voetbalscheidsrechters die reeds slachtoffer zijn geworden van verbale agressie in Vlaanderen ligt nog hoger: 79,2% van de voetbalscheidsrechters werd reeds slachtoffer van verbale agressie met een gemiddelde frequentie van 45,78 keer ($SD = 112,98$). Hier vormen niet de spelers (60,4%) het grootste deel van de agressoren, maar wel de toeschouwers (74,5%) (Visschers, 2015, p. 25-26).

1.2.3 Bedreiging

Ten slotte omschrijft men bedreiging als een vorm van agressie die zowel kenmerken van fysieke als van verbale agressie vertoont en verbale uitingen tot het begaan van fysieke agressie omhelst (Folkesson et al., 2002, p. 319; Friman et al., 2004, p. 652-654; Visschers, 2015, p. 23-24).

Net zoals bij voorgaande vormen van agressie stelt men opnieuw een verschil vast tussen onderzoek verricht in Vlaanderen en onderzoek in Zweden. Het percentage scheidsrechters dat reeds bedreigd werd in Vlaanderen, ligt relatief hoog (61%) met een gemiddelde frequentie van 9,8 keer ($SD = 29,16$). Net zoals bij verbale agressie vormen toeschouwers de grootste groep agressoren (49,4%). Daarnaast zijn het voornamelijk spelers (42,7%) en trainers (34,1%) die de scheidsrechter bedreigen (Visschers, 2015, p. 25-26). Folkesson et al. (2002, p. 325-326) rapporteren een lager percentage van scheidsrechters die reeds door spelers, trainers en supporters bedreigd werden: 35,1% (Folkesson et al. 2002, p. 325-326).

In het algemeen kan men dus stellen dat er een verschil in frequentie en prevalentie is tussen verbale agressie, fysieke agressie en bedreiging. Op basis daarvan kunnen twee hypothesen vooropgesteld worden. Eerst en vooral kan verwacht worden dat scheidsrechters vaker het slachtoffer worden van verbale agressie dan van bedreigingen en fysieke agressie. Daarnaast wordt verwacht dat er meer scheidsrechters slachtoffer worden van verbale agressie dan van beide andere vormen van agressie.

1.3 Agressie ten aanzien van een voetbalscheidsrechter

Omwille van de complexe en stresserende scheidsrechterlijke rol, merkt men de laatste jaren in Engeland en België een significante daling in het aantal scheidsrechters (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 109; Visschers, 2015, p. 22). In België werd er een daling van 14,1% opgemerkt in het aantal scheidsrechters in de periode van 2005 tot 2014 (Visschers, 2015, p. 22). Deze daling vormt een bedreiging voor de toekomst van het voetbal. Het doel om bij elke wedstrijd minstens één scheidsrechter aanwezig te hebben, zal nooit worden bereikt als deze daling zich doorzet. Daarnaast riskeert men ook dat er wedstrijden worden gespeeld zonder enige vorm van scheidsrechterlijke controle met alle negatieve gevolgen die daaruit voortvloeien (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 109). Zo vonden er in het seizoen 2010-2011 al 6,45 % van de wedstrijden, waarin men 11 tegen 11 speelt, plaats zonder officiële scheidsrechter (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012, p. 6).

Er worden drie belangrijke factoren genoemd voor deze daling bij scheidsrechters: wedstrijdfactoren, organisationele factoren en persoonlijke factoren. De meest genoemde reden voor deze daling bij scheidsrechters is het onacceptabel gedrag van spelers en toeschouwers (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 109). Voornamelijk fysieke intimidatie, dus het bedreigen van de scheidsrechter, werd door scheidsrechters zelf aangegeven als belangrijkste reden waarom men zou stoppen met het beroep. Omdat men vaak alleen optreedt in het jeugdvoetbal zijn er bijvoorbeeld geen assistenten, voelt men zich geïsoleerd en kwetsbaar voor agressie. Scheidsrechters die reeds slachtoffer zijn geworden van agressie, zowel fysiek als verbaal, stellen dan ook het slachtofferschap voorop als belangrijkste reden om te stoppen met hun carrière (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 116-117).

Naast deze wedstrijdfactoren, spelen ook organisationele factoren een rol. Zo geven scheidsrechters aan dat de opleiding die men momenteel ontvangt moet worden herbekeken. Volgens Engelse scheidsrechters ontbreekt het momenteel aan een cursus

conflictmanagement en aan praktijkgerichte oefeningen binnen een meer realistische setting. Men geeft aan dat de training momenteel de scheidsrechterlijke rol niet reflecteert en dat men niet adequaat voorbereid is op het echte werk. Cursussen conflictmanagement en probleemoplossing zouden ervoor zorgen dat scheidsrechters beter gewapend zijn en beter psychologisch voorbereid om met conflictsituaties om te gaan. Men geeft ook aan dat men meer feedback wenst over hun scheidsrechterlijk werk (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 114-115).

Als derde geeft men ook aan dat er enkele persoonlijke factoren een rol spelen. Zo zijn de tijdsinbeslagname van het scheidsrechterlijke werk en onrealiseerbare verwachtingen twee belangrijke redenen zijn om te stoppen (Folkesson et al., 2002, p. 319). Men suggereert ook dat voortdurende kritiek in de media en de voortdurende kritiek van spelers, trainers, toeschouwers, etc. ook een belangrijke reden is voor het mogelijk stoppen als scheidsrechter, waarschijnlijk omdat het zelfvertrouwen van de scheidsrechter zodanig wordt aangetast (Folkesson et al., 2002, p. 319).

Misschien wel de belangrijkste persoonlijke reden waarom scheidsrechters stoppen is het feit dat scheidsrechters stress ervaren (Rainey & Hardy, 1999b, p. 798; Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 111; Dorsch & Paskevich, 2007, p. 586). Verschillende onderzoeken naar de oorzaken van stress bij scheidsrechters komen steeds tot de volgende 4 mogelijke oorzaken van stress: angst voor mislukking, schrik voor lichamelijke schade, interpersoonlijke conflicten en tijdsdruk (Rainey & Hardy, 1999b, p. 798). Deze vier oorzaken komen consistent voor bij zowel voetbal-, volleybal-, rugby-, baseball en softbalscheidsrechters en worden gemeten aan de hand van verschillende factoren (Rainey & Hardy, 1999b, p. 798). De eerste oorzaak van stress, angst voor mislukking, wordt gevormd door vier factoren: slechte beslissingen maken, concentratie behouden, cruciale beslissingen maken en een slechte wedstrijd spelen. Schrik voor lichamelijke schade bestaat uit drie factoren: fysieke agressie door een trainer of toeschouwer, fysieke agressie door een speler en bedreiging door een speler. De derde oorzaak, tijdsdruk, wordt gevormd door in conflict zijn met de werkdruk, in conflict zijn met familiale en sociale druk en sociale verplichtingen naar de eigen vriendengroep toe. Ten slotte worden interpersoonlijke conflicten gemeten aan de hand van drie factoren: omgaan met beledigende speler, persoonlijkheidsclash met de trainer of speler en omgaan met te opgewonden of vijandige trainers (Rainey & Hardy, 1999b, p. 801). Opmerkelijk is ook het feit dat men tot de conclusie komt dat tijdsdruk en interpersoonlijke

conflicten gecorreleerd zijn aan een burn-out, terwijl burn-outs op hun beurt gecorreleerd zijn aan het beëindigen van de scheidsrechterlijke carrière. Het zijn voornamelijk interpersoonlijke conflicten die sterk gecorreleerd zijn aan een burn-out ($r = 0.61$) (Rainey & Hardy, 1999b, p. 801).

Zoals uit dit hoofdstuk blijkt, zijn er verschillende redenen waarom men als scheidsrechter stopt met zijn of haar functie. Zo stelt men dat de voornaamste reden onacceptabel gedrag is, waaronder ook verschillende vormen van agressie vallen, zowel van spelers als toeschouwers. In het volgend hoofdstuk worden verschillende mogelijke oorzaken besproken van agressie gepleegd door jeugdvoetballers ten opzichte van de scheidsrechter.

Hoofdstuk 2: oorzaken van agressie door jeugdvoetballers ten aanzien van scheidsrechters

In dit hoofdstuk zullen enkele mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdvoetballers ten aanzien van scheidsrechters worden besproken. Hoewel men suggereert dat jongere atleten minder snel agressie plegen dan volwassenen, zijn er verschillende studies die dit betwisten en stellen dat jonge atleten een grotere waarschijnlijkheid hebben tot het plegen van agressie (Chow et al., 2009, p. 426). Het voetbal omhelst verschillende actoren: voetballers, scheidsrechters, trainers, supporters, etc. en elke actor speelt een cruciale rol in het meewerken aan het doel van jeugdvoetbal: jeugdspelers plezier laten beleven en zich positief laten ontplooiën binnen een sportomgeving (J. Bultynck, persoonlijke communicatie, 12 april 2016). Elke actor kan dan ook op een positieve manier bijdragen tot de ontwikkeling van de jeugdspelers, maar ook op een negatieve manier. Verschillende oorzaken die onderzocht worden, omhelzen dan ook de positie van deze actoren binnen het voetbal. Daarnaast zijn er oorzaken die onderzocht worden in een bredere context en dus niet specifiek in het voetbal. Toch zullen deze oorzaken aan bod komen omdat ze naar alle waarschijnlijkheid, wat getest wordt in het empirisch gedeelte, toepasselijk zijn op de voetbalcontext. Dit zal nagegaan worden in dit onderzoek. Ten slotte is het belangrijk om te vermelden dat veel van de factoren die besproken werden, sterk door mekaar lopen en in interactie met elkaar staan.

2.1 Moraliteit van het individu

De moraliteit van het individu is een causale factor in het verklaren van crimineel gedrag volgens Wikström, Treiber, Oberwittler en Hardie (2012). Aan sport doen wordt gelinkt met een zwakker moreel functioneren van het individu (Guivernau & Duda, 2002, p. 68). Men suggereert dat individuen verschillen in de mate waarin men zijn/haar emoties en gedrag kan reguleren gebaseerd op de wijze waarop men vrijheid, keuze en druk kan integreren. Het is dus belangrijk om te begrijpen hoe een persoon zijn/haar morele regels en emoties controleert, zeker omdat voetballers minder moreel gedrag vertonen dan bijvoorbeeld basketbal- of rugbyspelers (Bortoli, Messina, Zorba & Robazza, 2012, p. 399; Boardley & Kavussanu, 2007, p. 609; Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1455; Rascle et al., 2010, p. 348). Daarom wordt er in deze masterproef gezocht naar verklaringen waarom voetballers een zwakkere moraliteit hebben.

De *moral disengagement*-theorie, gebaseerd op de sociaal cognitieve theorie van Bandura (1973), werd reeds getest bij voetballers en biedt een mogelijk perspectief om te begrijpen hoe voetballers met moraliteit omgaan en hoe men omgaat met negatieve reacties op grensoverschrijdend gedrag (Tractlet et al., 2011, p. 143). Deze theorie stelt dat men morele standaarden ontwikkelt. Deze morele standaarden staan in voor het reguleren van het gedrag door de eigen reacties te evalueren. De persoonlijkheid van het individu houdt daarbij rekening met de bredere sociale context waarin men ingebed zit. Men gaat dus afzien van gedrag dat de eigen morele standaarden aantast, omdat dergelijk gedrag een zelfveroordeling met zich mee brengt (Bandura, 1999, p. 123-124). Een voorbeeld daarvan is een persoon die zich schuldig voelt wanneer zijn acties zijn morele standaarden aantasten en daarom zich niet meer zo zal gedragen om negatieve gevolgen te vermijden.

Toch zijn er personen die in staat zijn deze morele standaarden aan te tasten zonder zich schuldig te voelen. De reden daarvoor is het feit dat er verschillende sociale en psychologische manoeuvres zijn waardoor de morele individuele sancties worden gevrijwaard van inhumain gedrag (Bandura, 1999, p. 124). Men maakt dus gebruik van mechanismen van *moral disengagement* (Tractlet et al., 2011, p. 143). Het gebruik van dergelijke mechanismen maakt het mogelijk dat personen met dezelfde morele normen onder dezelfde omstandigheden toch ander gedrag stellen (Bandura 1999, p. 194). Deze mechanismen zorgen voor een hogere tolerantie ten aanzien van agressie omdat individuen zichzelf gaan overtuigen dat ze hun morele standaarden wel respecteren (Tractlet et al., 2015, p. 124). Deze mechanismen worden onderverdeeld in vier sets op basis van het niveau waarop elke set zich afspeelt.

Een eerste set omvat ‘morele rechtvaardiging’, ‘eufemistisch labelen’ en ‘voordelig vergelijken’ en opereert op het cognitieve level door negatief gedrag toch te reconstrueren als moreel in plaats van immoreel gedrag. Men gaat het gedrag dat men stelt zo reconstrueren als gedrag dat moreel is, terwijl dit niet het geval is (Bandura, 1999, p. 194-195). In het voetbal komt voornamelijk ‘morele rechtvaardiging’ aan bod (Tractlet et al., 2015, p. 124-125). Men gaat pas immoreel gedrag stellen wanneer men het gedrag aan zichzelf heeft gerechtvaardigd. Men gaat dit gedrag rechtvaardigen door het gedrag voor te stellen als gedrag dat ofwel een sociaal of een moreel doel nastreeft. Een voorbeeld daarvan is een speler die continu verbaal agressief gedrag ten opzichte van de scheidsrechter stelt, maar dat rechtvaardigt door te stellen dat het verbale gedrag als doel heeft om voordeel af te dwingen in het voetbal (Tractlet et al., 2011, p. 143-144; Tractlet et al., 2015, p. 124-125). ‘Eufemistisch labelen’ komt ook

vaak voor (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125). Men gaat bepaalde handelingen mooier voorstellen dan deze in werkelijkheid zijn aan de hand van verbloemend taalgebruik. Een speler die bijvoorbeeld de scheidsrechter verbaal agressief benadert, ziet dit niet als agressie, maar als discussiëren (Bandura, 1999, p. 195).

De tweede set mechanismen omvat ‘verplaatsing en diffusie van verantwoordelijkheid’ en gaat over het minimaliseren van de eigen rol in het berokkenen van schade ten aanzien van anderen (Bandura, 1999, p. 196-198). Beide mechanismen komen vaak voor in voetbal en zorgen ervoor dat spelers zich niet persoonlijk verantwoordelijk voelen voor hun daden, maar deze handelingen zien als opgelegd door hogergeplaatste personen zoals een trainer (Bandura, 1999, p. 196). Een voorbeeld van de ‘verplaatsing van verantwoordelijkheid’ is wanneer een speler de verantwoordelijkheid voor zijn agressief gedrag legt bij de, volgens hem onjuiste, beslissingen van de scheidsrechter. De ‘diffusie van verantwoordelijkheid’ kan daarnaast optreden wanneer een speler, die zich immoreel gedraagt, dit toekent aan het antisociaal gedrag van zijn teamgenoten (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125).

De derde set omvat maar één enkel mechanisme en gaat over het feit dat men de gevolgen van zijn eigen acties niet naar waarde schat en gaat minimaliseren (Bandura, 1999, p. 199-200). Zo kan men bijvoorbeeld de scheidsrechter verbaal aanvallen, maar minimaliseert men de mogelijke gevolgen van deze agressievorm (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125). Wanneer men niet in staat is dergelijke gevolgen te minimaliseren, kan men ook geen waarde hechten aan de bewijzen van schade. Het is dus gemakkelijker om schade aan te richten aan anderen wanneer de schade niet duidelijk is, zoals bij verbale agressie. Zolang de gevolgen van iemands gedrag dus genegeerd, geminimaliseerd, vervormd of niet geloofd kunnen worden, is er geen reden aanwezig om zichzelf schuldig te voelen (Bandura, 1999, p. 199).

Ten slotte is er nog een vierde set van mechanismen: ‘ontmenselijking’ en ‘attributie van schuld’. Deze set gaat over mechanismen waarbij men het slachtoffer gaat devalueren als menselijk wezen en men de schuld van zijn/haar daden gaat leggen bij het slachtoffer zelf (Bandura, 1999, p. 194). ‘Ontmenselijking’ treedt dus op wanneer men de tegenstander zijn/haar menselijke kenmerken ontnemt. Men gaat zijn/haar eigen gedrag niet onderwerpen aan evaluatieve zelfreacties omdat men de andere persoon gaat ontdoen van gevoelens, hoop,

bekommeringen, etc. Een voorbeeld daarvan is dat een persoon fysieke agressie gaat plegen ten opzichte van een scheidsrechter omdat de scheidsrechter niet wordt bekeken als mens (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125). Daarnaast treedt ‘attributie van schuld’ op wanneer men zichzelf ziet als het slachtoffer van provocatie (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125). Men gaat zichzelf dus zien als onschuldig slachtoffer, en immoreel gedrag stellen gedreven door provocaties van een andere persoon (Bandura, 1999, p. 203). In het voetbal komt het bijvoorbeeld wel eens voor dat een voetballer agressieve handelingen stelt ten aanzien van de scheidsrechter omdat hij het gevoel heeft dat de scheidsrechter hem continu provoceert (Traclet et al., 2011, p. 143-144; Traclet et al., 2015, p. 124-125).

Men suggereert dat *moral disengagement* geassocieerd wordt met antisociaal gedrag, zoals het nemen van onethische beslissingen, nadelige of schadelijke acties, zoals het steunen van oorlogsdaden en ten slotte met agressieve handelingen van kinderen en adolescenten (Traclet et al., 2015, p. 124). Er bestaat dus een link tussen *moral disengagement* en antisociaal en agressief gedrag (Bandura, 1999, p. 206-208). In de sportcontext komt dit neer op het feit dat *moral disengagement* gelinkt is aan de frequentie van antisociaal gedrag. Zo stelt men vast dat mannelijke voetballers zich meer schuldig maken aan *moral disengagement* dan bijvoorbeeld mannelijke basketbalspelers. Voor vrouwelijke voetballers werd er geen significant verschil gevonden. (Traclet et al., 2011, p. 144). Waarom mannelijke voetballers vaker antisociaal gedrag stellen, is niet duidelijk uit de literatuur maar wordt onderzocht in het empirisch gedeelte van de masterproef.

Moral disengagement heeft daarnaast een sterk effect op de legitimatie van agressief gedrag. Hoe hoger de levels van *moral disengagement*, hoe groter de tolerantie ten aanzien van agressief gedrag (Traclet et al., 2015, p. 124-125). Kwalitatief onderzoek van Traclet et al. (2011, p. 150-153) bij voetballers stelt dat de meest voorkomende mechanismen ‘verplaatsing van verantwoordelijkheid’, ‘eufemistisch labelen’ en ‘morele rechtvaardiging’ zijn voor instrumentele agressie, terwijl ‘het slachtoffer de schuld geven’ het meest voorkomende mechanisme is bij vijandige agressie. Hoewel vijandige agressie moeilijker te rechtvaardigen is, zijn er mogelijk verzachtende omstandigheden. Zo speelt de scheidsrechter een cruciale rol aangezien hij vaak de persoon is aan wie men zijn/haar acties gaat toeschrijven. Een gebrek aan onpartijdigheid of inconsistente beslissingen van scheidsrechters leiden tot gevoelens van

onrechtvaardigheid bij voetballers en daaruit voortkomend agressief gedrag (Traclet et al., 2011, p. 151).

2.2 Specifieke kenmerken van het voetbalklimaat

De voetbalwereld is een unieke wereld. In tegenstelling tot in andere sporten zoals ijshockey, bestaat er niet echt een agressienorm in het voetbal (Traclet et al., 2015, p. 131). In het voetbal is het niet altijd duidelijk wat gezien wordt als agressie en wat niet. Daarom is het niet verwonderlijk dat verschillende studies aantonen dat immorele gedachten en handelingen in het voetbal voorkomen (Bortoli et al., 2012, p. 397). De voetbalwereld omhelst verschillende aspecten en oorzaken die mogelijk een invloed uitoefenen op agressie ten aanzien van jeugdscheidsrechters.

Het beoefenen van sport stimuleert de sociale en morele ontwikkeling van kinderen en adolescenten, want individuen bevinden zich niet in een vacuüm en hebben interactie met de omgeving (Ommundsen, Roberts, Lemyre, & Treasure, 2003, p. 398). De interactie met de omgeving oefent invloed uit op de beslissingen en gedragingen van het individu en beïnvloedt de affectieve en cognitieve componenten van het individuele gedrag (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 21; Woodman, Davis, Hardy, Callow, Glasscock & Yuill-Proctor, 2009, p. 169). In de beginfasen van de ontwikkeling wordt het gedrag gereguleerd door zowel externe oordelen als sociale sancties. Doorheen het proces van socialisatie neemt men dan morele standaarden aan die als richtlijnen worden gebruikt en daarnaast ook als belangrijke basis worden gebruikt voor het morele gedrag (Bandura, 1999, p. 193).

Atleten zijn zowel het slachtoffer van impliciete als van expliciete druk om gedragingen, attitudes en oordelen uit te oefenen in overeenstemming met sport- en teamspecifieke normen, zeker wanneer men teamgenoten heeft (Traclet et al., 2015, p. 124). Het correct omgaan met normen, het in interactie treden met ploegmates en tegenstrevers en het oplossen van conflicten, zijn positieve en leerrijke mogelijkheden die de ontwikkeling stimuleren. Naast de positieve mogelijkheden, reikt sport echter ook negatieve opportuniteiten aan. Zo bestaat er ook de mogelijkheid om een tegenstrever te blesseren, de scheidsrechter te kwetsen of vals te spelen. De negatieve opportuniteiten kunnen zich met andere woorden uiten in antisociaal gedrag: gedrag uit vrije wil waarbij men iemand anders wilt kwetsen of benadelen (Bortoli et

al., 2012, p. 397). De sociale omgeving kan dus zowel voordelig, doordat de groei en de integratie van het kind wordt bevorderd, als nadelig zijn, omdat deze processen worden tegengewerkt (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1443).

2.2.1 Moraliteit van de sportomgeving

Eén van de belangrijkste aspecten van het voetbalklimaat is de moraliteit. Net zoals de moraliteit van het individu, is de moraliteit van de omgeving (en de handhaving daarvan) een causale factor in het verklaren waarom een persoon crimineel gedrag stelt (Wikström et al., 2012). Een moreel klimaat, waarbinnen agressieve gedragingen worden aangemoedigd, is positief gerelateerd aan antisociaal gedrag (Bortoli et al., 2012, p. 398-399; Guivernau & Duda, 2002, p. 68). Dit moreel klimaat wordt gecreëerd door de significante anderen, zoals ouders, leerkrachten en trainers binnen een sociale context. Een groep, dus ook een voetbalploeg, beschikt over gedeelde definities van specifieke situaties en de gedragingen die daarvoor het meest gepast zijn.

Deze ‘gedeelde cultuur’, die ontwikkeld wordt doorheen de tijd en door middel van interacties tussen spelers, coaches, supporters, etc., verzorgt dus de basis voor de acties van een individu (Guivernau & Duda, 2002, p. 68; Bortoli et al., 2012, p. 398). Men heeft een gedeelde visie waaruit men kan afleiden welke handelingen geaccepteerd worden en welke gecategoriseerd worden als niet passend. Bij sportteams in het bijzonder bestaan er collectieve normen, zoals bijvoorbeeld dat een elleboogstoot geven in een duel acceptabel is, die een impact uitoefenen op de attitude en het gedrag van de ploegmaten. Zo suggereert men dat de beste voorspeller voor antisociaal gedrag het geloof is van een atleet dat zijn/haar teamgenoten dit gedrag ook zouden stellen zelfs wanneer men een andere visie heeft (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Stephens & Bredemeier, 1996, p. 160-164; Tractlet et al., 2015, p. 124; Rascle & Coulomb, 2003, p. 29; Chow et al., 2009, p. 438). Dit is niet verwonderlijk aangezien jongeren, vanwege hun leeftijd, vaak vertrouwen op hun vrienden en dus teamgenoten (Guivernau & Duda, 2002, p. 80). Men suggereert dat de groepsimpact op individuele attitudes groter is wanneer het lidmaatschap van de groep relevant en belangrijk is voor de leden (Tractlet et al., 2015, p. 124).

Naast de ploeggenoten zijn er ook andere significante anderen die een invloed uitoefenen op de jeugdspelers: de trainer en de ouders (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Bortoli et al.,

2012, p. 403). Ouders, vaak ook toeschouwer tijdens een wedstrijd, hebben een invloed op hun kinds beeld over agressief gedrag en op hun morele maturiteit. Zo suggereert sportspecifiek onderzoek dat er een relatie is tussen agressie en de ouderlijke invloed (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68). Toch blijkt dat het de trainer is die de grootste invloed uitoefent op het moreel gedrag van jonge voetballers. Antisociale gedragingen van atleten worden vaak gerelateerd aan de perceptie van de atleten dat de trainer deze gedragingen aanmoedigt (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Bortoli et al., 2012, p. 398; Chow et al., 2009, p. 437). De eigen perceptie van de attitudes en waarden van een coach hebben zelfs een significantere invloed op agressie in sport dan de eigen attitudes volgens Rasclé en Coulomb (2003, p. 30-31). Guivernau en Duda (2002, p. 75-82) stellen daarnaast dat in bepaalde scenario's de trainer zelfs de enige invloed is op het gedrag van de jeugdvoetballers. De rol van de trainer is dus naast de rol van de ouders niet te onderschatten in het voetbal.

Verschillende studies concluderen dat er een sterk direct effect bestaat van het moreel klimaat op antisociaal gedrag (Bortoli et al., 2012, p. 403-404; Boardley & Kavussanu, 2007, p. 610-612; Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Chow et al., 2009, p. 427). Zo vinden Bortoli et al. (2012, p. 403) een correlatie van 0.38 tussen het moreel klimaat en antisociaal gedrag. Daarnaast suggereert men ook dat onregelmatigheden tussen het moreel klimaat en de morele waarden van een individu onplezierige emotionele stadia kunnen veroorzaken (Bortoli et al., 2012, p. 403). Zoals eerder aangegeven stellen Wikström et al. (2012) zelfs dat de moraliteit van de setting en de handhaving ervan een causale rol spelen in de criminogene blootstelling van een omgeving. Zo is het de scheidsrechter die in het jeugdvoetbal individueel, zonder assistenten, optreedt als handhaver van deze morele regels. Deze bevindt zich dus als enige handhaver in een kwetsbare positie. De perceptie van voetballers dat voornamelijk de trainer en de ploegmaten bepaalde antisociale gedragingen aanmoedigen, leidt mogelijk tot het uitvoeren van deze gedragingen. Dit suggereert dus dat zowel de trainer als de ploeggenoten een cruciale rol spelen in het vormen van een moreel klimaat en in het ontwikkelen van morele gedragingen van (mede)voetballers. Maar ook de rol van de scheidsrechter zelf mag niet onderschat worden. Als scheidsrechter is men verantwoordelijk voor het handhaven van de morele regels van de setting (Wikström et al., 2012, p. 22-26; Coulomb-Cabagno et al., 2005, p. 547; Bortoli et al., 2012, p. 403-404).

2.2.2 Prestatiegerichtheid

Naast de moraliteit, speelt ook prestatiegerichtheid een belangrijke rol in het verklaren van agressie ten aanzien van scheidsrechters. Sport is namelijk gebaseerd op competitie en vergelijkingen met anderen (Rasle & Coulomb, 2003, p. 24). Een prestatiegericht klimaat is een klimaat waar winnen en beter doen dan anderen dan ook het belangrijkste is, ongeacht de middelen. Het eigen lichaam wordt zelfs vaak gezien als instrument of als wapen in 'het gevecht' om de wedstrijd te winnen (Folkesson et al., 2002, p. 317). Men stelt binnen het klimaat sociale vergelijking, normatieve-gebaseerde evaluatie en competitief gedrag voorop met als ultiem doel: winnen (Bortoli et al. 2012, p. 398). Zeker in het jeugdvoetbal, waar geaccepteerd worden door vrienden en populariteit centrale waarden zijn, wilt men opvallen door het leveren van prestaties. De definitie van 'succesvol zijn' wordt gegeven door significante anderen, zoals de vriendengroep. Om succesvol te zijn gaat men dus trachten hieraan te voldoen (Bortoli et al. 2012, p. 398; Ommundsen et al., 2003, p. 400). Atleten die als primair doel hebben beter te presteren dan anderen, en dus ego-georiënteerd zijn, vertonen een minder sterk ontwikkelde morele redenering, zijn sneller geneigd om onsportief gedrag te vertonen en gaan soms zelfs zo ver dat het intentioneel kwetsen van iemand als legitiem wordt beschouwd binnen de sport (Ommundsen et al., 2003, p. 400). Spelers vertonen daarnaast ook meer agressief gedrag wanneer de setting meer waarde hecht aan de collectieve prestatie dan aan een individuele prestatie (Rasle & Coulomb, 2003, p. 29).

Bij de zoektocht naar succes, en de daaruit voortvloeiende populariteit, komt er een grote druk te liggen op voetballers, wat kan resulteren in psychologische stress (Bortoli et al. 2012, p. 398; Ommundsen et al., 2003, p. 400). Stress is een uitdaging voor alle deelnemers aan een sport, zeker binnen een prestatiegericht klimaat waar men tracht te voldoen aan de verwachtingen van teamgenoten en de trainer (Ommundsen et al., 2003, p. 400). Zo is men het erover eens dat stress een invloed kan hebben op de prestatie, op de beleving en in het algemeen op het gedrag. Zowel voor voetballers, die onder druk staan om te presteren, maar evengoed voor scheidsrechters, die belangrijke beslissingen moeten nemen. Voetbal brengt stressvolle situaties met zich mee, zoals bijvoorbeeld het uitblijven van een verdiend doelpunt of een onverdiende tegengoal slikken. Dergelijke stressvolle situaties kunnen het uiten van gevoelens en emoties bevorderen, waardoor sommige personen mogelijk agressief gedrag vertonen (Folkesson et al., 2002, p. 317). Zo suggereert men dat voetballers woede gaan gebruiken om fysieke prestaties te bevorderen, hoewel een link met verbeterde prestaties niet

kan worden vastgesteld (Woodman et al., 2009, p. 175). Een vijandig publiek of agressief gedrag van verschillende actoren kan ook nog eens voor meer stress en negatieve emoties zorgen (Rainey & Hardy, 1999b, p. 797).

Een prestatiegericht klimaat, waarbinnen stress aanwezig is, vertoont een significante maar zwakke relatie met een moreel klimaat waarbinnen agressief gedrag zich voordoet (Bortoli et al., 2012, p. 403). Er wordt gesuggereerd dat atleten met een winnaarsmentaliteit agressiever zijn en dat deze winnaarsmentaliteit gerelateerd is aan het hebben van zorgen (Rasclé & Coulomb, 2003, p. 29; Bortoli et al., 2012, p. 398). Dit prestatiegericht klimaat wordt dus geassocieerd met de perceptie van een klimaat waarbinnen vals spelen, fysiek geweld, etc. worden aangemoedigd. De trainer speelt opnieuw een belangrijke rol in het opzicht dat wanneer spelers de perceptie hebben dat de trainer absoluut wil winnen, men hem/haar gaat ervaren als een belangrijke invloed om immorele acties te ondernemen (Bortoli et al., 2012, p. 403; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23). Verschillende trainers incorporeren agressie soms zelfs doelbewust in hun voetbalvisie en strategie omdat dit volgens hun mogelijk een positieve invloed heeft op het eindresultaat van de wedstrijd (Chow et al., 2009, p. 429). Daarnaast wordt er ook vaak een direct verband gesuggereerd tussen een prestatiegericht klimaat en meer agressie (Boardley & Kavussanu, 2007, p. 613; Ommundsen et al., 2003, p. 400; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23), maar dit verband wordt betwist (Bortoli et al. 2012, p. 403). Ten slotte suggereert men dat het prestatieklimaat gelinkt is aan onplezierige emotionele consequenties omdat men geconfronteerd wordt met publieke evaluatie, interpersoonlijke competitie en schuld (Bortoli et al., 2012, p. 404).

Er duiken meer en meer initiatieven op in het jeugdvoetbal waarbij men de focus legt op het bijbrengen van vaardigheden in plaats van de focus op 'win-at-all-costs' (Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23). Maar de invloed van dergelijke initiatieven, zoals *The Goals Project* in de UK, blijft beperkt, zodat de primaire focus nog steeds ligt op het winnen van wedstrijden (Taylor & Bruner, 2012, p. 390). De vraag is echter in welke mate het jeugdvoetbal verder evolueert: verder richting een prestatiegericht klimaat of richting een klimaat waarbinnen plezier en de positieve ontplooiing van de jeugdspelers centraal staat (Bultynck, persoonlijke communicatie, 12 april 2016).

2.2.3 Speciale wedstrijdstandigheden

Speciale wedstrijdstandigheden liggen vaak aan de basis van agressie ten aanzien van tegenstrevers, maar ook ten aanzien van scheidsrechters (Rainey & Duggan, 1998, p. 116; Rainey & Hardy, 1999a, p. 109). Deze vaststelling komt voort uit verschillende studies in andere sporttakken dan voetbal, maar toch is deze oorzaak mogelijk ook toepasbaar in het voetbal, aangezien deze speciale wedstrijdstandigheden dezelfde zijn in het voetbal als in bijvoorbeeld basketbal of rugby. Dergelijke speciale wedstrijdstandigheden vormen een voedingsbodem voor een vijandige sfeer tijdens wedstrijden waardoor men de tegenstander gaat depersonaliseren en gaat waarnemen als obstakels die overkomen moeten worden om te winnen. Dit zorgt er mogelijk voor dat men sneller overgaat tot illegitieme handelingen en kan mogelijk gelinkt worden aan het gebruik van mechanismen van *moral disengagement* (Ommundsen et al., 2003, p. 400-401 en 409).

Een studie over agressie ten aanzien van basketbalscheidsrechters in de staat Ohio kwam tot de conclusie dat ongeveer één vierde (45%) van de gerapporteerde incidenten van agressie te maken had met speciale omstandigheden (Rainey & Duggan, 1998, p.116). Onderzoek bij rugbyscheidsrechters ligt in dezelfde lijn. Zo rapporteerden Rainey & Duggan (1999a, p. 109) dat iets minder dan één derde van de incidenten van agressie te maken hadden met speciale omstandigheden. De twee belangrijkste omstandigheden zijn wedstrijden tussen rivalen en kampioenschapswedstrijden of toernooiwedstrijden (Rainey & Duggan, 1998, p.116; Rainey & Duggan, 1999a, p. 109). Wat deze omstandigheden met elkaar gemeenschappelijk hebben, is het feit dat deze omstandigheden extra druk leggen op de participerende actoren. Een bekend voorbeeld daarvan is de kopstoot die Zinedine Zidane uitdeelde aan Marco Materazzi in de WK-finale van 2006. Zidane, die bekend staat als een rustige, absoluut niet-agressieve voetballer, verloor onder andere door de extra druk van de finale zijn kalmte ("Emotionele 'Zizou': Mijn leven is die dag compleet veranderd, in ieder opzicht." (2014)).

Daarnaast dient men ook op te merken dat speciale wedstrijdstandigheden ook extra scheidsrechterlijke druk veroorzaken. Zo ervaren scheidsrechters tijdens belangrijke wedstrijden meer stress in het nemen van beslissingen (Dorsch & Paskevich, 2007, p. 586).

2.2.4 Agressief gedrag van toeschouwers

Sportgerelateerde agressie dateert reeds van de toeschouwers die aanwezig waren tijdens een gevecht tussen gladiatoren in een Romeins Colosseum. Dit fenomeen vertoont zich nu nog steeds onder de vorm van hooliganisme en wordt gedefinieerd als gedrag gepleegd door toeschouwers met de intentie om vernielingen aan te brengen aan de accommodatie, omgeving, etc. of met de intentie een andere persoon te kwetsen (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1442). Deze definitie steunt op het feit dat men totaal geen rekening houdt met het welzijn van andere personen. Zowel fysieke agressie als verbale agressie zijn omwille van de psychologische impact manieren om een andere persoon te kwetsen (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1442).

Onderzoek naar agressie bij voetbalfans toont een verband aan tussen agressie van fans en de activiteiten op het speelveld. Zo suggereert men dat wanneer men agressief gedrag vertoont op het plein, de gemoederen bij de fans hoog opblaaien en er sprake is van gewelddadig gedrag tijdens, maar ook na de wedstrijd. Daarnaast wordt er ook vastgesteld dat de relatie ook in de omgekeerde richting geldt (Folkesson et al., 2002, p. 318). Ten slotte worden scheidsrechters beïnvloed bij het nemen van beslissingen door het gedrag van het publiek, wat op zijn beurt kan leiden tot het feit dat een bepaalde partij de scheidsrechter als partijdig gaat waarnemen, wat agressie mogelijk in de hand werkt (Coulomb-Cabagno et al., 2005, p. 547; Rainey & Hardy, 1999, p. 797). Het merendeel van de studies focust zich echter op agressie en geweld door toeschouwers in het volwassenvoetbal, waardoor er een gebrek is aan studies specifiek gericht op jeugdvoetbal (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1443).

In een studie van Goldstein en Iso-Ahola (2008), waarin men focust op het jeugdvoetbal, wordt er voornamelijk belang gehecht aan de verschillen tussen individuele kenmerken van toeschouwers als oorzaak van agressief gedrag. Zo worden factoren als emotionele toestand, kwaliteit van interpersoonlijke relaties, genot en tolerantie voor agressief gedrag geassocieerd met agressief gedrag van toeschouwers. Wanneer bijvoorbeeld toeschouwers een hogere tolerantie voor agressief gedrag hebben, vertoont men meer verbale vijandigheid tegenover de tegenstanders (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1443). Hoewel men suggereert dat bepaalde toeschouwers die een verschil vertonen in de eerdergenoemde individuele kenmerken, sneller overgaan tot instrumentele of doelgerichte agressie, stelt men vast dat dit enkel geldt wanneer het doel een speler of de trainer van een andere ploeg is. De scheidsrechter vormt dus geen

direct doel wanneer toeschouwers een voordeel willen scheppen voor hun eigen ploeg (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1442-1443). Maar het is wel mogelijk dat de scheidsrechter dit gedrag opvat als gericht naar zichzelf of dat dit gedrag agressief gedrag van spelers stimuleert.

In het jeugdvoetbal vormen ouders vaak het grootste deel van de toeschouwers. Dit verdient speciale aandacht omwille van het feit dat ouders een invloed op hun kinds beeld over agressief gedrag hebben, zoals eerder besproken. Zo suggereert sportspecifiek onderzoek dat er een relatie is tussen agressie en de ouderlijke invloed. Wanneer ouders agressief gedrag vertonen aan de zijlijn, wordt dit waarschijnlijk sneller overgenomen door de kinderen (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68). Men suggereert dat de moederlijke invloed op de morele ontwikkeling van kinderen groter is dan elke andere invloed (Guivernau & Duda, 2002, p. 68). Goldstein en Iso-Ahola (2008, p. 1451-1452) rapporteren dat de belangrijkste reden voor kwade ouders langs de zijlijn is dat hun eigen kind aan het spelen is. Daarnaast worden ook onbeleefde/onhoeffelijke tegenspelers, vijandige opmerkingen, trainers en illegaal spel genoemd als mogelijke redenen voor kwade ouders. Men stelt een sterke relatie vast tussen ouderlijke gevoelens van boosheid en ouderlijk agressief gedrag. Hoe kwader men wordt, hoe sneller men agressief gedrag vertoont langs het voetbalplein (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p. 1455-1456). Eén van de belangrijkste redenen waarom ouders dergelijk agressief gedrag vertonen heeft te maken met het verdedigen van het ego. Zo wordt er verondersteld dat acties op het speelveld een direct effect hebben op de defensieve houding over het ego. Men gaat acties op het voetbalplein waarnemen als tegen zichzelf gericht of als gericht tegen zijn/haar kind. Dit vloeit voort uit het feit dat ouders zich identificeren met hun eigen voetballend kind. Deze perceptie dat acties op het veld persoonlijk tegen hen gericht zijn, resulteert in een hogere mate van woede en daaruit mogelijk voortvloeiend agressief gedrag (Goldstein & Iso-Ahola, 2008, p.1455-1458).

In welke mate jongeren en scheidsrechters beïnvloed worden door agressief gedrag van toeschouwers is niet duidelijk. Daarom tracht men in het empirisch gedeelte te achterhalen in welke mate men invloed ondervindt van dergelijk gedrag.

2.2.5 De kwetsbare scheidsrechterlijke positie

De rol van een scheidsrechter is complex. Omwille van deze complexe en stresserende rol komt men onder zware druk te staan. Als scheidsrechter is men verantwoordelijk voor

verschillende aspecten: de regels van het spel kennen en kunnen toepassen, kunnen omgaan met omstandigheden van de wedstrijd, ervoor zorgen dat trainers en spelers zich correct gedragen en ten slotte ook problemen oplossen. De beslissingen die men tijdens een wedstrijd moet nemen, lopen al snel in aantal op en moeten zo snel mogelijk gemaakt worden (Dell, Gervis & Rhind, 2016, 109). In een ideale wereld speelt de scheidsrechter een strikt neutrale rol, maar dit is echter bijna onmogelijk. Zelfs wanneer men geen voorkeur of interesse heeft in beide ploegen, speelt men toch een rol in de uitkomst van een wedstrijd omdat men een groot aantal beslissingen moet maken in minder dan een seconde. De discretionaire vrijheid die de scheidsrechter heeft in het maken van beslissingen zorgt dan ook dat de scheidsrechter zich in een kwetsbare positie bevindt (Groot, 2015, p. 437-438).

Deze kwetsbare positie kan mogelijk leiden tot negatieve vooroordelen of tot een bepaald negatief beeld over scheidsrechters bij zowel spelers en trainers als andere actoren in de voetbalwereld. Hoewel de scheidsrechter in principe ook wil bijdragen tot de positieve ontwikkeling van de voetballer, ervaren scheidsrechters dat men naast, en niet binnen, de voetbalwereld wordt geplaatst. Deze negatieve vooroordelen dragen op hun beurt bij tot het feit dat men zich als scheidsrechter niet geaccepteerd voelt binnen de voetbalwereld (Bultynck, persoonlijke communicatie, 12 april 2016).

Rainey en Duggan (1998, p. 119) beschrijven enkele factoren die mogelijk een rol kunnen spelen in de tolerantie van agressie ten aanzien van scheidsrechters. Zo bestaat er eerst en vooral, voornamelijk in de Verenigde Staten, een traditie waarbij men scheidsrechters als *villains* of slechteriken beschouwd. Scheidsrechters worden vaak bekeken als het zwarte schaap door zowel spelers, trainers als supporters. Daarnaast is het ook mogelijk dat men agressie ten aanzien van de scheidsrechter minimaliseert wanneer men de scheidsrechter verdenkt van partijdigheid of van omkoping. Men gaat dan deze gepercipieerde ongerechtigheid zelf trachten recht te zetten door de scheidsrechter agressief te bejegenen. Een andere mogelijke reden is het feit dat men agressie ongestraft laat omdat een zware straf een blamage kan zijn voor de verdere carrière van de agressor. Men beschouwt de spelers dan als de belangrijkste actoren van het spel en de scheidsrechter vervult daarbij een bijkomende, minder belangrijke rol (Rainey & Duggan, 1998, p. 119). Ten slotte suggereren verschillende studies dat scheidsrechters die hun werk niet goed doen (volgens de spelers, trainers, of fans), de belangrijkste oorzaak zijn van misdragingen in het voetbal (Traclet et al., 2011, p. 151-152; Shapcott, Bloom & Loughhead, 2007, p. 145-152). Zo verleggen agressoren de

verantwoordelijkheid van hun acties vaak naar de scheidsrechter (Traclet et al., 2011, p. 151; Traclet et al., 2015, p. 126-129).

De kwetsbare positie waarin men zich bevindt in combinatie met de mogelijke negatieve vooroordelen die daardoor gevormd worden, kan mogelijk leiden tot agressie ten aanzien van de scheidsrechter. Negatieve vooroordelen komen namelijk voort uit het feit dat scheidsrechters belangrijke beslissingen moeten maken op een enorm korte tijd. Wanneer een verkeerde beslissing wordt genomen, bestaat de kans dat er onenigheid en kritiek komt op deze beslissing vanuit de spelers, de toeschouwers of de trainers. Wanneer dit zich meerdere malen herhaalt, kan dit eventueel leiden tot agressie ten aanzien van de scheidsrechter (Dell et al., 2016, p. 110).

2.2.6 Perceptie van straffeloosheid

Niet alleen bij voetballers bestaat de perceptie dat men ongestraft blijft bij bepaalde incidenten van agressie. Zo rapporteerden het merendeel van de basketbalscheidsrechters in het zelfrapportageonderzoek van Rainey en Duggan (1998, p. 116-117) dat de agressor ongestraft bleef. De meest gegeven sanctie was het opleggen van een tijdelijke schorsing. Zwaardere straffen, zoals een permanente schorsing of een boete, werden zelden gegeven. Hoewel er wel een relatie vastgesteld werd tussen de zwaarte van het incident en de zwaarte van de straf, werd het merendeel van de incidenten toch bestraft met een lichte straf. Daaruit kan men concluderen dat de relatie zwak is en dat zwaardere incidenten vaak toch met een lichte straf worden bestraft (Rainey & Duggan, 1998, p.116-117; Rainey & Hardy, 1999a, p. 109-110).

Hoewel agressie ten aanzien van scheidsrechters gebeurt in het bijzijn van minstens tientallen getuigen, worden de daders inconsistent gestraft. Daarnaast wordt er ook gesuggereerd dat de voetbalautoriteiten mogelijk minder streng zijn in het uitdelen van straffen omwille van de impact die een zware straf kan hebben op de verdere carrière van een speler of een trainer (Rainey & Duggan, 1998, p. 118-119). Ten slotte suggereert men ook dat het zelfs zo ver is gekomen dat agressie ten aanzien van scheidsrechters vaak wordt getolereerd en wordt gezien als onderdeel van het spel (Rainey & Duggan, 1998, p. 118).

Hoofdstuk 3. Probleemstelling

Hoewel agressie in het (jeugd)voetbal een actueel en steeds terugkerend onderwerp is, is er amper wetenschappelijk onderzoek verricht naar de oorzaken van deze agressie (Rainey & Duggan, 1998; Rainey & Hardy, 1999; Traclet et al., 2012; Traclet et al., 2011). Er zijn enkele onderzoeken beschikbaar over de prevalentie en frequentie van agressie ten aanzien van scheidsrechters, maar er is een gebrek aan onderzoek specifiek gericht op slachtofferschap van agressie in het jeugdvoetbal. Daarnaast is er amper onderzoek voorhanden over mogelijke oorzaken van agressie in voetbal (Folkesson et al., 2002; Traclet et al., 2012; Visschers, 2015). Enerzijds is er dus een gebrek aan cijfers over agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal en anderzijds zijn er enkel oorzaken onderzocht die op een bredere context toepasselijk zijn of die toepasselijk zijn in het volwassenvoetbal, maar ontbreekt er onderzoek over oorzaken specifiek gericht op het jeugdvoetbal.

Daarom kan men concluderen vanuit wetenschappelijk oogpunt dat er nood is aan degelijk onderzoek over zowel de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie als over de mogelijke oorzaken van agressie in het jeugdvoetbal gebaseerd op het perspectief van verschillende actoren (scheidsrechters, jeugdvoetballer, supporters, etc.). De masterproef is niet enkel wetenschappelijk relevant, maar biedt ook vanuit praktisch oogpunt een meerwaarde. Dergelijk onderzoek biedt namelijk mogelijk nuttige inzichten en oplossingen aan beleids mensen en personen binnen de voetbalwereld. Zo kan men een stap vooruitzetten in het reduceren van agressie binnen het voetbal en zet men een stap in de richting van een veiligere sport, waarbinnen alle voetbalgerelateerde actoren een constructieve rol vervullen in de positieve ontwikkeling van de jeugdvoetballers.

De masterproef heeft twee doelen. Een eerste doel van dit onderzoek betreft het aanreiken van inzicht in de prevalentie en frequentie van verschillende vormen van agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Daarnaast tracht dit onderzoek inzicht te bieden in de mogelijke oorzaken van zowel fysiek als verbaal geweld en bedreigingen in het jeugdvoetbal.

- Wat is de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- Wat is de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij scheidsrechters in het jeugdvoetbal?
- Wat is de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap van verbale agressie bij scheidsrechters in het jeugdvoetbal?
- Wat is de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap van bedreiging bij scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- Welke oorzaken spelen een rol bij agressie door voetballers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- In welke mate speelt de moraliteit van een persoon een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate speelt het moreel klimaat een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate speelt een prestatiegericht klimaat een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate dragen speciale wedstrijdcondities bij aan agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate draagt agressief gedrag bij toeschouwers bij tot agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate speelt de scheidsrechterlijke functie een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?
- In welke mate draagt de heersende perceptie van straffeloosheid bij tot agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal gepleegd door voetballers?

Hoofdstuk 4. Methodologie

In onderstaand hoofdstuk wordt eerst en vooral het onderzoeksdesign besproken dat werd gebruikt in het empirisch gedeelte van de masterproef. Daarnaast wordt de onderzoekspopulatie en de getrokken steekproef toegelicht voor zowel het kwantitatieve als kwalitatieve gedeelte. Vervolgens komen de onderzoekseenheden aan bod en wordt de dataverzameling aangehaald, gevolgd door informatie over de data-analyse. Ten slotte wordt de kwaliteit van het onderzoek besproken.

4.1 Onderzoeksdesign

De masterproef omhelst zowel een kwantitatief, beschrijvend gedeelte als een kwalitatief, verkennend gedeelte. Er werd zowel gepeild naar de hoeveelheid van het fenomeen ‘agressie in het jeugdvoetbal’ als naar hoe dit precies veroorzaakt wordt (Bijleveld, 2013, p. 23). Het type onderzoek dient aan te sluiten bij de onderzoeksvragen, waardoor het noodzakelijk was om het empirisch gedeelte van de masterproef op te splitsen in twee delen.

Voor het eerste deel van de onderzoeksvragen, waarbij er gepeild wordt naar het percentage van slachtofferschap van scheidsrechters, werd een kwantitatief onderzoek gevoerd. Het kwantitatief gedeelte, waarbij gebruik gemaakt wordt van een online-survey, liet toe een groot aantal data te verzamelen over de prevalentie en frequentie van het slachtofferschap bij scheidsrechters. De kwantitatieve methode liet dus toe dat het slachtofferschap in kaart werd gebracht. De masterproef werd voor het kwantitatief gedeelte op een neutrale en waardenvrije manier gevoerd om zo een objectieve werkelijkheid weer te geven (Bijleveld, 2013, p. 11-34). Deze post-positivistische manier liet toe dat er op een relatief goedkope en simpele manier data verzameld kon worden over het slachtofferschap van agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Het nadeel van kwantitatief onderzoek in dit geval was wel dat er niet gefocust kon worden op de context van dit fenomeen. Daarom werd er voor het beantwoorden van dit tweede deel van de onderzoeksvragen gekozen voor een kwalitatief onderzoek.

Vermits wetenschappelijk onderzoek over mogelijke oorzaken van agressie ten aanzien van scheidsrechters schaars is en zelfs nagenoeg onbestaand in België, was het aangewezen om kwalitatief onderzoek te voeren om het tweede deel van de onderzoeksvragen te beantwoorden. Om inzichten te verwerven over een domein waar tot nu toe relatief weinig

over geweten is, werd er gebruik gemaakt van een verkennende en beschrijvende onderzoekstechniek, namelijk interviews. Dit instrument laat toe om een kleine hoeveelheid data te verzamelen waarbij gericht onderzoek kan worden gevoerd en men streeft naar generaliseerbaarheid in de antwoorden op de theoretische vragen (Decorte & Zaitch, 2010, p. 100). Aan de hand van interviews was het mogelijk om het fenomeen in de diepte te beschrijven en te analyseren. Men verkrijgt daardoor veel diepgaandere en rijkere data (Decorte & Zaitch, 2010, p. 83-84). Daarnaast liet het gebruik van deze kwalitatieve onderzoeksmethode ook toe om doorheen de empirische fase van de masterproef flexibel om te gaan met de interviewschema's. Deze flexibiliteit zorgde ervoor dat zowel de onderzoeksvragen als de instrumenten geoptimaliseerd werden gedurende het onderzoek (Decorte & Zaitch, 2010, p. 207; Baarda, van der Hulst & de Goede, 2012, p. 37-43).

4.2 Onderzoekspopulatie en steekproef

Omdat het empirisch gedeelte zowel een kwantitatief als kwalitatief gedeelte omvat, werd er ook geopteerd voor twee verschillende onderzoekspopulaties teneinde de onderzoeksvragen op een adequate manier te beantwoorden.

Bij het kwantitatief gedeelte bestond de onderzoekspopulatie uit alle scheidsrechters in Vlaanderen. Daarnaast werd er uit praktische overwegingen geopteerd om de onderzoekspopulatie verder te limiteren tot scheidsrechters aangesloten bij de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB). Er werd een *convenience* steekproef gebruikt, waardoor het mogelijk was om de respondenten eenvoudig te bereiken. Er werd gekozen voor dit type steekproef omdat dit gemakkelijker en goedkoper was en omdat dit deel van het onderzoek niet het doel had om representatief te zijn, meer eerder om de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap in kaart te brengen (Bijleveld, 2013, p. 163-164). De link van de online-survey werd overgemaakt aan een contactpersoon binnen de KBVB, waarna deze link werd doorgestuurd naar de provinciale scheidsrechterscommissies. Deze link werd dan verspreid door de scheidsrechterscommissies op het extranet voor hun scheidsrechters. Zo konden de scheidsrechters zelf bepalen of zij wensten deel te nemen aan het onderzoek. Er kan voorzichtig gesteld worden op basis van het beleidsplan van de Vlaamse Voetbalfederatie, waarbinnen men aangeeft dat er 2010-2011 3773 voetbalscheidsrechters actief waren, in combinatie met de daling van 14,1% in het aantal scheidsrechters gaande 2005 tot 2014 dat de onderzoekspopulatie ongeveer 3500 scheidsrechters omvat (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012, p. 5; Visschers, 2015, p. 22).

Voor het kwalitatief gedeelte bestond de onderzoekspopulatie uit individuen die over bepaalde kennis beschikken over de voetbalwereld en agressie binnen de voetbalwereld. In het kader van hun hobby of beroep komen zij mogelijk in aanraking met agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Daarnaast werd de onderzoekspopulatie afgebakend tot Vlaanderen en meer bepaald tot de provincie Limburg, omwille van praktische redenen. Ten slotte dient men zich ervan bewust te zijn dat de onderzoekspopulatie niet alle subgroepen omvat die in aanraking komen met agressie in het jeugdvoetbal (Decorte & Zaitch, 2010, p. 101). Er werd gekozen om voetballers, scheidsrechters en jeugdcoördinatoren te interviewen. Voetballers en scheidsrechters zijn namelijk de twee belangrijkste actoren in de agressie ten aanzien van scheidsrechters, namelijk respectievelijk dader en slachtoffer. Er werd omwille van tijdsgebrek niet gekozen om supporters en trainers te interviewen, maar wel voor jeugdcoördinatoren omdat deze actoren binnen een club een coördinerende rol hebben, het aanspreekpunt zijn voor spelers, trainers en toeschouwers en dus over verschillende inzichten beschikken.

Daarna werd de steekproef bepaald op basis van verschillende steekproefmethoden. Zo werd er eerst en vooral een doelgerichte steekproef (*purposive sampling*) getrokken omdat het noodzakelijk is dat de respondenten over bepaalde inzichten en over een bepaalde expertise beschikken om de onderzoeksvragen te beantwoorden (Decorte & Zaitch, 2010, p. 100). Om deze steekproef in kaart te brengen, werd er een matrix opgesteld waarbinnen verschillende criteria vooropgesteld worden (zie tabel 1). Er werd binnen de criteria gestreefd naar voldoende variatie zodoende het thema ook voldoende geëxploreerd werd (Decorte & Zaitch, p. 100-101). Naast de doelgerichte steekproef werd er ook gebruik gemaakt van een sneeuwbalsteekproef, omdat het niet altijd duidelijk was wie goede en betrouwbare informatie kon aanleveren (Decorte & Zaitch, 2010, p. 104). Eerst werden, op basis van de matrix, verschillende individuen gecontacteerd op basis van contactgegevens die gemakkelijk beschikbaar waren (via het internet). Deze personen werden via e-mail gecontacteerd met de vraag of men eventueel bereid was om geïnterviewd te worden in het kader van de masterproef. Wanneer men daartoe bereid was, werd er gevraagd of men eventueel over nieuwe contacten beschikte met nuttige inzichten over het fenomeen. Deze methode liet toe om de steekproef verder uit te breiden met respondenten die beschikken over nuttige informatie en inzichten inzake agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal (Decorte & Zaitch, 2010, p. 104).

Tabel 1. Steekproefmatrix

Actor/functie	Voetbalervaring		Ervaring met agressie	
	< 7 jaren	> 7 jaren	Verbaal/bedreiging	Fysiek
<i>Scheidsrechter</i>				
<i>Voetballer</i>				
<i>Jeugdcoördinator</i>				

Om het overzicht te bewaren werden de gehanteerde criteria voor de steekproef schematisch voorgesteld in een steekproefmatrix (zie tabel 1) (Decorte & Zaitch, 2010, p. 110-112 en 115). Zo werd er een verdeling gemaakt op basis van de criteria *functie*, *ervaring in het voetbal* en *ervaring met agressie in het voetbal*. Deze verdeling werd gemaakt op basis van het feit dat geacht werd dat deze respondenten over voldoende kennis en inzichten beschikken over het fenomeen. De ene persoon kon zo meer informatie aanreiken over bepaalde oorzaken, terwijl de andere persoon over meer kennis beschikt over andere oorzaken.

4.3 Onderzoekseenheden

Het kwantitatieve gedeelte omvat scheidsrechters aangesloten bij de KBVB, uit heel Vlaanderen. Er werd gekozen voor deze scheidsrechters omdat de KBVB het grootste aantal scheidsrechters omhelst (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012, p. 5-6). De onderzoekseenheden voor het kwantitatieve gedeelte bestonden dus uit mannelijke en vrouwelijke, actieve scheidsrechters uit Vlaanderen aangesloten bij de KBVB.

In totaal namen 322 voetbalscheidsrechters deel aan de online-survey. Dit resulteerde in een responspercentage van ongeveer 9-10%, gesteld dat alle Vlaamse scheidsrechters bij de KBVB bereikt werden door de online-survey. Er kan echter gesteld worden dat dit niet het geval was, omwille van bepaalde redenen zoals het ontbreken van een computer of een internetverbinding bij verschillende scheidsrechters. Daarnaast is het mogelijk dat het responspercentage relatief laag lag omdat de survey focust op jeugdvoetbal, dus enkel U13-U17 wedstrijden, en niet op alle voetbalreeksen. De titel van de survey ‘Agressie in het jeugdvoetbal’ gaf mogelijk aanleiding bij scheidsrechters die niet of niet meer bij het jeugdvoetbal betrokken zijn, om af te haken. Na de datacleaning bleven er 253 scheidsrechters over van de 322 die hadden deelgenomen. In onderstaande tabel worden zowel de demografische kenmerken als de scheidsrechterlijke kenmerken voorgesteld.

Tabel 2. Demografische en scheidsrechterlijke kenmerken van de respondenten

Variabele	N	# (%)	M (SD)
Geslacht	253		
<i>Man</i>		247 (97,6)	
<i>Vrouw</i>		6 (2,4)	
Leeftijd (in jaren)	252		40,06 (18,40)
Ervaring (in jaren)	253		12,40 (12,54)
Niveau	253		
<i>Provinciaal</i>		246 (97,2)	
<i>Nationaal</i>		7 (2,8)	
Provincie	246		
<i>Oost-Vlaanderen</i>		108 (42,7)	
<i>West-Vlaanderen</i>		40 (15,8)	
<i>Brabant</i>		37 (14,6)	
<i>Limburg</i>		35 (13,8)	
<i>Antwerpen</i>		26 (10,3)	
Scheidsrechterlijke rol*	253		
<i>Scheidsrechter</i>		251 (99,2)	
<i>Assistent</i>		34 (13,4)	
Leeftijdscategorieën*	253		
<i>U13-U17</i>		160 (63,2)	
<i>U19-U21</i>		95 (37,5)	
<i>Senioren</i>		108 (42,7)	

* *Meerdere antwoordmogelijkheden mogelijk*

De steekproef bestond uit 247 (97,6%) mannelijke respondenten en 6 (2,4%) vrouwelijke respondenten. De leeftijd van de respondenten was scheef verdeeld rondom een gemiddelde leeftijd van 40,06 jaar ($SD = 18,40$ jaar, range = 16-74 jaar; Kolmogorov-Smirnov (252) = 0.15 , $p < 0.001$). Net zoals de leeftijd, is de ervaring van de scheidsrechters ook scheef verdeeld met een gemiddelde van 12,40 seizoenen ($SD = 12,54$ jaar, range = 1-44 seizoenen; Kolmogorov-Smirnov (253) = 0.22, $p < 0.001$). In de steekproef waren 246 (97,2%) respondenten actief op provinciaal niveau, terwijl de overige 7 (2,8%) respondenten actief waren op nationaal niveau. Van de 246 respondenten die op provinciaal niveau actief zijn, waren er 108 (42,7%) actief in de provincie Oost-Vlaanderen, 40 (15,8%) in West-Vlaanderen, 37 (14,6%) in Brabant, 35 (13,8%) in Limburg en 26 (10,3%) in de provincie Antwerpen. Van de 253 respondenten waren er 251 (99,2%) actief als scheidsrechter en 34 (13,4%) als assistent-scheidsrechter, wat betekent dat bepaalde respondenten zowel als scheidsrechter alsook als assistent actief zijn. Ten slotte waren 160 (63,2%) van de

respondenten actief bij de U13-U17, 95 (37,5) bij de U19-U21 en 108 (42,7%) bij de senioren, daarmee bedoelende eerste ploegen en reserven. Ook hier bestond de mogelijkheid voor de respondent om verschillende categorieën aan te duiden.

Voor het kwalitatief gedeelte werd er een ongekend aantal personen gecontacteerd via berichten in verschillende Facebookgroepen en via mail, waarvan er uiteindelijk 14 zijn geïnterviewd. In onderstaande tabel worden de respondenten overzichtelijk weergegeven. Alle respondenten die een ervaring hebben met fysieke agressie, hebben ook ervaring met verbale agressie/bedreiging en werden bij ‘fysieke agressie’ geplaatst in onderstaande tabel.

Tabel 3. Steekproefmatrix

Actor/functie	Voetbalervaring		Ervaring met agressie	
	<i>< 7 jaren</i>	<i>> 7 jaren</i>	<i>Verbaal/bedreiging</i>	<i>Fysiek</i>
<i>Scheidsrechter</i>	3	2	3	2
<i>Voetballer</i>	2	4	3	3
<i>Jeugdcoördinator</i>	1	2	0	3
Totaal	6	8	6	8

Een groot aantal personen werd gecontacteerd, maar wenste niet deel te nemen omwille van persoonlijke redenen of reageerde helemaal niet op het verzoek om deel te nemen. Ook konden enkele interviews niet meer plaatsvinden omwille van tijdsgebrek. Naast de interviews werden er ook enkele persoonlijke gesprekken gevoerd met enkele personen die zelf contact zochten via e-mail met de onderzoeker op basis van de online-survey. Er werd aangegeven dat personen die interesse hadden in een interview of over bepaalde nuttige informatie beschikken, contact mochten opnemen met de onderzoeker. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen wordt er in dit onderzoek verwezen naar ‘respondent A, B, etc.’ en hij. Op deze manier kan er niet worden achterhaald wie de respondent is.

4.4 Dataverzameling

Voor de kwantitatieve dataverzameling werd er gebruik gemaakt van een online-survey (Bijleveld, 2013, p. 70-71). De survey werd ingeleid met een welkomstbericht en werd afgesloten met een afscheidbericht waar ook het e-mailadres van de onderzoeker werd achtergelaten voor eventuele vragen over de survey. In het welkomstbericht werd eerst het onderzoek gesitueerd zodat de respondenten enig idee hadden welk doel de survey nastreefde. Ten tweede werd er een tijdsindicatie gegeven van de duur van de survey, waardoor de

respondenten wisten hoeveel tijd ze zouden besteden aan het invullen van de survey. Ten derde werd de anonimiteit van de respondenten kort besproken en toegelicht. Ten slotte werden de contactgegevens van de onderzoeker getoond om eventuele vragen over de survey te beantwoorden. Zoals eerder gesteld werden deze contactgegevens herhaald in het afscheidbericht, waarin de respondent ook bedankt werd voor het invullen van de survey en de bijdrage tot de masterproef.

De eigenlijke online-survey (zie bijlage 1) omvatte drie delen: demografische- en scheidsrechterkenmerken, slachtofferschap van agressie en ten slotte oorzaken van agressie door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters. De eerste twee delen of groepen van de survey werden overgenomen van een eerder uitgevoerde Belgische studie naar het slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters omwille van praktische redenen en om een mogelijke vergelijking van de resultaten te vergemakkelijken (Visschers, 2015). Er werden echter wel enkele vragen aangepast en toegevoegd aan het deel over slachtofferschap van agressie. Zo werden enkele vragen toegespitst op het jeugdvoetbal. Het derde deel over de oorzaken werd opgesteld op basis van bevindingen uit de literatuurstudie.

In het eerste deel werd er gepeild naar demografische kenmerken alsook naar scheidsrechterlijke kenmerken. De demografische kenmerken die bevroegd werden, waren het geslacht en het geboortjaar van de respondent. Voor de scheidsrechterlijke kenmerken werd er gepeild naar hoeveel jaren men actief is, naar het niveau waarop men actief is, binnen welke provincie men zijn functie uitvoert en ten slotte in welk soort wedstrijden men momenteel actief is. In het tweede deel werd er gepeild naar slachtofferschap van agressie in het voetbal en specifiek in het jeugdvoetbal. Zowel voor bedreigingen, verbale agressie en fysieke agressie werd er eerst en vooral gevraagd of men reeds slachtoffer is geweest van deze vorm van agressie. Bij een positief antwoord werd er gepeild naar de frequentie van het slachtofferschap als ook naar welke actoren deze vorm van agressie hadden gepleegd. In het derde en laatste deel van de survey werd er gevraagd naar de mening over mogelijke oorzaken van agressie. Er werd op basis van een vijfpunts-Likertschaal (met een bijgevoegde antwoordcategorie *weet ik niet*), gepeild naar zeven mogelijke oorzaken van agressie: moraliteit van het individu, speciale wedstrijdomstandigheden, agressief gedrag toeschouwers, negatieve vooroordelen over scheidsrechters, perceptie van straffeloosheid, moraliteit van de setting en de prestatiedruk. De respondent kon deze oorzaken een score geven gaande van *geen rol* tot een *zeer grote rol*.

Voor het tweede empirische gedeelte werd er gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews in combinatie met persoonlijke gesprekken om zoveel mogelijk informatierijke data te verzamelen. Zo vonden er enkele informele gesprekken via e-mail plaats met respondenten die niet bereid waren tot een interview, maar wel over bepaalde informatie of ervaringen beschikten en toestemming gaven om deze informatie te verwerken. Aan de hand van de interviews werd ingegaan op hoe de respondenten het fenomeen ‘agressie door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal’ en de mogelijke aanpak daarvan concreet ervaren. Dit instrument laat namelijk toe om te focussen op de ervaringen van de betrokkenen. Tijdens de interviews werd er gebruik gemaakt van drie topiclijsten of interviewschema’s (naargelang de functie van de respondent), waarbij tijdens de *face-to-face* gesprekken van afgeweken werd teneinde nog meer informatie te verzamelen (zie bijlage 3). De topiclijsten omvatten verschillende vragen en thema’s/topics die aan bod moesten komen gedurende de gesprekken en lieten toe om dieper in te gaan op de rol van de actor in de voetbalwereld. Ze waren doorheen het onderzoek ook onderhevig aan veranderingen aangestuurd door nieuwe inzichten en informatie aangereikt door de respondenten (Decorte & Zaitch, 2010, p. 207-208; Bijleveld, 2013, p. 220-223).

4.5 Data-analyse

Vooraleer de kwantitatieve analyses uitgevoerd konden worden, werd er een data-cleaning uitgevoerd op het databestand. Eerst en vooral werden de data geëxporteerd vanuit LimeSurvey naar het statistische softwareprogramma *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS) versie 23.0 (IBM Corp, 2015), verkregen via het ICTS Servicepunt van de KULeuven, waarmee de uiteindelijke analyses werden uitgevoerd. De data werden eventueel aangepast aan de hand van het vooraf opgestelde codeboek (zie bijlage 2). Het eerste gedeelte van de data-cleaning omvatte het aanduiden van bepaalde antwoorden als *missing*. De eerste stap van dit gedeelte was het vinden van onrealistische antwoorden (zoals bijvoorbeeld zwangere mannen) en deze antwoorden aan te duiden als *missing*. Er werd voor deze stappen gekozen om zo de waarachtigheid van de antwoorden te verbeteren en mogelijke sociaal wenselijke antwoorden of antwoordtendenties te minimaliseren (Bijleveld, 2013, p. 216). Het tweede gedeelte omvatte het verwijderen van onvolledig ingevulde, waarin bijvoorbeeld enkel de demografische factoren waren ingevuld, en onbruikbare surveys. Zo werden er in totaal 69 surveys verwijderd, wat het totaal waarmee de statistische analyses werden uitgevoerd bracht op 253.

Na de data-cleaning vond de eigenlijke data-analyse plaats. Eerst en vooral werd er van de variabelen een grafische voorstelling opgevraagd en werden de descriptieve maten daarvan berekend. Van de nominale en ordinale variabelen, dus niet van de metrische variabelen, werd ook de modus berekend en werd er een frequentietabel en staafdiagram opgevraagd. Van de metrische variabelen daarentegen, werden het gemiddelde, de mediaan, de standaardafwijking- en variantie en het minimum en maximum berekend en werd er ook gekeken naar eventuele scheefheid of platheid van de variabelen. Dan werd voor de metrische variabelen een histogram opgevraagd met een normaalverdeling om via Kolmogorov-Smirnov testen na te gaan of deze variabelen al dan niet normaal verdeeld waren (Bijleveld, 2013, p. 271-279). Ten slotte vonden er enkele univariate analyses plaats om het slachtofferschap van scheidsrechters en de mening over mogelijke oorzaken in kaart te brengen. Er werden geen bi- of multivariate analyses uitgevoerd omdat het kwantitatieve gedeelte van de masterproef tot doel heeft om een beschrijving te geven van het slachtofferschap.

Voor het kwalitatieve gedeelte werd er eerst en vooral gefocust op kwalitatief databeheer, oftewel de fase waarin de gegevens geordend werden (Decorte & Zaitch, 2010, p. 453). De verzamelde gegevens werden grondig bekeken (datamanagement en datareductie) met als doel om de analyse uit te kunnen voeren met een clean databestand. De gegevens werden grondig gelezen en herlezen, teneinde de gegevens toe te wijzen aan een bepaalde code binnen een codeboom (zie bijlage 4) (Decorte & Zaitch, 2010, p. 453-454). Daarvoor werd er gebruik gemaakt van een specifiek softwarepakket genaamd NVIVO (QSR International, 2014), verkregen via het ICTS Servicepunt van de KULeuven. Dit softwarepakket liet toe om een codeboom op te stellen waarbinnen de fragmenten uit de interviews gelinkt werden aan inhoudelijke codes, die gelinkt waren aan de onderzoeksvragen. Daardoor werd het mogelijk om verbanden tussen de verschillende codes te ontdekken en te bekijken (Decorte & Zaitch, 2010, p. 456-465).

4.6 Kwaliteit van het onderzoek

Elk onderzoeksproces heeft zijn beperkingen. Ook in deze masterproef werden enkele beperkingen vastgesteld. Een eerste deel beperkingen heeft betrekking op de validiteit van het onderzoek. Zo vormt de kleinschaligheid van het kwalitatieve gedeelte een mogelijk probleem voor de validiteit van het onderzoek. Daarnaast kan men ook stellen dat de tijdsbeperking een beperking vormt inzake validiteit omdat het niet mogelijk was om theoretische saturatie te

bereiken (Decorte & Zaitch, 2010, p. 130-131). Het was niet mogelijk om in deze beperkte tijdsperiode een groter aantal respondenten te bevragen, waardoor niet alle cellen van de steekproefmatrix in dezelfde mate werd ingevuld met respondenten en waardoor enkele belangrijke actoren, ouders en trainers, niet bevestigd werden. Een andere reden waarom dit niet mogelijk was, bevindt zich bij de bereidwilligheid van de respondenten of vooral bij bepaalde groepen van respondenten, in dit geval scheidsrechters en jeugdcoördinatoren. In combinatie met de kleinschaligheid van het empirisch gedeelte, heeft dit er mogelijk voor gezorgd dat het onderzoek te eenzijdig was. Daarmee wordt bedoeld dat de inzichten van een bepaalde doelgroep meer aanwezig zijn dan die van andere doelgroepen. Om met deze beperkingen om te gaan, werd de rapportage van de bevindingen aan enkele respondenten voorgelegd. Zo werd het mogelijk om feedback te krijgen en werden er aanpassingen aangebracht aan de bevindingen (Decorte & Zaitch, 2010, p. 138-139). Daarnaast werden er ook meerdere databronnen (interviews, persoonlijke communicatie en enkele documenten) geraadpleegd om bepaalde simplistische of foute conclusies tegen te gaan en de geloofwaardigheid van de resultaten te waarborgen (Decorte & Zaitch, 2010, p. 467).

Naast beperkingen inzake de validiteit van het onderzoek werden er ook mogelijke beperkingen vastgesteld in relatie tot de betrouwbaarheid van het onderzoek. Voor het kwalitatieve gedeelte traden er voornamelijk beperkingen op tijdens het afnemen van de interviews. Eerst en vooral vonden de interviews niet altijd plaats in een geschikte ruimte, waardoor er verschillende storingen optraden. Ten tweede kon het soms zijn dat de focus van de interviewer werd verstoord, waardoor er soms niet degelijk werd doorgevraagd en waardoor er soms belangrijke zaken werden vergeten. Om deze beperkingen enigszins te minimaliseren werd een strategie gehanteerd waarbij de interviews zo volledig mogelijk werden geregistreerd aan de hand van een audiorecorder. Dit maakte het mogelijk om de interviews zo volledig mogelijk te transcriberen aan de hand van het *verbatim*-principe (Decorte & Zaitch, 2010, p. 228-229). Daarnaast werden er ook notities genomen van eventueel non-verbaal gedrag van de respondenten. Naast beperkingen tijdens het afnemen van interviews, was het ook niet mogelijk om tijdens de persoonlijke gesprekken via e-mail rekening te houden met eventueel non-verbaal gedrag en was het niet mogelijk om in die mate door te vragen zoals bij het afnemen van interviews.

Voor het kwantitatief gedeelte werden er ook beperkingen inzake validiteit en betrouwbaarheid vastgesteld. Zo kan men stellen dat het derde deel van de online-survey,

waarbij verschillende oorzaken besproken werden, onderhevig was aan problemen inzake de constructvaliditeit van verschillende concepten (Bijleveld, 2013, p. 43-45). Hoewel verschillende constructen werden geoperationaliseerd op basis van wetenschappelijk onderzoek, was niet voor elk construct een operationalisering voorhanden (Bijleveld, 2013, p. 45). Om deze beperking enigszins te reduceren, werd er gebruik gemaakt van ‘*face validity*’, waarbij de onderzoeker heeft gekeken naar de operationaliseren van de constructen op basis van zijn gezond verstand (Bijleveld, 2013, p. 54).

Naast beperkingen inzake validiteit en betrouwbaarheid, kende de masterproef nog enkele belangrijke beperkingen in het kwantitatief gedeelte. Een eerste beperking was het gebruik van een selecte steekproef, namelijk een *convenience steekproef* (Bijleveld, 2013, p. 163). Omwille van een gebrek aan tijd en middelen, werd er een selecte steekproef getrokken. Het is dan ook onmogelijk om te weten of men een representatieve steekproef heeft getrokken op basis van deze *non-probability sampling*. Daardoor was het niet duidelijk of de bevindingen doorgetrokken worden naar alle Vlaamse voetbalscheidsrechters. Er trad dus een mogelijk probleem inzake de externe validiteit op (Bijleveld, 2013, p. 47-49).

Een tweede mogelijke beperking was dat er, zoals eerder aangegeven, mogelijk sprake was van een zelfselectieproces waardoor de data mogelijk vertekend werden. Zo was het eerst en vooral mogelijk dat scheidsrechters die niet meer actief zijn in het jeugdvoetbal, geneigd waren om de survey niet in te vullen omdat de titel van de survey aangeeft dat het over agressie in jeugdvoetbal gaat. Daarnaast was het ook mogelijk dat scheidsrechters die reeds slachtoffer zijn geworden van agressie eerder geneigd waren om deel te nemen aan de online-survey.

Ten slotte dient ook meegegeven te worden dat de respons mogelijk gering was. Voor dit lage responspercentage zijn er enkele mogelijke redenen voorhanden. Zo werd er relatief recent een survey gehouden over agressie (Visschers, 2014) waardoor respondenten mogelijk minder snel geneigd waren om deze survey in te vullen. Een andere reden was dat de link naar de online-survey, die verspreid werd door een contactpersoon bij de KBVB, mogelijk niet bij elke scheidsrechter even goed was doorgekomen waardoor niet alle scheidsrechters bereikt werden. Ten slotte was het mogelijk dat men niet bereid was tot het invullen van de survey omdat de titel van de survey aanduidt dat het over jeugdvoetbal gaat, waardoor scheidsrechters die niet meer actief zijn in het jeugdvoetbal mogelijk niet deelnamen.

Om met al deze beperkingen om te gaan, zowel voor het kwantitatieve als het kwalitatieve gedeelte, werd er getracht om zich continue bewust te zijn van de sterktes en de zwaktes van het empirisch onderzoek (Decorte & Zaitch, 2010, p. 124). Op basis van dit intens methodologisch bewustzijn werd er zo volledig en zo transparant mogelijk gerapporteerd en werden alle methodologische keuzes beschreven en verantwoord (Decorte & Zaitch, 2010, p. 120).

Hoofdstuk 5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de masterproef gepresenteerd, zowel voor het kwantitatieve gedeelte als het kwalitatieve gedeelte. In het kwantitatieve deel komen eerst de prevalentie en frequentie van het slachtofferschap van scheidsrechters aan bod en worden de resultaten over mogelijke oorzaken van agressie gepresenteerd. In het kwalitatieve gedeelte wordt er eerst en vooral ingegaan op agressie in het algemeen. Daarnaast wordt de ervaring met agressie gepresenteerd en ten slotte komen de verschillende mogelijke oorzaken van agressie aan bod.

5.1 Kwantitatieve resultaten

In onderstaand gedeelte worden de resultaten van het kwantitatieve empirische gedeelte voorgesteld. Eerst en vooral geeft men de prevalentie en frequentie van het slachtofferschap van agressie weer. Daarna schetst men een beeld van wat de respondenten denken waar de mogelijke oorzaken van agressie liggen.

5.1.1 Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie in het jeugdvoetbal

Van de 253 respondenten verklaren 43 respondenten (17%) dat men reeds slachtoffer is geworden van fysieke agressie in het voetbal in het algemeen. Daarvan geeft 15% aan dat men slachtoffer is geworden van fysieke agressie door spelers, 3,2% van fysieke agressie door trainers, 4,6% door toeschouwers en 0,8% als slachtoffer van fysieke agressie door anderen. De scheidsrechters die reeds in aanraking zijn gekomen met fysieke agressie, zijn gemiddeld 1,93 keer ($SD = 1,73$ keer, range = 1-10 keer) slachtoffer geworden van fysieke agressie in het voetbal. Voor het jeugdvoetbal geven 25 respondenten (9,9%) van de 253 respondenten aan dat men slachtoffer is geworden van fysieke agressie in het jeugdvoetbal. Daarvan geeft 5,5% aan dat men slachtoffer is geweest van fysieke agressie door spelers, 4% van fysieke agressie door trainers, 3,2% door toeschouwers en 0,4% als slachtoffer van fysieke agressie door anderen. De scheidsrechters, die reeds in aanraking zijn gekomen met fysieke agressie, zijn gemiddeld 2,16 keer ($SD = 2,46$ keer, range = 1-12 keer) slachtoffer geworden van fysieke agressie in het jeugdvoetbal. In onderstaande tabel worden de prevalenties en frequenties weergegeven die men in de masterproef heeft gevonden.

Tabel 4. Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van fysieke agressie

Slachtofferschap agressie	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	15,0%	/
Door trainers	3,2%	/
Door toeschouwers	4,6%	/
Door anderen	0,8%	/
Totaal	17,0%	1,93 (SD = 1,73)

Slachtofferschap agressie Jeugdvoetbal	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	5,5%	/
Door trainers	4,0%	/
Door toeschouwers	3,2%	/
Door anderen	0,4%	/
Totaal	9,9%	2,16 (SD = 2,46)

In de masterproef verklaren 187 respondenten (73,9%) dat men reeds slachtoffer is geworden van verbale agressie in het voetbal. Daarvan geeft 50,2% aan dat men slachtoffer is geweest van verbale agressie door spelers, 51,8% van verbale agressie door trainers, 62,1% door toeschouwers en 7,9% als slachtoffer van verbale agressie door anderen. De scheidsrechters die reeds in aanraking zijn gekomen met verbale agressie, zijn gemiddeld 20,02 keer ($SD = 43,98$ keer, range = 1-300 keer) slachtoffer geworden van verbale agressie in het voetbal. In vergelijking met verbale agressie in het voetbal in het algemeen, verklaren 167 respondenten (66%) dat men reeds slachtoffer is geworden van verbale agressie in het jeugdvoetbal. Daarvan geeft 36,8% aan dat men slachtoffer is geweest van verbale agressie door spelers, 45,1% van verbale agressie door trainers, 53,8% door toeschouwers en 8,3% als slachtoffer van verbale agressie door anderen. Gemiddeld zijn de scheidsrechters die reeds in aanraking zijn gekomen met verbale agressie, 13,82 ($SD = 25,63$ keer, range = 1-150 keer) keer slachtoffer geworden van deze agressievorm in het jeugdvoetbal. In tabel 4 worden de gevonden prevalenties en frequenties van slachtofferschap weergegeven.

Tabel 5. Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van verbale agressie

Slachtofferschap agressie	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	50,2%	/
Door trainers	51,8%	/
Door toeschouwers	62,1%	/
Door anderen	7,9%	/
Totaal	73,9%	20,02 (SD = 42,98)

Slachtofferschap agressie Jeugdvoetbal	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	36,8%	/
Door trainers	45,1%	/
Door toeschouwers	53,8%	/
Door anderen	8,3%	/
Totaal	66%	13,82 (SD = 25,6)

Wat bedreigingen betreft, geven 115 scheidsrechters (45,5%) aan dat men reeds minimaal één keer slachtoffer is geworden in het voetbal. Van deze scheidsrechters geeft 27,3% aan dat deze agressie werd gepleegd door spelers, geeft 24,1% aan dat deze agressie werd gepleegd door trainers, geeft 31,6% aan dat deze agressie werd gepleegd door toeschouwers en ten slotte geeft 2,8% aan dat deze agressie werd gepleegd door anderen. Gemiddeld zijn deze scheidsrechters reeds 4,49 keer ($SD = 7,51$ keer, range = 1-52 keer) slachtoffer geworden van bedreigingen in het voetbal. Voor het jeugdvoetbal geven 95 respondenten (37,5%) aan dat ze slachtoffer zijn geworden van bedreigingen in het jeugdvoetbal. Daarvan geeft 16,2% aan dat men slachtoffer is geweest van bedreigingen door spelers, 21,7% van bedreigingen door trainers, 28,5% door toeschouwers en 3,6% als slachtoffer van bedreigingen door anderen. De scheidsrechters die reeds in aanraking zijn gekomen met bedreigingen, zijn gemiddeld 3,91 keer ($SD = 4,86$ keer, range = 1-19 keer) slachtoffer geworden van deze vorm van agressie in het jeugdvoetbal. In tabel 5 worden de resultaten betreffende de prevalentie en frequentie van bedreigingen, gevonden in de masterproef, weergegeven.

Tabel 6. Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van bedreigingen

Slachtofferschap agressie	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	27,3%	/
Door trainers	24,1%	/
Door toeschouwers	31,6%	/
Door anderen	2,8%	/
Totaal	45,5%	4,49 (SD = 7,51)

Slachtofferschap agressie Jeugdvoetbal	Prevalentie	Frequentie (M)
Door spelers	16,2%	/
Door trainers	21,7%	/
Door toeschouwers	28,5%	/
Door anderen	3,6%	/
Totaal	37,5%	3,91 (SD = 4,86)

5.1.2 Oorzaken van agressie

Er werd op basis van een vijfpunts-Likertschaal (met een bijgevoegde antwoordcategorie *weet ik niet*), gepeild naar zeven mogelijke oorzaken van agressie: moraliteit van het individu, speciale wedstrijdstandigheden, agressief gedrag toeschouwers, negatieve vooroordelen over scheidsrechters, perceptie van straffeloosheid, moraliteit van de setting en de prestatiedruk. De respondent kon deze oorzaken een score geven gaande van *geen rol* (1) tot *zeer grote rol* (5).

Op de vraag in welke mate zwakke morele normen een rol spelen, hebben 229 respondenten (90,5%) geantwoord. Van deze respondenten geven 6 respondenten (2,4%) aan dat dit geen rol speelt, geven 8 respondenten (3,2%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 64 respondenten (25,3%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 101 respondenten (39,9%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 50 respondenten (19,8%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,79 ($SD = 0,91$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate het morele klimaat van de sportomgeving een rol speelt, hebben 233 respondenten (92,1%) geantwoord. Van deze respondenten geven 6 respondenten (2,4%) aan dat dit geen rol speelt, geven 11 respondenten (4,3%) aan dat dit een zeer kleine rol

speelt, geven 68 respondenten (26,9%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 104 respondenten (41,1%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 44 respondenten (17,4%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,72 ($SD = 0,91$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate het prestatiegericht klimaat een rol speelt, hebben 237 respondenten (93,7%) geantwoord. Van deze respondenten geven 9 respondenten (3,6%) aan dat dit geen rol speelt, geven 23 respondenten (9,1%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 56 respondenten (22,1%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 95 respondenten (37,5%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 54 respondenten (21,3%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,68 ($SD = 1,04$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate speciale wedstrijdstandigheden een rol spelen, hebben 240 respondenten (94,9%) geantwoord. Van deze respondenten geven 5 respondenten (2,0%) aan dat dit geen rol speelt, geven 22 respondenten (8,7%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 66 respondenten (26,1%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 115 respondenten (45,5%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 32 respondenten (12,6%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,61 ($SD = 0,90$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate agressief gedrag van toeschouwers een rol speelt, hebben 241 respondenten (95,3%) geantwoord. Van deze respondenten geeft 1 respondent (0,4%) aan dat dit geen rol speelt, geven 7 respondenten (2,8%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 46 respondenten (18,2%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 90 respondenten (35,6%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 97 respondenten (38,3%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 4,14 ($SD = 0,85$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate negatieve vooroordelen over scheidsrechters een rol spelen, hebben 238 respondenten (94,1%) geantwoord. Van deze respondenten geven 8 respondenten (3,4%) aan dat dit geen rol speelt, geven 37 respondenten (14,6%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 91 respondenten (36,0%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 73 respondenten (28,9%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 29 respondenten (11,5%) aan

dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,32 ($SD = 0,99$, range = 1-5).

Op de vraag in welke mate de perceptie van straffeloosheid een rol speelt, hebben 240 respondenten (94,9%) geantwoord. Van deze respondenten geven 10 respondenten (5,0%) aan dat dit geen rol speelt, geven 22 respondenten (8,7%) aan dat dit een zeer kleine rol speelt, geven 88 respondenten (31,6%) aan dat dit een beperkte rol speelt, geven 88 respondenten (31,6%) aan dat dit een grote rol speelt en geven 48 respondenten (19,0%) aan dat dit een zeer grote rol speelt. Voor deze schaal heeft men een gemiddelde gevonden van 3,55 ($SD = 1,04$, range = 1-5).

In onderstaande tabel worden de resultaten op een overzichtelijke manier weergegeven.

Tabel 7. Gemiddelden van de schalen waarin de mening over mogelijke oorzaken wordt gemeten

Schaal	<i>N</i>	<i>M (SD)</i>
Mate waarin moraliteit van het individu een rol speelt	229	3,79 (0,91)
Mate waarin moraliteit van de sportomgeving een rol speelt	233	3,72 (0,91)
Mate waarin het prestatiegericht klimaat een rol speelt	237	3,68 (1,04)
Mate waarin speciale wedstrijdstandigheden een rol spelen	240	3,61 (0,90)
Mate waarin agressief gedrag van toeschouwers een rol speelt	241	4,14 (0,85)
Mate waarin negatieve scheidsrechterlijke oordelen een rol spelen	238	3,32 (0,99)
Mate waarin perceptie van straffeloosheid een rol speelt	240	3,55 (1,04)

5.2 Kwalitatieve resultaten

In dit gedeelte worden de kwalitatieve resultaten van de empirische studie gepresenteerd. Eerst komen de bevindingen over agressie aan bod, waarna er op de bevindingen over mogelijke oorzaken van agressie wordt ingegaan.

5.2.1 Agressie

Eerst wordt er ingegaan op agressie in het algemeen. Daarna komen de ervaringen van respondenten met zowel fysieke agressie, verbale agressie als met bedreigingen aan bod.

5.2.1.1 Agressie: situering binnen het voetbal

De respondenten zijn het erover eens dat agressie alomtegenwoordig is in het voetbal, met verbale agressie als de meest voorkomende vorm (Respondent A, B, D, F, G, I, K, L, M en N). Hoe men met dergelijke situaties moet omgaan, verduidelijkt respondent A:

“Maar iedereen moet een beetje zijn verantwoordelijkheid nemen natuurlijk. De spelers, de trainers, hoe de club zich profileert, de scheidsrechter die alles op het veld in goede banen moet leiden. Dat is niet altijd even gemakkelijk he.”

Verscheidene scheidsrechterlijke en voetballende respondenten halen wel aan dat verbale agressie, hoewel deze vorm het meeste voorkomt, ook het meest wordt getolereerd (Respondent C, F, K, L, M, N), terwijl fysieke agressie unaniem wordt afgekeurd (Respondent A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M en N). Volgens enkele voetballende respondenten maakt verbale agressie, hoewel men erkent dat er gevolgen aan verbonden zijn, een deel uit van het voetbal (Respondent F, L, K, M en N). Respondent N geeft wel verduidelijking en stelt dat verbale agressie komende van spelers in beperkte mate aanvaardbaar is, maar dat verbale agressie komende van toeschouwers absoluut niet te accepteren valt. Ten slotte moet men volgens respondenten L en N een onderscheid maken tussen iets zeggen over een beslissing en echt schelden op de scheidsrechter. Want discussiëren over een beslissing, wordt volgens hen niet gezien als agressie.

Op de vraag waarom agressie meer en meer voorkomt in het huidige jeugdvoetbal, halen de jeugdcoördinatoren aan dat er een mentaliteitswijziging is ten opzichte van vroeger (Respondent A, B en J). Men merkt op dat er een verandering heeft plaatsgevonden binnen de voetbalwereld op vlak van het respect dat men heeft ten opzichte van andere personen (Respondent A, B en J). Het respect voor scheidsrechters is gedaald volgens verschillende

respondenten, of dat wordt zo geïnterpreteerd omdat de huidige samenleving mondiger is geworden en meer in discussie gaat (Respondent J). Daarnaast stelt men dat voetbal, en sport in het algemeen, tegenwoordig meer als uitlaatklep wordt gebruikt voor frustraties opgebouwd in het dagelijkse leven (Respondent A, B en I).

Verschillende respondenten geven aan dat voetballers toleranter zijn voor agressie dan andere personen of sporters (Respondent A, C, D, K en N). Volgende citaat verduidelijkt wat men bedoelt:

“Ik ben nu ook actief als toezichter sport en ik merk dat het voetbal een groter machogehalte heeft. Ik merk dat er meer haantjesgedrag is en dat men steeds een stapje verder gaat in het agressief gedrag. Ik weet niet hoe dat komt.” (Respondent A)

Maar niet iedereen is het daarover eens (Respondent B, F, G en M). Men geeft aan dat er bijvoorbeeld in andere sporten, zoals in het boksen, meer agressie aanwezig is. Al stelt men dat dit wel over een gecontroleerde vorm van agressie gaat waarbij iedereen weet wat de precieze regels zijn en dat er in dergelijke sporten meer fair play, respect en discipline aanwezig is (Respondent F en M). Daarnaast geeft respondent K ook aan dat men in het voetbal over meer vrijheid beschikt.

Ten slotte bestaat er bij de respondenten geen duidelijkheid over het feit of er een agressienorm bestaat in het voetbal. Zo halen enkele respondenten aan dat men goed genoeg weet wat mag en wat niet, maar dat het eigen is aan het voetbal om af te tasten hoever men kan gaan (Respondent B, I en K). Respondenten D en M erkennen dat er een duidelijke agressienorm is in het voetbal, maar dat het niet altijd op een kordate manier binnen de perken wordt gehouden en dat er adequater moet opgetreden worden tegen schendingen van de norm. Al stellen ze wel dat de KBVB de laatste tijd meer duidelijkheid tracht te scheppen in wat mag en niet mag en hoopt men dat deze lijn wordt doorgetrokken. Daarnaast halen enkele voetballers aan dat er wel een norm is, maar dat deze niet altijd duidelijk is (C, L en N). Zo stelt respondent N dat de huidige regels en normen vaag zijn en het niet altijd duidelijk is wat acceptabel is. Het feit dat er een duidelijke norm over agressie is, wordt ook tegengesproken (Respondent F, G en J). Volgens enkele respondenten bestaat er bijvoorbeeld geen duidelijke regel over wat nu verbale agressie is en wat niet. Men haalt aan dat dit een subjectief gegeven is en echt afhangt van de persoonlijkheid van de verschillende actoren in de voetbalwereld (Respondent F, G en J). Respondent G maakt dit duidelijk in volgend citaat:

“Uhm, ja, er zijn respect- en agressienormen, maar die zijn eigenlijk subjectief. Sommige spelers interpreteren die normen anders he. Maar ik denk dat er wel globale normen zijn die iedereen moet respecteren. Zoals dat de scheidsrechter de baas is en de eindbeslissing neemt die gerespecteerd moet worden.”

5.2.1.2 Agressie: ervaring

Elke respondent is doorheen zijn carrière minstens één keer in aanraking gekomen met een vorm van agressie. Alle respondenten hebben bijvoorbeeld een ervaring met verbale agressie. Fysieke agressie en bedreigingen daarentegen werden niet door alle respondenten ervaren. Daarnaast is het opmerkelijk dat respondent E zelfs stelt dat agressie ten opzichte van scheidsrechters soms een goede zaak is, al wou hij daarover geen verdere informatie geven.

Enkele respondenten geven aan dat men reeds bedreigingen ten opzichte van de scheidsrechter heeft ervaren of zelf heeft gepleegd (Respondent A, C, D, E, H, I, M en N). Respondent C neemt bedreigingen in het jeugdvoetbal echter niet zo serieus en stelt dat bedreigingen geuit in het jeugdvoetbal eerder losse bedreigingen zijn die men moet weglachen. Volgende citaten geven meer duidelijk over de situatie waarin men zich al heeft bevonden:

“Ik heb nooit echt problemen gehad, buiten één keer. Toen stonden we neus aan neus en heeft hij mij bedreigd. Maar ik laat mij dan niet doen he. In principe moogt ge dat als scheidsrechter niet doen en moet ge een paar passen achteruitzetten. Maar ik ben blijven staan en toen is het gelukkig bij bedreigingen gebleven.” (Respondent I)

“Meerdere malen he, in mijn carrière toch. Nu spreek ik over een dertigtal jaren. Natuurlijk heb ik al wat meegemaakt. Zo een speler hier op de club. Echt een goede gast, maar wat problemen thuis en af en toe slaan zijn stoppen onbewust door. Zo heeft hij onlangs een scheidsrechter bedreigd nadat ze hem ondersteboven hebben gestampt. Hij heeft daarbij verschillende verwondingen opgelopen, maar de scheidsrechter heeft niet gefloten. Tja, hij is naar de scheidsrechter toegelopen, heeft geroepen dat hij hem iets ging aandoen, maar heeft gelukkig zichzelf kunnen intomen. Ja, dan vraagt ge u af waar de fout zit he.” (Respondent B)

Fysieke agressie werd reeds ervaren door Respondent A, B, D, E, G, H, J en M. Volgend citaat toont een situatie waarin respondent J zich enkele jaren geleden bevond:

“Ik heb een schoonzoon en die was op dat moment 18 jaar. Die floot heel goed en mocht een belangrijke wedstrijd fluiten. Laatste minuut fluit die terecht een penalty. En toen begon het he, penalty ging binnen, de eerste rode kaart en daarna nog ene. Het was zo erg dat hij toen hij 's avonds op stap ging, ze hem hebben opgezocht en daarop geklopt hebben. Die is daardoor gestopt als scheidsrechter.”

Respondent A stelt dat het ook niet altijd duidelijk is wat fysieke agressie is. Zo heeft hijzelf ervaren dat een toeschouwer met stenen naar de scheidsrechter aan het smijten was, maar dat er niet meteen werd ingegrepen omdat er geen duidelijkheid was of het als fysieke agressie gecategoriseerd wordt. Respondent J gaat daar verder op in en geeft aan dat hijzelf reeds slachtoffer is geworden van een stevige duw, maar dat dit niet meteen werd begrepen als fysieke agressie door de omstaanders. Respondent L geeft toe dat hij zelf ooit bijna fysieke agressie heeft gepleegd ten opzichte van de scheidsrechter, maar dat ze hem gelukkig hebben kunnen tegenhouden.

5.2.2 Oorzaken van agressie

In dit deel van de kwalitatieve resultaten komen mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal aan bod.

5.2.2.1 Moraliteit van het individu

Een groot deel van de respondenten geeft aan dat voetballers niet altijd in staat zijn om de regels te volgen of om hun emoties te controleren (Respondent A, B, C, D, F, G, I, K, L en N). Dit wordt echter genuanceerd door enkele voetballende respondenten door te stellen dat men het enkel moeilijk heeft met te beseffen wat juist of fout is tijdens een voetbalwedstrijd, maar dat men naderhand weet dat men fout was (Respondent F, G, L, M en N). Volgend citaat van respondent G maakt duidelijk dat men tijdens het spel zich niet altijd bewust is van de regels:

“Ik moet eerlijk toegeven dat ik inderdaad soms in de wedstrijd word meegesleept. En dat ik toch achteraf spijt heb van dingen die ik gedaan heb. Dat ik bepaalde handelingen heb gedaan die over de schreef gingen. Dat ik misschien sportiever had kunnen zijn. Maar dat is ook een deel van voetballer zijn vind ik. Een beetje die competitiviteit.”

Twee scheidsrechterlijke respondenten halen echter aan dat dit vooral een probleem is in het jeugdvoetbal en niet zozeer in het volwassenvoetbal, omdat men in de categorieën U13-U15 nog geen voldoende besef heeft van wat regels in het algemeen inhouden en wat agressie is (respondent C en D). Respondent L treedt respondent C daarin bij en stelt dat het in het jeugdvoetbal enorm belangrijk is om daar adequaat mee om te gaan omdat men anders problemen in een later stadium in de hand werkt.

Respondent B geeft aan dat voetballers die niet in staat zijn om met de regels om te gaan, een bepaalde procedure moeten doorlopen waarin men een nieuwe kans krijgt als men zich in het verdere verloop van de carrière aan de regels houdt en zijn emoties kan bedwingen. Zo gaat men eerst en vooral een gesprek aan tussen club, ouders en speler na het eerste incident. Wanneer er nog een incident plaatsvindt, krijgt men een sanctie die eerder als verwittiging geldt. Bij een derde incident loopt de strafmaat aanzienlijk op en krijgt men een allerlaatste kans. Ten slotte wordt men uit de club verwijderd. Dergelijke procedures vervullen volgens Respondent J een belangrijke functie in het reduceren van agressie. Clubs moeten meer verantwoordelijkheid nemen en spelers die niet in staat zijn zichzelf te controleren, sanctioneren. Zo heeft hij ervaren dat een speler 6 rode kaarten en 18 gele kaarten had ontvangen in één seizoen, voordat men de speler heeft weggestuurd uit de club. Het is belangrijk dat clubs sneller en adequater ingrijpen wanneer dergelijke gevallen zich voordoen.

‘Morele rechtvaardiging’ wordt volgens verschillende scheidsrechterlijke respondenten gebruikt door voetballers om agressieve handelingen te stellen, wat ook bevestigd wordt door enkele voetballende respondenten (Respondent D, E, F, K en L). Men gaat bijvoorbeeld de scheidsrechter gedurende de wedstrijd trachten te intimideren door middel van verbale agressie om zo een voordeel te ontwikkelen. Respondent L nuanceert dit wel door te stellen dat men ‘morele rechtvaardiging’ enkel gebruikt wanneer men dergelijke handelingen uitvoert ten opzichte van een andere voetballer en niet ten opzichte van de scheidsrechter. Daarnaast haalt respondent F aan dat de speelstijl van een voetballer ‘morele rechtvaardiging’ in de hand kan werken. Zo geeft hij aan dat een agressieve speelstijl het gemakkelijker maakt om agressieve handelingen te stellen. Het feit dat voetballers ‘morele rechtvaardiging’ gebruiken als techniek, wordt echter niet door alle respondenten ondersteund (Respondent A en M).

Enkele respondenten zijn het erover eens dat ‘verplaatsing van verantwoordelijkheid’ eigen is aan het voetbal (Respondent A, E, F, L en N). Al stellen respondenten C en M dat men dit nog niet heeft ervaren in het jeugdvoetbal. Voetballers leggen vaak de schuld van hun agressief gedrag, en dan vooral verbale agressie, bij de scheidsrechter en een beslissing die deze maakt (Respondent A, F, L). Dit heeft volgens een deel van de voetballende respondenten te maken met het voetbal zelf, omdat men zo opgaat in het spel (respondent F, L en N). Respondent N maakt dit duidelijk in volgend citaat:

“Ja, dat gebeurt soms wel eens. Dat ge zelf een fout maakt en de scheids fluit dan terecht, maar dan voelt ge u schuldig en legt de schuld daarvan bij de scheidsrechter. Dat verbaal schelden is een gemakkelijke menselijke reactie, maar niet correct natuurlijk he.”

Minimaliseren of het ontkennen van gevolgen van agressie, gebeurt volgens enkele voetballende respondenten enkel voor verbale agressie of bedreigingen (Respondent E, F, M en N). Men is zich wel bewust van wat de mogelijke gevolgen van fysieke agressie inhouden (Respondent E, F, M en N). Al is niet iedereen het daarmee eens (Respondent L). Een voorstel om spelers beter te informeren over de gevolgen van de verschillende types agressie, lijkt volgens respondent L geen goed idee, met de nuancering dat het bij enkele voetballers wel zou blijven hangen.

Ontmenselijking van het slachtoffer gebeurt wel volgens respondent E, maar dan enkel wanneer het slachtoffer een andere speler is en niet de scheidsrechter. De rest van de respondenten heeft geen ervaring met dit mechanisme.

5.2.2.2 Moraliteit van de sportomgeving

Een groot aantal respondenten geeft aan dat er in het voetbal, en dan specifiek bij een groot aantal ploegen, een gedeelde cultuur aanwezig is van wat mag en niet mag (Respondent A, B, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M en N). Zo geeft respondent K aan dat er een duidelijk verschil bestaat tussen ploegen die echt kunnen voetballen en ploegen die op karakter spelen, waarbij de mentaliteit van elk type ploeg de wedstrijd kleurt. Wat opmerkelijk is, is dat verschillende respondenten wel aangeven dat er een gedeelde cultuur is, maar dat men toch vooral aangewezen is op zichzelf in het maken van beslissingen (Respondent E, F, G, L en N).

Volgend citaat maakt mooi duidelijk dat alle actoren in het voetbal een of andere rol vervullen in de heersende cultuur:

“Die jeugdige spelers worden dan ook nog eens beïnvloed door medespelers, door trainers, door de club. Ja, het sociale aspect speelt daarin een belangrijke rol.”
(Respondent I)

De rol van de trainer is een enorm belangrijke rol (Respondent A, B, C, D, F, G, H, I, J, K, L, M en N). De enige respondent die stelt dat de trainer geen invloed uitoefent op hem, is respondent E. Dit heeft echter alles te maken met het feit dat hij geen goede relatie heeft met zijn trainer. Volgens verschillende respondenten vervult de trainer de belangrijkste voorbeeldfunctie ten opzichte van jeugdvoetballers. Zo stelt men dat trainers belangrijk zijn in het reduceren van agressie, zeker in het jeugdvoetbal omdat men daar nog gemakkelijk te beïnvloeden is (Respondent A, C, D, H, J, M en N). Respondent M verduidelijkt dit in volgend citaat:

“We hadden wel een trainer die daar echt wel op stond dat we rustig bleven. Want ik heb zo enkele seizoenen gehad dat ik meer verbaal was tegen de scheidsrechter, maar toen kwam de trainer altijd naar me toe om mij in te tomen.”

Verschillende respondenten stellen dat de trainer over zowel voetbalinzicht als over opvoedkundige kwaliteiten moet beschikken, wat ook op de trainersschool duidelijk wordt gemaakt (Respondent A, B, F en H). Trainers worden dan ook door de KBVB voldoende opgeleid (Respondent B en H), al stelt respondent D dat de opvoedkundige rol van de trainer nog eens extra belicht dient te worden. Respondent J zou de opleiding daarnaast ook nog aanvullen met een module gaande specifiek over agressie, omdat hij het gevoel heeft dat daar nog veel werk aan is.

Naast de positieve rol die trainers zouden moeten vervullen, halen verscheidene respondenten aan dat men ook ervaringen heeft met trainers die een negatieve invloed uitoefenen op hun spelers. Zo geeft men aan dat er trainers zijn die hun spelers opdringen om elke wedstrijd te winnen ongeacht de middelen die men daarvoor moet gebruiken. Spelers worden soms zelfs aangestuurd om anderen te kwetsen om zo te winnen (Respondent A, C, D, E, F, G, H, I, J en L). Om met zulke trainers om te gaan, worden er in sommige clubs trainershandleidingen opgesteld (Respondent A, B en H). Zo wordt er de nadruk gelegd op het feit dat de trainer een

voorbeeldfiguur is, een opvoedende taak heeft en wordt tevens omschreven wat absoluut niet kan (Trainershandleiding). Al stellen respondenten A en H dat het tegenwoordig niet altijd gemakkelijk is om geschikte trainers te vinden, zeker omdat goede trainers tegenwoordig aan een enorme lijst met vaardigheden moeten voldoen. Zo moet men minder geschikte trainers aannemen. Naast het feit dat het niet altijd gemakkelijk is om geschikte trainers te vinden, benadrukken enkele respondenten het feit dat trainers tegenwoordig meer en meer het gedrag van hun collega's op het hoogste niveau, daarmee doelend op Preud'Homme, Vanhaezebrouck, etc., overnemen (Respondent J en persoonlijke communicatie A). Dit is volgens hen een negatieve evolutie, die omgezet moet worden in een positieve evolutie door hen te wijzen op hun voorbeeldfunctie ten opzichte van andere trainers.

Naast de trainers, blijkt dat voetballers ook beïnvloed worden door andere voetballers (Respondent A, B, D, H, I, J, L en N). Men merkt op dat wanneer teamgenoten over de schreef gaan tijdens het voetbal, men zelf ook wel eens een stap te ver durft zetten (Respondent L en N). Volgens enkele respondenten valt het ook op dat wanneer een profvoetballer bepaalde gedragingen stelt, men dat meteen daarna ook in het jeugdvoetbal terugziet (Respondent A, B en J), al is niet iedereen het daarover eens en stellen enkele respondenten dat men niet wordt beïnvloed door andere voetballers (Respondent E en F). Het belangrijkste volgens respondenten D en M is dat er in elke ploeg enkele voortrekkers zitten, die een bepaald respect genieten van de teamgenoten en gelden als voorbeeldfiguren binnen de ploeg. Deze personen vervullen een belangrijke functie in het rustig houden van de teamgenoten.

Een andere belangrijke rol is weggelegd voor de ouders van de jeugdvoetballers (Respondent A, B, F, H, I en M), al geven enkele voetballers aan dat de rol van de ouders miniem is of dat ouders zich niet moeten bemoeien met het voetbal (Respondent E en L). Verschillende respondenten stellen dat de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan, wat de thuissituatie is, etc. zich weerspiegelt in de manier waarop een speler zich gedraagt tijdens het voetbal (Respondent A, B, H en I). Daarnaast halen respondenten A en H aan dat men al situaties heeft meegemaakt waar dat men heeft moeten ingrijpen omdat bepaalde ouders over de schreef gingen en een negatieve invloed uitoefenden op jeugdvoetballers. Respondent H stelt daarom voor dat clubs meer verantwoordelijkheid op zich nemen en bijvoorbeeld meer infosessies gericht naar ouders organiseren over de invloed die men heeft op jeugdvoetballers.

De club zelf vervult volgens de jeugdcoördinatoren en een scheidsrechter ook een belangrijke functie in de moraliteit van het voetbal (Respondent A, B, H, J). Het is belangrijk dat men als club een algemeen doel voor ogen heeft, waar men als vereniging naar toe wil gaan en welke gedragingen worden geaccepteerd en welke niet (Respondent B en H). Volgens respondent B is het dan vooral belangrijk dat een club het concurrerend aspect van voetbal minimaliseert en het plezier terug promoot, waardoor agressie wordt teruggedrongen. Respondenten I en J halen aan dat er inderdaad een gebrek is aan plezier bij bepaalde clubs en dat het probleem daarin bij de club zelf ligt. Daarnaast stellen respondenten A en B vast dat er momenteel een gebrek is aan opleiding voor bestuursleden, waardoor men als voetbalclub niet altijd capabel is om een positieve invloed te ontwikkelen op jeugdspelers. Verschillende respondenten stellen ook dat het de verantwoordelijkheid is van de club om ouders meer en meer te informeren over wat mag en niet mag (Respondenten A, B, H en J).

Ten slotte duiden enkele respondenten (A, B en J) op het feit dat ook de KBVB een belangrijke rol speelt in de gedeelde morele cultuur. Zo is het belangrijk dat men duidelijk maakt in welke richting men wilt gaan met het jeugdvoetbal, dat er een duidelijke grens wordt getrokken van wat mag en wat niet en dat daar ook consequent tegen wordt opgetreden (Respondent A en J). Daarnaast stellen respondenten B en H dat er momenteel een gebrek is aan communicatie tussen clubs en de KBVB en dat er een mogelijkheid zou moeten komen vanuit de KBVB om een beperkte cursus te volgen over wat de scheidsrechterlijke rol inhoudt om zo meer inzichten te verwerven bij zowel spelers, clubs, supporters, etc. Een laatste interessant initiatief van respondenten D en J is om trainers tijdens de opleiding net zoals scheidsrechters een stage te laten lopen, zodat men de trainer ook tijdens de wedstrijden kan evalueren. Zo heeft men de kans om trainers, die agressie opwekken, meteen te elimineren uit het voetbal.

5.2.2.3 Prestatiegericht klimaat

Een groot deel van de respondenten haalt aan dat een prestatiegericht klimaat binnen het voetbal inderdaad een belangrijke rol speelt in het ontstaan van agressie ten opzichte van scheidsrechters (Respondent A, B, C, D, F, G, H, I, K, L, M en N). Dit wordt verduidelijkt in volgend citaat:

“Winnen of verliezen heeft altijd belang. Zelfs bij de allerkleinsten. Dat altijd willen winnen, dat is zoiets dat afgeschafst moet worden. Waardoor we minder agressie en meer plezier gaan krijgen. Dat winnen, daar zit geen plezier in. Die agressiviteit he, daar kan de scheidsrechter de dupe van zijn. Zo creëert men veel problemen. Dat heeft altijd te maken met prestaties.” (Respondent B)

Men merkt op dat er bepaalde clubs zijn waar er de nadruk wordt gelegd op het winnen van wedstrijden ten koste van plezier (Respondent A, B, C, D, E, G, H, I, M en N), wat volgens bepaalde respondenten te maken heeft met het geld dat er momenteel in het voetbal rondgaat en waar clubs die mindere resultaten behalen, minder van krijgen (Respondent B en I), al geeft men ook aan dat er clubs zijn die het tegenovergestelde trachten te bewerkstelligen en het plezier promoten, wat ook het doel van voetbal zou moeten zijn (Respondent A, B, C, D, F en H). Dit blijkt ook uit de trainingshandleiding, waar wordt aangegeven dat men ‘ten koste van alles willen winnen’ zeker moet vermijden. Alle voetballende respondenten gaven aan dat ze in het voetbal zitten of hebben gezeten om zich te amuseren, maar dat ze wel merken dat andere spelers vaak onderhevig zijn aan druk en daardoor agressief gaan handelen. Hoewel bepaalde respondenten voetballen voor het plezier, merken ze toch dat er druk wordt gelegd op hen om te presteren. Deze druk komt dan van de club zelf, maar voornamelijk ook van de ouders (Respondent E, F, G, L, M en N). Omwille van deze druk gaan ze zichzelf vergelijken qua prestaties met andere voetballers, waardoor men sneller geneigd is om over de schreef te gaan (Respondent E, G en L). Respondent D stelt dat er een evenwicht moet gevonden worden tussen druk en plezier en dat zowel de club, de trainers als de ouders daarin op dezelfde lijn moeten zitten.

De plaats in de competitie waarin men speelt, speelt volgens respondenten C, L en M dan ook een belangrijke rol. Men haalt aan dat wanneer ploegen onderaan het klassement staan, men meer gaat focussen op plezier, terwijl ploegen die bovenaan meedraaien, gaan focussen op het winnen van wedstrijden ten koste van plezier. Zo stelt respondent L dat wanneer men echt wil winnen om bovenaan te eindigen in de competitie, men soms agressief gaat handelen om toch maar te winnen. Het feit dat men tegenwoordig pas vanaf de U15 in competities speelt, is volgens bepaalde respondenten dan ook een goede zaak. Zo verlegt men de prestatiedruk naar een latere leeftijd, wanneer men al beter weet hoe men daarmee moet omgaan (Respondent A, H en I). Respondent C is het daar echter niet mee eens en vindt het belachelijk dat men pas

vanaf de U15 in competitieverband speelt. Zo geeft hij aan dat voetballers ook zonder competitie willen winnen en dat er dus nog steeds druk is om te presteren.

Respondent B geeft aan dat het belangrijk is om clubs die plezier promoten, meer aandacht te schenken. Hij heeft namelijk het gevoel dat deze clubs momenteel verwaarloosd worden, terwijl ze eigenlijk de essentie van het voetbal, plezier, promoten. Hij wordt daarin bijgestaan door respondent G, die opmerkt dat er een enorm verschil is tussen nationaal, provinciaal en gewestelijk voetbal op het gebied van druk. Men zou dus een beter onderscheid moeten maken tussen clubs die gefocust zijn op winnen en clubs waar voetbal als hobby centraal staat, en deze clubs dan ook op een aangepaste manier moeten benaderen (Respondent B, G en I). Deze stelling wordt verduidelijkt in volgend citaat van respondent I:

“Zeker bij de jeugd. Ze komen daar om zich te amuseren. Ze komen daar omdat ze het graag doen en zich willen amuseren. En die druk verpest dat dan. Ik begrijp wel dat er spelers zijn die zich druk opleggen omdat ze een grote voetballer willen worden, maar er moet een grens getrokken worden. Dus elke club moet een gezonde competitiviteit hebben en er moet soms een onderscheid zijn tussen provinciale en gewestelijke ploegen, maar er moet een grens getrokken worden. Want er zijn veel spelers die puur voor het plezier spelen en die niet kunnen doorgroeien momenteel. Maar dat moet op de juiste manier gebeuren en clubs moeten duidelijker zijn naar spelers.”

Ten slotte merken de scheidsrechters ook op dat men zelf vaak het slachtoffer is van prestatiedruk, al is men het niet eens over het feit of deze druk een positieve of negatieve invloed heeft (Respondent C, D, I, J en K). Verschillende scheidsrechterlijke respondenten merken wel op dat er veel scheidsrechters zijn die willen doorgroeien en daardoor meer druk en stress ervaren om goed te presteren. Dit zou mogelijk kunnen uitstralen op spelers en agressie in de hand werken (Respondent C, D en J).

5.2.2.4 Speciale wedstrijdstandigheden

Alle respondenten zijn het erover eens dat speciale wedstrijdstandigheden een rol spelen in agressie gepleegd door jeugdvoetballers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Men stelt dat wanneer er wedstrijden worden gespeeld zoals een derby of een kampioenschapswedstrijd, dat er meer kans is op agressie omdat er meer emoties meespelen. Zo geeft respondent A aan dat er elk seizoen wel enkele wedstrijden zijn waarbij men op

voorhand weet dat er iets kan gebeuren en merkt respondent I op dat het dan vaak over wedstrijden gaat tussen vrienden waarvan je zeker niet wilt verliezen om uitlachen te voorkomen. Naast derby's, kampioenschapswedstrijden en bekerwedstrijden, geven twee scheidsrechterlijke respondenten aan dat uit eigen ervaring is gebleken dat wedstrijden die gaan over degradatie nog meer spanning oproepen (respondent I en J). Eerst en vooral omdat er enorm veel op het spel staat. Ten tweede omdat dergelijke ploegen vaak voetballend minder goed zijn en een agressievere speelstijl aannemen om toch een resultaat te halen. Naast de mogelijke negatieve gevolgen van speciale wedstrijdomstandigheden, stippen respondenten G en N aan dat er ook positieve gevolgen aan verbonden zijn. Volgens respondent G zorgen dergelijke wedstrijden voor meer sfeer in de groep en langs het plein, waardoor het aangenamer voetballen is.

De jeugdcoördinatoren en enkele scheidsrechters geven aan dat wanneer er speciale wedstrijdomstandigheden zijn, men extra waakzaam gaat zijn (Respondent A, B, D, H, I, J en K). Zo hangt er volgens enkele respondenten voor de wedstrijd al een gespannen sfeer en gaat men zich extra waakzaam opstellen of gaat men zich meer inspannen (Respondent C, I, J, M en N). Als scheidsrechter gaat men trachten om de wedstrijden beter in de hand te houden door mee te gaan in de geest van de wedstrijd en voor een evenwicht te zorgen tussen beide ploegen (respondenten D en K). Alle voetballende respondenten zijn het ook erover eens dat men niet zozeer agressiever aan een wedstrijd met speciale omstandigheden begint, maar dat er toch meer druk is waardoor men geconcentreerder en met meer inzet aan een wedstrijd begint. Dergelijke speciale wedstrijdomstandigheden spelen dus naast een directe rol ook een indirecte rol. Daarnaast geven een aantal voetballende en scheidsrechterlijke respondenten aan dat hoewel men elke wedstrijd benadert zoals een andere, men toch voor de wedstrijd of in de eerste 10 minuten van de wedstrijd reeds een statement maakt om duidelijk te maken wie de baas is (Respondent I, C, D, J, L, M en N). Volgend citaat van respondent I verduidelijkt dit:

“Dan zeg ik ook tegen spelers en trainers: ‘Kijk, het is een wedstrijd met veel belang, maar hou het sportief en binnen de grenzen. Laat u niet beïnvloeden en amuseer u.’ Bij sommigen werkt dat en bij sommigen niet, maar dan kan ik gedurende de wedstrijd aanpassingen aanbrengen.”

Hoewel men als club of als scheidsrechter dus extra maatregelen kan nemen, merken enkele respondenten op dat er vanuit de KBVB te weinig wordt ingespeeld op dergelijke wedstrijden (Respondent B, H, I, J en N). Zo haalt respondent B een voorbeeld aan van een derby bij de U17 waarbij de aangeduide scheidsrechter 17 jaar was. De scheidsrechter, die volgens de respondent voor de wedstrijd al aangaf schrik te hebben, heeft toen de wedstrijd laten afgelasten omwille van discutabele redenen. Respondent N merkt ook op dat wanneer er een voorgeschiedenis is tussen bepaalde ploegen, de KBVB daar geen rekening mee houdt.

Om agressie te reduceren heeft respondent H voor het idee geopperd om geen stadsderby's meer te spelen, omdat dergelijke wedstrijden altijd voor problemen zorgen. Respondent B heeft ongeveer hetzelfde idee en oppert om geen bekerwedstrijden meer te organiseren voor jeugd ploegen, omdat hij al meerdere slechte ervaringen heeft met dergelijke wedstrijden.

5.2.2.5 Agressief gedrag van toeschouwers

Elke respondent is het erover eens dat agressief gedrag van toeschouwers een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Respondenten D en K stellen zelfs dat het in het jeugdvoetbal een nog grotere rol speelt omdat men merkt dat spelers vaak reageren op wat er geroepen wordt door onder andere de ouders aan de zijlijn. Zo beschrijft respondent A een situatie waar een toeschouwster na een onschuldig duel de scheidsrechter begon uit te schelden en stenen begon te gooien richting de scheidsrechter, waardoor men op het voetbalplein zelf agressiever werd. Respondent L schetst een situatie waarbij hij zelf continu verbaal werd aangepakt door enkele supporters en daardoor zich enorm agressief heeft gedragen ten opzichte van de scheidsrechter en de supporters. Hoewel niet iedereen invloed ondervindt van agressief gedrag van toeschouwers (respondent D, E, G en N), geeft de meerderheid aan dat men op een bepaalde manier wel beïnvloed wordt. Zo zijn er enkelen die zich daardoor opjagen en sneller agressief gaan handelen, terwijl er enkelen zijn die het publiek nog meer gaan uitdagen om ze nog meer op te jagen (respondent C en M).

Bij de voetballende respondenten bestaat er geen duidelijkheid over welke invloed agressief gedrag van toeschouwers heeft. Enkelen geven aan dat men zelf enorm wordt beïnvloed door wat er langs de kant wordt geroepen, ook op een positieve manier wanneer dit aanmoedigend is, of dat men merkt dat teamgenoten of tegenstanders agressief worden wanneer supporters

agressief gedrag vertonen. Zo geeft respondent F het voorbeeld van een situatie waarin een ouder een slag aan de scheidsrechter heeft verkocht na de wedstrijd omdat de scheidsrechter geen fout had gefloten voor een overtreding op zijn zoon. Ook merkt men op dat toeschouwers vaak dronken zijn tijdens wedstrijden, waardoor ze sneller agressief gedrag vertonen (respondent D, F, M en N).

Respondenten A, B, D, I en J geven aan dat men al vaak problemen heeft gehad met agressief gedrag van supporters, zelfs in die mate dat er wedstrijden werden stilgelegd, dat er een afkoelingsperiode van 10 minuten werd ingelast, dat ouders stadionverboden kregen of dat de jeugdspeler werd verzocht om een andere club te zoeken. De scheidsrechter heeft amper controle over wat supporters doen, waardoor er meer agressie is wanneer de club niet adequaat reageert op agressief gedrag van toeschouwers (Respondent B, C, D, I en J).

Wat volgens verschillende respondenten uitermate belangrijk is, is dat toeschouwers beide ploegen positief aanmoedigen (respondent A, B, G, H, I, J, M en N). Zo geeft respondent A het voorbeeld van KRC Genk waar er duidelijke afspraken worden gemaakt met ouders dat agressief gedrag niet getolereerd wordt. Of het voorbeeld van jeugdvoetbal in Engeland, waar de speler van het veld wordt gehaald wanneer zijn ouders zich negatief uitlaten over het spel. Toch is niet iedereen er even veel van overtuigd dat het laatste voorbeeld een toekomst heeft in het Vlaamse jeugdvoetbal, omdat men niet begrijpt waarom de speler moet gestraft worden voor wat de ouders doen (respondent E, F en L). Waar het in principe op neerkomt volgens een groot aantal respondenten is dat er duidelijke afspraken worden gemaakt met de ouders, dat men consequent is in het toepassen van de regels daaromtrent en dat men daardoor positieve aanmoedigingen stimuleert voor zowel de eigen ploeg als de tegenstander (respondent A, B, F, I, J, H en N). Want zo merkt respondent N op in volgend citaat:

“Ja, alleen dat ik geweld tegen scheidsrechters echt niet vind kunnen. Dat is echt onaanvaardbaar en echt jammer. En dan vooral, bij spelers snap ik dat nog wel, maar bij ouders niet. Dat er misschien duidelijke signalen moeten komen en die zijn er de laatste tijd volgens mij meer en meer. Misschien iets meer formelere initiatieven om ouders bewuster te maken wat voor een invloed ze kunnen hebben op hun kind of zelfs op de scheidsrechter. Dat agressief gedrag echt het plezier van mensen wegneemt.”

5.2.2.6 De scheidsrechterlijke functie

Dat de scheidsrechterlijke functie een mogelijke oorzaak is van agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters, daar zijn alle respondenten het over eens. Respondent K stelt zelfs dat de scheidsrechterlijke functie de belangrijkste oorzaak is wanneer er een gebrek aan uitstraling is. Respondent A haalt daarnaast aan dat niet elke scheidsrechter even goed kan omgaan met bepaalde situaties, waardoor agressie in de hand wordt gewerkt. Respondent H geeft het voorbeeld dat men als club heeft moeten ingrijpen toen de scheidsrechter een duw kreeg omdat hij zeer partijdig aan het fluiten was. Daarnaast zijn bijna alle respondenten het erover eens dat hoewel de scheidsrechterlijke functie agressie in de hand kan werken, men respect moet hebben voor de kwetsbaarheid van deze positie (respondent A, B, C, D, F, G, H, I, J, L, M en N). Een opmerkelijke bevinding is dat er maar één respondent was die opmerkte dat de scheidsrechter soms partijdig is, maar dat heeft volgens hem te maken met het feit dat hij de scheidsrechter overbodig vindt op het voetbalveld (respondent E).

De scheidsrechterlijke functie is volgens verschillende respondenten een kwetsbare positie (respondent A, B, H, I, M en N), al zijn niet alle scheidsrechters het daarover eens en stelt men dat het op zich geen kwetsbare positie is maar dat je het zelf wel kwetsbaar kan maken (respondent C, D, J en G). Zo haalt respondent C aan dat de scheidsrechter zichzelf in een kwetsbare positie plaatst door het spel niet te volgen en stelt respondent G zelfs dat de scheidsrechter in de machtigste positie staat omdat hij alles beslist. Deze kwetsbaarheid wordt volgens sommigen veroorzaakt door een gebrek aan ervaring, een gebrek aan autoriteit, een gebrek aan 'het aanvoelen van de wedstrijd' en het groot aantal beslissingen dat men moet nemen (respondent B, D, I en J). Respondent J geeft aan dat hijzelf bijvoorbeeld meer respect geniet als scheidsrechter omdat hij al wat ervaring heeft. Daarnaast geven enkele respondenten aan dat men ook in een kwetsbare positie zit omdat men omgeven is door 22 spelers, twee trainers en supporters (respondent I, M en N). Volgens verschillende respondenten hangt de kwetsbaarheid van de scheidsrechterlijke functie ook nog af van hoe men zich als scheidsrechter opstelt (respondent A, B, D, I en J). Zo is het volgens de respondenten noodzakelijk om een evenwicht te zoeken tussen autoriteit en praten met spelers en werkt men agressie in de hand wanneer men de aandacht naar zich toe wilt trekken (respondent C, D, G, I, K, M en N). Dit wordt mooi geschetst in de antwoorden van respondenten D en J op de vraag of een scheidsrechter kwetsbaar is:

“Als ge u kwetsbaar opstelt wel ja, maar ge moet u profileren met uw uitstraling. Ik ben hier en ik ga met de twee ploegen ervoor zorgen dat we na de wedstrijd als één groep naar de kleedkamers kunnen wandelen. Dat is mijn doel en instelling als scheidsrechter. Ge hebt aan de ene kant voetballers en aan de andere kant de scheidsrechter, die moet ge naar elkaar toe brengen. Dat probeer ik te bewerkstelligen.”

“Ge moet dat verdienen he. Als ge in één richting fluit, dan creëert ge problemen. Als ge voelt dat één ploeg bevoordeeld wordt, dan kweek je problemen. Zo komt ge tot agressie he. Als ge een zo neutraal mogelijke rol probeert aan te nemen, dan kunnen spelers daar mee leven. Ikzelf geef aan wat ik gefloten heb en dat doet ook veel. Want zo ga je misverstanden uit de weg bij spelers en supporters. Dat heb ik geleerd en is ervaring he. Zo demp je agressie.”

Alle scheidsrechters stellen dat een carrière als voetballer een belangrijke rol speelt in het scheidsrechter zijn (Respondent C, D, I, J en K). Zo beschikt men over een basis voor het aanvoelen van een wedstrijd en kan men beter omgaan met agressie van spelers. Zeker in het begin van de scheidsrechterlijke carrière is het belangrijk om te beschikken over ervaring als speler om te weten wat er leeft bij voetballers. Respondenten C en K geven ook aan dat men zich daardoor gemakkelijker in het hoofd van een speler kan verplaatsen en bepaalde uitbarstingen makkelijker kan plaatsen omdat men meer voeling heeft. Dan voelt men beter aan wanneer men autoritair moet optreden en wanneer men met spelers moet praten (Respondent D, F, J en K). Zo heeft men het ook gemakkelijker in het nemen van beslissingen.

Want één van de grote zwaartepunten van de scheidsrechterlijke functie ligt volgens verschillende respondenten in het nemen van een groot aantal beslissingen (respondent A, B, C, D, E, F, G, I, J, K, L, M en N), al geeft respondent D aan dat er een verschil is tussen scheidsrechterlijke fouten en dwalingen. Scheidsrechterlijke fouten zijn acceptabel, maar dwalingen zorgen ervoor dat spelers gefrustreerd geraken. De scheidsrechterlijke respondenten geven aan dat men, net zoals alle anderen, fouten maakt, maar dat het belangrijk is dat men zich daar kan overzetten om toch een zo neutraal mogelijke positie te benaderen. Zo is het volgens hen belangrijk om aan de genomen beslissing vast te houden wanneer er

commentaar is om een sterke positie vast te houden en fluit men volgens hen de beste wedstrijden wanneer de scheidsrechter een onopvallende rol aanneemt. Zo stelt respondent M:

“Uh, ja, de beste matches zijn de matches waar men de scheidsrechter niet ziet he. Dat ge gewoon voetbalt en niet weet dat de scheidsrechter er is. Af en toe eens een foutje fluiten en geen hoofdrol opeisen.”

Een ander groot zwaartepunt is de opleiding van de scheidsrechters. Verschillende respondenten geven aan dat de opleiding die men ontvangt niet voldoende is om zich voor te bereiden op hun functie (Respondent B, D, I, J en K), hoewel respondent C het daar niet mee eens is. Vooral de continue veranderingen die worden aangebracht aan het reglement en de beperkte begeleiding vormen het probleem (respondenten D, I en K). Zo stellen enkele scheidsrechterlijke respondenten dat er tegenwoordig veel te veel onnodige regels worden opgesteld, zoals dat men geen ondershirt meer mag dragen in een andere kleur, en dat men de basisregels daarom verloochent (respondent I en K). Volgend citaat van respondent K maakt dit beter duidelijk:

“Vooral meer duidelijkheid over regels. Nu zijn de regels een beetje onbegrijpbaar geworden, zeker voor voetballers en zelfs voor scheidsrechters. Dat creëert problemen. Wanneer de regels duidelijk zijn, worden ze consistent toegepast en gaan er minder problemen zijn. Maar dat gebeurt nooit, omdat er één regel bestaat: gebruik uw gezond verstand. En bij iedereen verschilt dat. Dat is echt subjectief.”

Respondent J het daar echter niet mee eens en geeft aan dat het noodzakelijk is om continu regels aan te passen om zo te laten voelen aan voetballers wie de baas is. Wel stelt hij dat de huidige bijscholing te wensen overlaat. Hij geeft aan dat er alleen maar herhaald wordt wat men al weet, terwijl het beter zou zijn om in te gaan op agressie en hoe daar mee om te gaan. Zo zijn enkele respondenten het eens over het feit dat er in de opleiding meer moet ingezet worden op conflictmanagement en praktijkgerichte ervaring (respondent B, C, D, I en J). Respondent C vindt dat een cursus conflictmanagement overbodig zou zijn voor jeugdscheidsrechters omdat hij het gevoel heeft dat jeugdspelers sneller luisteren wanneer men aangeeft dat ze iets verkeerd doen. Men geeft ook aan dat de KBVB de laatste tijd meer inzet op jeugd ambassadors. Jongeren die scheidsrechter willen worden krijgen eerst de kans om enkele wedstrijden bij de jeugd van de eigen club te fluiten om zo te kijken of ze wel geschikt zijn voor de functie (respondent C, D en I). Dit is volgens respondent D naast het

peter-initiatief, een goed initiatief omdat men zo, zeker als voetballer, de transitie leert maken van in groep te spelen naar plotseling alleen te zijn.

Verskillende respondenten halen ook het feit dat er te weinig scheidsrechters zijn aan als een groot probleem (Respondent A, B, H, L). Omdat het aantal scheidsrechters daalt, laat men volgens bepaalde respondenten de scheidsrechters maar hun gang gaan. Daardoor lopen er scheidsrechters rond die totaal niet geschikt zijn voor hun functie (Respondent A, B, F, H, L). Zo geeft respondent B het voorbeeld van een scheidsrechter die fysiek totaal niet paraat is en continu achterloopt, waardoor er vreemde beslissingen worden genomen en iedereen gefrustreerd raakt. Daarnaast geeft men aan dat scheidsrechters te snel moeten doorgroeien en dat ze daardoor ervaring missen om met bepaalde situaties om te gaan (Respondent B, C, D, I en J). Volgens respondent J is men aan de scheidsrechterlijke functie aan het professionaliseren met alle positieve, maar ook negatieve gevolgen. Zo geeft hij aan dat uit de 100 scheidsrechters die men nu opleidt, er misschien een vijftal doorstromen naar de hogere niveaus, terwijl de rest teleurgesteld wordt en stopt. Volgens respondent I creëert men daarnaast ook een situatie waarbij scheidsrechters terechtkomen in wedstrijden waar dat spelers even oud zijn of zelfs ouder zijn, waardoor men kwetsbaarder is. Respondenten C en D nuanceren dit door te stellen dat dit ook positief kan zijn wanneer men wel degelijk talent heeft, waardoor men sneller carrière kan maken.

Naast een gebrek aan scheidsrechters, merken verschillende respondenten ook op dat er negatieve vooroordelen zijn over scheidsrechters waardoor men agressief gedrag ten opzichte van de scheidsrechter in de hand werkt (respondent A, B, C, D, E, H, I, J, K, M en N). Zo maakt respondent A duidelijk in volgend citaat:

“Weet ge, als ge negatieve vooroordelen hebt met scheidsrechters, ja dan zijt ge bevooroordeeld. Er zijn scheidsrechters die ik al jaren ken en die echt elke wedstrijd iedereen tegen zich in het harnas jagen. Als ge zo van die mensen ziet fluiten, ja, dan vraagt ge problemen. Dat is een enorme bron van frustraties, dus zeker als ge daar ervaringen mee hebt, dan kunt ge geen wedstrijd zonder negatieve vooroordelen over scheidsrechters beginnen.”

Enkele scheidsrechterlijke respondenten nuanceren dit wel door te stellen dat men enkel negatieve vooroordelen heeft wanneer de scheidsrechter gekend is en niet zozeer over

scheidsrechters in het algemeen (respondent C en J). Respondenten D en K geven aan dat men voor de wedstrijd, wanneer men merkt dat er negatieve vooroordelen zijn, deze meteen trachten te doorprikken door met beide groepen te praten en duidelijk te maken dat men neutraal is.

Ten slotte is er een belangrijke rol in het beschermen van de scheidsrechter weggelegd voor de afgevaardigde of terreinverantwoordelijke van de thuisploeg (respondent C, H, I). Hoewel men daar in het algemeen tevreden over is, zou het zeker een meerwaarde zijn mochten deze personen meer geïnformeerd worden over de scheidsrechterlijke functie, maar vooral over hoe om te gaan met agressie. Respondent H lanceert daarom het voorstel om voetballers, trainers, coördinatoren, etc. een cursus 'scheidsrechter zijn' te laten volgen, zodat men inzichten verwerft waardoor mogelijke agressie wordt teruggedrongen. Daarnaast raden verschillende respondenten ook aan om de scheidsrechter na de wedstrijd ook te begeleiden (respondent H, I).

5.2.2.7 Perceptie van straffeloosheid

Er bestaat bij de respondenten geen eenduidigheid over het feit of men zwaar genoeg gestraft wordt of niet. Zo merken verschillende respondenten op dat fysieke agressie wel degelijk streng wordt gestraft terwijl verbale agressie zeer vaak ongestraft blijft (respondent D, I, J, K, M en N). Verschillende respondenten geven aan dat er bij voetballers wel degelijk iets leeft zoals de perceptie van straffeloosheid. Men geeft aan dat er inderdaad een gevoel leeft bij voetballers dat men niet zwaar wordt gestraft en dat men daardoor gemakkelijker agressie gaat plegen (respondent A, B, C, E, H, I, J, M en N), al stellen respondenten D en K dat men de laatste tijd een grens aan het trekken is en dat ze bepaalde straffen uitspreken om duidelijke voorbeelden te stellen. Een van de redenen die genoemd wordt voor een gevoel van straffeloosheid, is het ontbreken van een algemene agressienorm (respondent B, C, I, L en M). Daardoor is het moeilijk om een standaard te ontwikkelen qua bestraffingen. Daarnaast halen respondenten C en J ook aan dat er copycat-gedrag is bij jeugdvoetballers. Wanneer men ziet dat bepaalde profvoetballers niet gestraft worden voor bepaalde handelingen, dan gaat men deze handelingen overnemen. Wat dit gevoel van straffeloosheid volgens respondent H ook verder voedt, is het feit dat men de politie enkel in uitzonderlijke gevallen belt, terwijl men bij gevallen van fysieke agressie toch kan spreken van een crimineel feit.

Over hoe men de straffeloosheid zou moeten aanpakken, is niet iedereen eens, al is het volgens respondenten J en N wel duidelijk hoe men moet straffen: op het veld is het de scheidsrechter die sanctioneert en vervolgens de KBVB, naast het plein is het voor de club om te sanctioneren. Een deel van de respondenten treedt deze visie bij en ziet dus een belangrijke rol weggelegd voor de clubs, al merkt men wel op dat het probleem niet zozeer bij de speler zelf ligt (Respondent A, B, C, D, F, H en J). Zo haalt respondent H aan dat men als club, naast de straf die de KBVB oplegt, zelf ook moet optreden om duidelijk te maken wat kan en wat niet kan. Respondent B is het daar mee eens en stelt dat men als club zijnde in samenspraak met de ouders een opvoedende rol moet vervullen. Een ander deel van de respondenten (respondent B, C, I) vindt dat er momenteel verkeerd en niet altijd streng genoeg wordt gestraft door de KBVB. Zo stelt respondent C dat er momenteel een probleem is qua strafcategorieën. Zo worden een slag met de platte hand en een vuistslag momenteel onder dezelfde noemer geplaatst met dezelfde strafmaat tot gevolg, terwijl er een onderscheid is volgens respondent C. Daarnaast is iedereen het erover eens dat spelers die fysieke agressie plegen voor lange tijd gestraft moeten worden, maar vinden sommigen ook dat niet enkel de spelers, maar ook scheidsrechters moeten gestraft worden voor mogelijke fouten (respondent B en I). Volgend citaat maakt dit duidelijk:

“In mijn ogen wordt er verkeerd gestraft. Ik vind, als het zware feiten zijn, zoals wat er nu in As is gebeurd, dan heb ik daar geen compassie mee. Die moeten ze levenslang schorsen. Maar soms moeten ze ook de spelers aan het woord laten. En dat wordt veel te weinig gedaan. Zware feiten, juiste feiten, daar wordt niet over gediscussieerd. Minstens een jaar schorsing, geen enkel probleem. Maar in sommige gevallen is de scheidsrechter ook in fout en wordt er geen rekening mee gehouden. Want ligt het altijd aan een speler? Ligt het altijd aan de club? Daar wordt te weinig rekening mee gehouden.” (Respondent B)

Nog een andere manier waar enkele respondenten aan denken om de straffeloosheid en de daaruit voortvloeiende agressie te reduceren, is dat men vanuit de KBVB meer controles moet sturen naar matches waar extra risico's aan verbonden zijn (respondent C, I en J), al is men volgens respondent C daar de laatste tijd al mee bezig. Zo heeft men reeds een club uit competitie gehaald omdat men constant over de schreef ging. Daarnaast haalt respondent J aan dat er bij de KBVB te veel mensen zitten met clubbelangen, waardoor er willekeur optreedt in het geven van straffen. Hij oppert voor meer onafhankelijkheid in het straforgaan

van de KBVB, omdat er momenteel een gebrek is aan neutraliteit, wat dan een indirecte invloed heeft op agressie. Een ander voorstel, komende van respondent F, is dat men rekening moet houden met de strafrechtelijke voetbalgeschiedenis van een persoon. Zo is het volgens hem onnodig om voetballers die voor het eerst bijvoorbeeld een scheidsrechter bedreigen, een grote straf te geven, maar moeten respondenten die al meerdere malen over de schreef zijn gegaan zwaar geschorst worden.

Hoofdstuk 6. Discussie

In dit gedeelte van de masterproef worden de resultaten van zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve luik geïnterpreteerd in relatie tot de onderzoeksvragen. Eerst en vooral bespreekt men de bevindingen in het licht van het eerste deel van de onderzoeksvragen over de prevalentie en frequentie van slachtofferschap. Hier dient wel opgemerkt te worden dat de vergelijking tussen het onderzoek van Visschers (2015) en deze masterproef niet helemaal correct kan worden gemaakt omwille van het lage responspercentage van deze masterproef. Als tweede worden de resultaten geïnterpreteerd in het licht van het tweede deel van de onderzoeksvragen over mogelijke oorzaken van agressie.

6.1 Prevalentie en frequentie van slachtofferschap

De eerste onderzoeksvraag handelt over de prevalentie en de frequentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij scheidsrechters. Uit het empirisch onderzoek blijkt dat een groter gedeelte van de scheidsrechters (17,0%) slachtoffer is geworden van fysieke agressie in het voetbal dan specifiek in het jeugdvoetbal (9,9%), al blijkt uit de frequentie dat men vaker slachtoffer wordt van deze vorm van agressie in het jeugdvoetbal dan in het voetbal in het algemeen. Zo wordt men in het jeugdvoetbal gemiddeld 2,16 keer slachtoffer van fysieke agressie, terwijl dit gemiddelde in het voetbal op 1,93 keer ligt. Daarnaast is het opmerkelijk dat het voornamelijk spelers zijn die optreden als agressor in het voetbal in het algemeen, terwijl in het jeugdvoetbal zowel spelers, trainers als toeschouwers ongeveer even vaak optreden als agressor. In vergelijking met de studie van Visschers (2015), waar er een prevalentie van 33,2% gevonden werd, kan men stellen dat de gevonden prevalentie in deze studie opmerkelijk lager ligt. Ook ligt de gevonden prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie in het jeugdvoetbal opmerkelijk lager dan het gevonden percentage slachtofferschap van fysieke agressie in het voetbal in het algemeen in deze studie als in de studie van Visschers (2015). Er wordt dus gesuggereerd dat in verhouding tot het volwassenvoetbal er minder scheidsrechters slachtoffer worden van fysieke agressie in het jeugdvoetbal (zie tabel 7).

Als antwoord op de tweede onderzoeksvraag kan men op basis van het kwantitatieve empirisch gedeelte suggereren dat een grotere groep scheidsrechters (73,9%) reeds slachtoffer is geworden van verbale agressie in het voetbal dan specifiek in het jeugdvoetbal (66%). Daarnaast blijkt wel dat de actoren waardoor men verbaal agressief wordt behandeld zowel in

het jeugdvoetbal als in het voetbal in het algemeen overeenkomen qua prevalentie. Zo zijn het voornamelijk de toeschouwers die worden bestempeld als de belangrijkste agressoren. Wat wel opvalt is dat men vaker slachtoffer wordt van verbale agressie in het voetbal dan in het jeugdvoetbal. Zo wordt men in het jeugdvoetbal gemiddeld 13,82 keer slachtoffer van verbale agressie, terwijl dit gemiddelde in het voetbal op 20,02 keer ligt. In vergelijking met de studie van Visschers (2015), waar er een prevalentie van 79,2% werd gevonden, kan men stellen dat de percentages in dit onderzoek lager liggen voor zowel voetbal in het algemeen als specifiek in het jeugdvoetbal. Men suggereert dus dat men minder snel slachtoffer wordt van verbale agressie in het jeugdvoetbal als in het voetbal in het algemeen, hoewel het verschil relatief klein is (zie tabel 7).

Ongeveer de helft van de scheidsrechters (45,5%) geeft aan dat men reeds slachtoffer is geworden van bedreigingen in het voetbal, terwijl een kleinere groep scheidsrechters (37,5%) daarvan slachtoffer is geworden in het jeugdvoetbal. Daarnaast kan men ook stellen dat men vaker slachtoffer wordt van bedreigingen in het voetbal in het algemeen. Zo wordt men in het jeugdvoetbal gemiddeld 3,91 keer slachtoffer van bedreigingen, terwijl dit gemiddelde in het voetbal op 4,49 keer ligt. Hoewel men uit de analyse kan afleiden dat voor zowel voetbal als jeugdvoetbal toeschouwers de belangrijkste agressoren zijn, ondervindt men een opmerkelijk verschil wat betreft bedreigingen van spelers. De prevalentie daarvan ligt in het jeugdvoetbal (16,2%) opmerkelijk lager dan de prevalentie in het voetbal in het algemeen (27,3%). Het verschil tussen de gevonden prevalenties in deze studie en de gevonden prevalentie (61%) in de studie van Visschers (2015) is opmerkelijk. Men suggereert dus dat scheidsrechters minder vaak slachtoffer worden van bedreigingen in het jeugdvoetbal (zie tabel 7).

Wat opvalt is dat de gevonden prevalenties van de verschillende vormen van agressie in het voetbal in het algemeen lager liggen dan de gevonden prevalenties uit het onderzoek van Visschers (2015), zoals overzichtelijk wordt weergegeven in onderstaande tabel. Een mogelijke verklaring daarvoor is het feit dat, zoals eerder aangegeven, het responspercentage voor de masterproef relatief laag is. Daarnaast liggen de gevonden prevalenties uit het jeugdvoetbal wel in de lijn van wat er in de literatuurstudie wordt gesuggereerd: de meest voorkomende vorm van agressie is verbale agressie gevolgd door respectievelijk bedreigingen en fysieke agressie (Visschers, 2015; Folkesson et al., 2002).

Tabel 8. Vergelijking prevalenties masterproef en studie Visschers (2015)

Aspect	Prevalentie		
	Masterproef (2016) voetbal	Masterproef (2016) jeugdvoetbal	Studie Visschers (2015)
Slachtofferschap fysieke agressie	17%	9,90%	33,20%
Slachtofferschap verbale agressie	73,90%	66%	79,20%
Slachtofferschap bedreigingen	45,50%	37,50%	61,00%

6.2 Oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal

Uit het empirisch onderzoek kan worden afgeleid dat de moraliteit van het individu een rol speelt in de agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Zo kan men uit het kwantitatieve empirisch gedeelte afleiden dat scheidsrechters denken dat een gebrek aan individuele moraliteit een eerder grote rol geeft. Zo geeft men deze oorzaak een gemiddelde score van 3,79 op 5 op de vraag in welke mate dit een rol speelt in de agressie. Deze bevinding ligt in de lijn met wat gesuggereerd wordt in de literatuur (Bandura, 1999, p. 206-208; Tractlet et al., 2015, p. 124). Enkele respondenten stellen zelfs dat een zwakke moraliteit voornamelijk een probleem is in het jeugdvoetbal, omdat men op die leeftijd nog niet volledig ontwikkeld is en men vaak geen besef heeft van agressienormen. Daarnaast wordt er door de voetballende respondenten een belangrijke nuancering aangebracht: tijdens de wedstrijd heeft men het soms moeilijk om gedrag te stellen in overeenstemming met de regels of om zijn/haar emoties te controleren, maar na de wedstrijd keert het morele besef terug. Men geeft aan dat men zich inleeft in de wedstrijd, waardoor men niet altijd correct handelt. De mechanismen van *moral disengagement* die men tijdens de wedstrijd gebruikt om agressieve handelingen te moraliseren, zijn vooral ‘morele rechtvaardiging’, ‘verplaatsing van verantwoordelijkheid’ en ‘minimaliseren van gevolgen’, maar dan enkel voor verbale agressie en bedreigingen. Dit sluit aan bij de bevinding van Tractlet et al. (2015, p. 124).

Op basis van het empirisch onderzoek mag men stellen dat er een gedeelde morele cultuur aanwezig is bij voetbalploegen, al geeft men aan dat deze culturen enorm verschillen tussen

ploegen. Deze bevinding ligt in de lijn van de literatuurstudie, al nuanceert men dit wel door te stellen dat men tijdens een wedstrijd niet altijd beïnvloed wordt door anderen, maar eerder op zichzelf is aangewezen ondanks het feit dat voetbal een teamsport is (Bortoli et al., 2012, p. 403-404; Boardley & Kavussanu, 2007, p. 610-612; Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Chow et al., 2009, p. 427).

De hypothese dat het morele klimaat van de sportomgeving een rol speelt in agressie ten opzichte van scheidsrechters, wordt door de scheidsrechters zelf bevestigd door te stellen dat dit een eerder grote rol speelt. Men geeft deze oorzaak namelijk een gemiddelde score van 3,72 op 5. Uit het empirisch onderzoek treden enkele belangrijke actoren op de voorgrond als een belangrijke invloed op de gedeelde cultuur: trainers, teamgenoten en andere voetballers, ouders, clubs, de KBVB en de scheidsrechters, al bestaat er discussie over het belang van deze actoren bij de respondenten. De rol van de trainer wordt door bijna alle respondenten omschreven als de belangrijkste voorbeeldfunctie en de belangrijkste persoon in het reduceren van agressie in het jeugdvoetbal. De functie als trainer wordt door verschillende respondenten dan ook omschreven als opvoeder met voetbalinzicht. De bevinding dat de trainer een belangrijke rol speelt in de gedeelde cultuur, komt overeen met wat Rascle en Coulomb (2003, p. 30-31) en Guivernau en Duda (2002, p. 75-82) suggereren.

De respondenten geven ook aan dat de trainer naast een positieve, opvoedende invloed ook een negatieve invloed kan uitoefenen op zijn spelers. Daarom trachten clubs tijdens het rekruteren van trainers rekening te houden met de opvoedende kwaliteiten van de trainer, al geeft men aan dat het niet altijd gemakkelijk is. Eén voetballende respondent stelt dat een belangrijke voorwaarde voor een positieve invloed van de trainer de relatie tussen trainer en speler is. Wanneer deze goede relatie ontbreekt, ondervindt men geen positieve invloed.

Naast de trainer worden voetballers ook beïnvloed door hun teamgenoten, alsook door andere (prof)voetballers in hun gedragingen, wat overeenkomt met bevindingen in de literatuurstudie (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68; Stephens & Bredemeier, 1996, p. 160-164; Tractlet et al., 2015, p. 124; Rascle & Coulomb, 2003, p. 29; Chow et al., 2009, p. 438). Uit de interviews blijkt dat er binnen een ploeg voornamelijk gekeken wordt naar enkele voortrekkers, die het gedrag van de ploeg beïnvloeden.

Daarnaast is een groot deel van de respondenten het ook eens over het feit dat er ouderlijke invloed is in de gedeelde morele cultuur, wat overeenkomt met Guivernau en Duda (2002, p. 67-68) en Bortoli et al. (2012, p. 403).

Ten slotte geeft men aan dat ook de club en de KBVB een rol spelen in de heersende gedeelde morele cultuur. Zo is het belangrijk om als club en als KBVB aan te geven in welke richting

men het jeugdvoetbal wilt laten evolueren, welke gedragingen geaccepteerd worden en welke niet en hoe men immorele handelingen straft. Momenteel stellen enkele respondenten dat daarin een gebrek aan communicatie is, waardoor er geen duidelijk signaal wordt gegeven aan jeugdvoetballers over agressie.

Bijna alle respondenten, uit het kwalitatieve empirisch gedeelte, zijn het erover eens dat een prestatiegericht klimaat een grote rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal, maar ook in het voetbal in het algemeen. Men wordt daarin bijgestaan door de scheidsrechters uit het kwantitatieve gedeelte. Deze bevinding ligt in de lijn van wat men in de literatuurstudie suggereert (Boardley & Kavussanu, 2007, p. 613; Ommundsen et al., 2003, p. 400; Rasclé & Coulomb, 2003, p. 23). Zo blijkt uit de interviews dat clubs die de nadruk leggen op winnen in plaats van op plezier, vaker agressief gedrag stellen ten opzichte van de scheidsrechter. Daarnaast blijkt ook dat hoewel een groot deel van de voetballende respondenten aangeeft vooral voor het plezier te voetballen, men toch onder druk wordt gezet om te presteren door de club, maar ook door de ouders. Ten slotte speelt het competitiegegeven een rol in de heersende prestatiedruk. Zo stelt de winnaarsmentaliteit groter is in competitieverband en het plezier naar de achtergrond wordt verdrongen, terwijl plezier toch de hoeksteen van het voetballen is. Daarom stellen enkele respondenten dat het belangrijk is om het plezier binnen het voetbal terug naar de voorgrond te brengen, waardoor de prestatiedruk wordt gereduceerd en dus indirect ook de agressie.

Uit zowel het kwalitatieve empirisch onderzoek als het kwantitatieve empirische onderzoek kan afgeleid worden dat speciale wedstrijdomstandigheden een enorm belangrijke rol spelen in agressie. Al merken enkele respondenten op dat deze rol ook indirect kan zijn omdat men deze wedstrijden absoluut wilt winnen en de prestatiedruk dan groter is. Dat speciale derby's, kampioenschapswedstrijden en bekerwedstrijden dus een oorzaak zijn van agressie, komt overeen met de literatuurstudie (Rainey & Duggan, 1998, p. 116; Rainey & Hardy, 1999a, p. 109). Enkele scheidsrechterlijke respondenten stellen echter dat degradatiewedstrijden nog een grotere oorzaak vormen dan de andere drie speciale wedstrijdomstandigheden. Zo heeft men in dergelijke wedstrijden veel te verliezen en worden deze wedstrijden meestal gespeeld door ploegen met minder voetballende kwaliteiten, die men tracht te compenseren met een agressievere speelstijl. Hoewel een groot deel van de scheidsrechterlijke respondenten en alle jeugdcoördinatoren aangeven dat men bij speciale wedstrijdomstandigheden extra waakzaam is, stelt men dat de rol die de KBVB daarin vervuld beter dient ingevuld te worden. Zo

ontbreekt het op basis van het empirisch onderzoek aan gerichtere controles en maatregelen, al dient men op te merken dat er de laatste tijd verbetering is. Ten slotte worden er ook enkele initiatieven gesuggereerd zoals het afschaffen van bekerwedstrijden, het afschaffen van derby's en competities in het jeugdvoetbal, al is niet iedereen het eens over de meerwaarde van dergelijke initiatieven.

Als antwoord op de vijfde onderzoeksvraag kan gesteld worden dat agressief gedrag van toeschouwers een grote invloed uitoefent op agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal, maar ook in het voetbal in het algemeen. Zo blijkt uit het kwantitatieve gedeelte dat scheidsrechters agressief gedrag van toeschouwers zien als de belangrijkste oorzaak. De voetballende respondenten geven echter wel aan dat men vooral beïnvloed wordt door andere toeschouwers dan de ouders, omdat men zich dan geïsoleerd voelt. Deze bevinding ligt niet helemaal in de lijn met de literatuurstudie, waar men stelt dat de ouderlijke invloed in het jeugdvoetbal een grote rol speelt (Guivernau & Duda, 2002, p. 67-68). Zo is het grootste deel van de voetballende respondenten het erover eens dat men enkel positief wordt beïnvloed door hun ouders, al dient wel opgemerkt te worden dat men aangeeft dat hun ouders geen negatieve attitude aannemen naast het voetbalplein. Het grootste probleem ligt dus bij agressieve supporters die een bepaalde persoon verbaal viseren; dit kan dan zowel de scheidsrechter als een voetballer zijn. Uit het empirisch onderzoek blijkt namelijk dat men dan gefrustreerd raakt en men agressiever gaat handelen.

Een belangrijke reden voor agressief gedrag van toeschouwers die niet vermeld wordt in de literatuurstudie, is middelenmisbruik bij supporters. Zo stellen enkele respondenten dat supporters regelmatig dronken naast het voetbalveld staan, wat agressief gedrag vergemakkelijkt.

Ten slotte zijn de respondenten het erover eens dat het niet de scheidsrechter is die het agressief gedrag van toeschouwers moet aanpakken, maar wel de club zelf. Zo merkt men op dat er al verschillende initiatieven bestaan waar men geen negatieve commentaar van de supporters meer tolereert, maar waar men wordt gestimuleerd om zowel de eigen ploeg als de tegenstanders positief te bejegenen. Het is daarom belangrijk dat er duidelijke afspraken worden gemaakt tussen clubs en ouders/toeschouwers, maar ook dat clubs daarin worden bijgestaan door de KBVB.

Dat de scheidsrechterlijke functie een grote oorzaak is van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal, daar zijn alle respondenten,

in lijn met de literatuurstudie, het over eens (Traclet et al., 2011, p. 151-152; Shapcott, Bloom & Loughhead, 2007, p. 145-152), al is het daarin belangrijk om een onderscheid te maken tussen verschillende aspecten van de scheidsrechterlijke functie als oorzaak van agressie.

Een eerste belangrijk probleempunt ligt bij het nemen van een groot aantal beslissingen en een mogelijk gebrek aan gepercipieerde neutraliteit, wat daaruit kan voortvloeien. Een tweede belangrijk probleempunt is het gebrek aan scheidsrechters, waardoor er incapabele of onervaren scheidsrechters, die mogelijk ook geen voetbalachtergrond hebben, rondlopen en jonge scheidsrechters te snel moeten doorgroeien. Volgens enkele respondenten ligt de oorzaak van dat probleem bij de KBVB, omdat men tegenwoordig meer inzet op professionalisering van de scheidsrechterlijke functie. Een derde probleempunt waarover het grootste deel van de respondenten akkoord is, is het feit dat de kwetsbaarheid van deze functie agressie in de hand werkt en dat dit niet altijd rechtstreeks bij de scheidsrechters zelf ligt.

De belangrijkste redenen waarom deze functie als kwetsbaar wordt gezien, liggen bij de KBVB. Uit het empirisch onderzoek kan men namelijk vaststellen dat scheidsrechters onvoldoende worden opgeleid en worden begeleid, wat overeenkomt met de literatuurstudie (Dell, Gervis & Rhind, 2016, p. 113-117). Hoewel enkele respondenten wel tevreden zijn over de opleiding en begeleiding, geeft een groot deel aan dat er verschillende problemen zijn. Eerst en vooral worden de regels continu aangepast, waardoor scheidsrechters en vooral voetballers geen besef meer hebben van wat (niet) mag. Er wordt daarom geopperd door enkele scheidsrechterlijke respondenten om zowel de regels als de normen te herbekijken, te vergemakkelijken en duidelijker te maken. Als tweede geeft men aan dat er een gebrek is aan opleidingen waar men leert om te gaan met conflicten en met agressie. Ten derde stellen de respondenten dat het belangrijk is om scheidsrechters, voor ze hun eigenlijke functie bekleden, praktijkgerichte ervaring te laten opdoen bij een club, al stelt men dat de KBVB dit meer en meer tracht te stimuleren. Zo ontwikkelt men een beter aanvoelen van de wedstrijd als scheidsrechter en leert men beter om te gaan met het spel.

Ten slotte is men niet altijd even tevreden over de begeleiding. Zo geeft men aan dat er wel initiatieven zoals 'peters' bestaan, maar dat betere begeleiding noodzakelijk is. Naast de eerdergenoemde probleempunten, merkt men op dat er nog één laatste probleempunt is. Net zoals in de literatuurstudie, suggereert het empirische luik van de masterproef dat er negatieve vooroordelen spelen bij spelers ten opzichte van scheidsrechters (Rainey & Duggan, 1998, p. 119), al is het noodzakelijk volgens de respondenten om hierin een nuance aan te brengen: er leven enkel negatieve vooroordelen over specifieke scheidsrechters, die men bijvoorbeeld eerder is tegengekomen of waar men iets over heeft gehoord, en niet over scheidsrechters in

het algemeen. De respondenten uit het kwantitatieve gedeelte minimaliseren wel het feit dat negatieve oordelen een oorzaak zijn van agressie door te stellen dat dit eerder een beperkte rol vervult met een gemiddelde score van 3,32 op 5.

Als laatste blijkt uit de empirische studie dat er in het voetbal wel degelijk zoiets leeft als een perceptie van straffeloosheid, wat overeenkomt met de literatuur (Rainey & Duggan, 1998, p.116-117; Rainey & Hardy, 1999a, p. 109-110). De scheidsrechters zelf geven aan dat dit echter eerder een beperkte tot grote rol speelt. Men merkt op dat er bij voetballers een gevoel leeft dat men niet proportioneel wordt gestraft en dat men daardoor gemakkelijker agressie gaat plegen. Enkele belangrijke redenen daarvoor zijn het gebrek aan een algemene agressienorm, het copycat-gedrag van voetballers en beperkte politionele interventies.

Men nuanceert de straffeloosheid wel door te stellen dat men een onderscheid moet maken tussen fysieke agressie en verbale agressie/bedreigingen. Zo is bijna iedereen het erover eens dat fysieke agressie niet getolereerd mag worden en dat daar streng voor gestraft moet worden, rekening houdend met de strafrechtelijke voetbalvoorgeschiedenis van de persoon., terwijl er over verbale agressie, en in mindere mate bedreigingen, geen duidelijke norm aanwezig is en er inderdaad een perceptie van straffeloosheid is.

Hoe men dergelijke perceptie van straffeloosheid gaat aanpakken, daar zijn niet alle respondenten het over eens, al komen een deel respondenten overeen dat verschillende actoren een rol moeten spelen: de scheidsrechter, de KBVB en de club zelf. Er zou een betere en duidelijkere regeling moeten uitgewerkt worden tussen deze actoren over hoe men agressie in het jeugdvoetbal gaat bestraffen. Belangrijk daarbij is dat men kijkt naar de achtergrond van een persoon, naar de omstandigheden, dat men iedereen aan het woord laat om zo de context van het incident te schetsen en dat men proportioneel straft.

Conclusie

De masterproef heeft als doel om eerst en vooral een beeld te schetsen van de prevalentie en frequentie van het slachtofferschap van verschillende vormen van agressie bij scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Om dit te bewerkstelligen heeft men een kwantitatief empirisch onderzoek gevoerd bij Vlaamse scheidsrechters aangesloten bij de KBVB. Daarnaast tracht men inzichten te verwerven over mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers. Om deze inzichten te bekomen heeft men zowel jeugdspelers, scheidsrechters als jeugdcoördinatoren geïnterviewd.

Wat betreft het kwantitatieve empirische gedeelte rapporteert 66% van de respondenten dat men reeds slachtoffer is geworden van verbale agressie in het jeugdvoetbal. Verbale agressie is, net zoals in het voetbal in het algemeen, ook de meest voorkomende agressievorm in het jeugdvoetbal. Gemiddeld zijn deze scheidsrechters dan ook reeds 13,82 keer slachtoffer geworden van verbale agressie in het jeugdvoetbal. De meest voorkomende agressoren van verbale agressie in het jeugdvoetbal zijn toeschouwers (53,8%), trainers (45,1%) en spelers (36,8%). De tweede meest voorkomende vorm van agressie zijn bedreigingen. Iets meer dan één derde van de scheidsrechters (37,5%) geeft aan dat men reeds slachtoffer is geworden van bedreigingen in het jeugdvoetbal. Opnieuw zijn het de toeschouwers (28,5%) die genoemd worden als de belangrijkste agressoren, gevolgd door respectievelijk trainers (21,7%) en spelers (16,2%). Gemiddeld zijn deze scheidsrechters 3,92 keer slachtoffer geworden van bedreigingen in het jeugdvoetbal. Ten slotte rapporteert 9,9% van de scheidsrechters dat men reeds slachtoffer is geworden van fysieke agressie in het jeugdvoetbal met een gemiddelde van 2,16 keer. In tegenstelling tot de eerdergenoemde vormen van agressie zijn het hier niet de toeschouwers, maar de spelers (5,5%) die de belangrijkste groep agressoren vormen.

Verder tracht men om inzichten te verwerven over mogelijke oorzaken van agressie en gaat men na in welke mate deze oorzaken een rol spelen in agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters. Uit het kwalitatieve empirische gedeelte kan men afleiden dat verschillende oorzaken een rol spelen in deze agressie. Zo zijn alle respondenten het eens over het feit dat speciale wedstrijdstandigheden, agressief gedrag van toeschouwers en de scheidsrechterlijke functie oorzaken vormen van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters.

Wat betreft de scheidsrechterlijke functie zijn er verschillende facetten die deze functie kenmerken en dus ook een indirecte rol spelen in de agressie. Zo stelt men dat een gebrek aan uitstraling/autoriteit cruciaal is, dat het groot aantal beslissingen en hoe men daar mee omgaat belangrijk is, dat het uitermate belangrijk is om wedstrijden aan te voelen, dat er negatieve vooroordelen over scheidsrechters zijn die de functie bemoeilijken en ten slotte dat scheidsrechters een gebrek aan opleiding en begeleiding genieten.

Naast deze drie oorzaken, is een groot deel van de respondenten het eens over het feit dat de moraliteit van het individu, het morele sportklimaat en het prestatiegericht klimaat een rol vervullen in de agressie ten aanzien van scheidsrechters, al brengt men hier enkele nuanceringen aan. Zo stelt men dat de moraliteit van het individu tijdens de wedstrijd een probleem vormt, maar naderhand niet meer. Deze oorzaak is dus situationeel gebonden en kenmerkt zich in het veelvuldige gebruik van 'morele rechtvaardiging', 'verplaatsing van verantwoordelijkheid' en 'minimaliseren of ontkennen van gevolgen' als mechanismen van *moral disengagement*. Daarnaast geven respondenten aan dat er een gedeeld moreel klimaat is, maar dat men toch eerder op zichzelf is aangewezen en geeft men ook aan dat er clubs zijn die het prestatiegericht klimaat veroordelen door plezier te promoten. Ten slotte bestaat er bij de respondenten eensgezindheid over het feit dat voetballers een perceptie van straffeloosheid hebben, maar is het niet duidelijk in welke mate dit een rol vervult in de fysieke agressie.

Op basis van deze masterproef kan men enkele aanbevelingen presenteren voor enerzijds verder wetenschappelijk onderzoek en anderzijds voor practici en beleidsmensen. Een eerste aanbeveling gericht aan de wetenschappelijke onderzoekspraktijk is om een onderzoek te voeren, gelijkaardig aan deze masterproef, maar dan met een aselechte steekproef zodat de resultaten gegeneraliseerd kunnen worden. Wanneer men dan rekening houdt met de methodologische tekortkomingen van deze studie, levert dat onderzoekresultaten op die wel van toepassing zijn op de gehele onderzoekspopulatie.

Een tweede aanbeveling voor verder wetenschappelijk onderzoek is het voeren van een diepgaander kwalitatief onderzoek naar mogelijke oorzaken van agressie met een groter aantal respondenten. Naast een groter aantal respondenten, is het ook noodzakelijk om de subgroepen die in dit onderzoek niet aan bod komen, ouders en trainers, te interviewen om nieuwe inzichten te vergaren. Ook zou het mogelijk nieuwe inzichten opleveren wanneer men casestudies uitvoert, omdat men zo het standpunt van een dader heeft en dit mogelijk kan

afwijken van de oorzaken in dit onderzoek aangezien er geen echte dader van fysieke agressie werd geïnterviewd.

Als derde kan men een aanbeveling formuleren gericht aan beleids mensen en practici op basis van deze masterproef. Deze aanbeveling is dat men meer rekening moet houden met agressie ten aanzien van scheidsrechters gezien de gevonden prevalenties en frequenties, zowel in het voetbal als specifiek in het jeugdvoetbal. Daarom is het belangrijk om een duidelijke agressienorm op te stellen voor alle vormen van agressie met een duidelijke strafmaat.

Als vierde aanbeveling is het belangrijk om alle actoren aanwezig in de voetbalwereld naar elkaar toe te brengen. Zo blijkt uit deze studie dat toeschouwers, ouders, trainers, spelers, de KBVB, clubs, etc. een belangrijke rol vervullen in het reduceren van agressie. Daarom dient er eerst en vooral aandacht besteed te worden aan de communicatie tussen deze actoren, meer bepaald om deze te verbeteren en te bepalen in welke richting men wilt gaan met het jeugdvoetbal. Ook in het licht van het straffen van respondenten is het belangrijk om de verschillende actoren in interactie te laten treden. Zo dienen clubs bijvoorbeeld op basis van een framework van de KBVB een procedure op te stellen voor spelers die agressie vertonen, waarbij zowel ouders, jeugdcoördinatoren en spelers zelf in interactie met elkaar treden.

De vijfde aanbeveling omhelst de gedeelde cultuur in het voetbal. In het licht van een positieve gedeelde cultuur, waar agressie absoluut niet getolereerd wordt, moeten clubs en de KBVB samen een visie uitwerken waarbinnen een duidelijke agressienorm wordt opgenomen, plezier terug als hoeksteen van voetbal komt te staan, het opvoedende aspect van trainers nog meer wordt benadrukt en waarbinnen clubs worden ondersteund in het reduceren van agressief gedrag van toeschouwers. Wat betreft het agressief gedrag van toeschouwers moeten clubs duidelijke afspraken maken met de ouders als ook met de spelers over dat negatieve uitlatingen niet meer getolereerd worden en dat enkel positieve aanmoedigingen, zowel voor de eigen ploeg als tegenstrever, toegelaten zijn.

Ten slotte wordt er aanbevolen om de scheidsrechterlijke functie te evalueren. Zo blijkt dat momenteel de opleiding en de begeleiding volgens verschillende respondenten te wensen overlaat. Cursussen conflictmanagement en meer praktijkgerichte stage/oefeningen zijn dan ook welkom. Daarnaast is het aangewezen om de professionalisering van de scheidsrechters aan te passen door de scheidsrechters die niet doorbreken te heroriënteren om zo de druk om te presteren weg te nemen. Ook is het belangrijk om te werken aan de kwetsbaarheid van de scheidsrechterlijke functie door de discretionaire bevoegdheid die men heeft grondig te analyseren en dat men naar een houding bij scheidsrechters streeft waarbinnen autoriteit en communiceren met speler in evenwicht zijn. Een laatste mogelijk initiatief dat de KBVB kan

nemen om scheidsrechters terug in het voetbal te krijgen, is om alle andere actoren die in het voetbal resideren te verplichten om een cursus 'scheidsrechter zijn' te volgen. Zo ontwikkelt men meer begrip over deze functie en reduceert men mogelijk agressie.

Bibliografie

Juridische bronnen

Wet 5 juli 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de invoering van een verzwarende omstandigheid voor strafbare feiten jegens scheidsrechters van sportwedstrijden, *BS* 19 juli 2012, 39.364.

Sociaal-wetenschappelijke bronnen

Aktop, A., Özçelik, M., Kaplan, E., & Seferoglu, F. (2015). An examination of assertiveness and aggression level of amateur soccer players in different age groups. *Social and Behavioral Sciences*, *174*, 1928-1932.

Baarda, B., & Van der Hulst, M. (2012). *Basisboek interviewen*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1999). Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, *3*(3), 193-209.

Bijleveld, C. C. J. H. (2013). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Boardley, I. D, & Kavussanu, M. (2007). Development and Validation of the Moral Disengagement in Sport Scale. *Journal of Sports & Exercise Psychology*, *29*(5), 608-628.

Bortoli, L., Messina, G., Zorba, M., & Robazza, C. (2012). Contextual and individual influences on antisocial behavior and psychobiosocial states of youth soccer players. *Psychology of Sport and Exercise*, *13*, 397-406.

Chow, G. M, Murray, K. E, & Feltz, D. L. (2009). Individual, Team and Coach Predictors of Players' Likelihood to Aggress in Youth Soccer. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, *31*, 425-443.

Coulomb-Cabagno, G., Rasclé, O., & Souchon, N. (2005). Players' Gender and Male Referees' Decisions About Aggression in French Soccer: A Preliminary Study. *Sex roles*, 52(7), 547-553.

Decorte, T., & Zaitch, D. (2010). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven, België: Acco.

Dell, C., Gervis, M., & Rhind, D. J. (2016). Factors influencing soccer referee's intentions to quit the game. *Soccer & Society*, 17(1), 109-119.

Dorsch, K. D., & Paskevich, D. M. (2007). Stressful experiences among six certification levels of ice hockey officials. *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 585-593.

Folkesson, P., Nyberg, C., Archer, T., & Norlander, T. (2002). Soccer Referees' Experience of Threat and Aggression: Effects on Age, Experience, and Life Orientation on Outcome of Coping Strategy. *Aggressive behavior*, 28, 317-327.

Friman, M., Nyberg, C. & Norlander, T. (2004). Threats and aggression directed at soccer referees: An empirical phenomenological psychological study. *The Qualitative Report*, 9 (4): 652-672.

Goldstein, J. D., & Iso-Ahola, S. E. (2008). Determinants of Parents' Sideline-Rage Emotions and Behaviors at Youth Soccer Games. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(6), 1442-1462.

Groot, L. (2005). Referees among most important players in soccer tournaments. *Journal of Sport & Social Issues*, 29(4), 437-442.

Guivernau, M., & Duda, J. L. (2002). Moral Atmosphere and Athletic Aggressive Tendencies in Young Soccer Players. *Journal of Moral Education*, 31(1), 67-85.

IBM Corp. (2015). *IBM SPSS Statistics for Mac, version 23.0*. Armonk: IBM Corp.

Ommundsen, Y., Roberts, G. C, Lemyre, P., & Miller, B. W. (2005). Peer relationships in adolescent competitive soccer: Associations to perceived motivational climate, achievement goals and perfectionism. *Journal of Sports Sciences*, 23(9), 977-989.

Ommundsen, Y., Roberts, G. C, Lemyre, P. N, & Treasure, D. (2003). Percieved motivational climate in male youth soccer: relations to social-moral functioning, sportpersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, 397-413.

QSR International. (2014). *NVIVO for Mac, version 10.2.1*. QSR International Pty Ltd.

Rainey, D. W, & Duggan, P. (1998). Assaults on Basketball Referees: A Statewide Survey. *Journal of Sport Behaviour*, 21(1), 113-119.

Rainey, D. W, & Hardy, L. (1999). Assaults on Rugby Union Referees: A Three Union Survey. *Journal of Sport Behaviour*, 22(1), 105-113.

Rainey, D. W, & Hardy, L. (2010). Sources of stress, burnout and intention to terminate among rugby union referees. *Journal of Sports Sciences*, 17(10), 797-806.

Rasclé, O., & Coulomb, G. (2003). Aggression in youth handball: relationships between goal orientations and induced motivational context. *Social behavior and personality*, 31(1), 21-34.

Rasclé, O., Tractlet, A., Souchon, N., Coulomb-Cabagno, G., & Petrucci, C. (2010). Aggressor-Victim Dissent in Perceived Legitimacy of Aggression in Soccer. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81(3), 340-348.

Shapcott, K.M., Bloom, G.A., & Loughhead, T.M. (2007). Factors influencing aggressive and assertive intentions of women ice hockey players. *International Journal of Sport Psychology*, 38, 145–162.

Silva, J.M. (1980). Assertive and aggressive behavior in sport: A definitional clarification. In C.H. Nadeau, W.R. Halliwell, K.M. Newell, & G.C. Roberts (Eds.), *Psychology of motor behavior and sport* (pp. 199–208). Champaign, IL: Human Kinetics.

Stephens, D. E. (1998). Aggression. In J. L. Duda (Ed.), *Advances in sport and exercise psychology measurement* (pp. 277–292). Morgantown, WV: Fitness Information Technology, Ltd.

Stephens, D. E., & Bredemeier, B. J. L. (1996). Moral atmosphere and judgments about aggression in girl's soccer: relationships among moral and motivational variables. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 18*, 158–173.

Taylor, I. M., & Bruner, M. W. (2012). The social environment and developmental experiences in elite youth soccer. *Psychology of Sport & Exercise, 13*, 390-396.

Tractlet, A., Rascle, O., Souchon, N., Coulomb-Cabagno, G., Petrucci, C., & Ohbuchi, K. (2012). Aggression in soccer. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 80*(2), 398-402.

Tractlet, A., Romand, P., Moret, O., & Kavussanu, M. (2011). Antisocial behavior in soccer: A qualitative study of moral disengagement. *International Journal of Sports and Exercise Psychology, 9*(2), 143-155.

Tractlet, A., Moret, O., Ohl, F., & Clémence, A. (2015). Moral Disengagement in the Legitimation and Realization of Aggressive Behavior in Soccer and Ice Hockey. *Aggressive Behavior, 41*, 123-133.

Vittiello, B., & Stoff, D. M. (1997). Subtypes of Aggression and Their Relevance to Child Psychiatry. *Child Adolesc. Psychiatry, 36*(3), 307-315.

Visschers, J. (2014). *Slachtofferschap van agressie bij en impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters*. Geraadpleegd van http://scriptiebank.be/sites/default/files/webform/scriptie/VisschersJonas_Slachtofferschap-van-agressie-bij-en-impact-van-gewelddadig-optreden-op-voetbalscheidsrechters_0.pdf

Visschers, J. (2015). *Voetbalscheidsrechters als slachtoffer van agressie*. Orde van de dag: criminologie en samenleving, pp. 22-29.

Voetbalfederatie Vlaanderen (2012). *Beleidsplan 2013-2016*. Brussel: Voetbalfederatie Vlaanderen.

Wikström, P. H, Treiber, K., Oberwittler, D., & Hardie, B. (2012). *Breaking rules: the social and situational dynamics of young people's urban crime*. Oxford, Groot-Brittannië: Oxford University Press.

Woodman, T., Davis, P. A, Hardy, L., Callow, N., Glasscock, I., & Yuill-Proctor, J. (2009). Emotions and Sport Performance: An Exploration of Happiness, Hope and Anger. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31, 169-188.

Elektronische bronnen

Agressie bij scheidsrechters [Video]. (2013). Geraadpleegd van <http://www.een.be/programmas/koppen/agressie-bij-scheidsrechters>

Emotionele 'Zizou': Mijn leven is die dag compleet veranderd, in ieder opzicht.. (2014, 13 juli). Geraadpleegd op 22 februari, 2016, van <http://www.voetbalprimeur.be/nieuws/391014/emotionele-zizou-mijn-leven-is-die-dag-compleet-veranderd-in-ieder-opzicht-.html>

Mishandelde grensrechter (41) overleden. (2012). Geraadpleegd van <http://www.nu.nl/binnenland/2972986/mishandelde-grensrechter-41-overleden.html>

Bijlagen

Bijlage 1. Websurvey

Agressie in het jeugdvoetbal: Survey over de ervaring van scheidsrechters

Geachte meneer, mevrouw, jongeheer, juffrouw,

Ik ben een masterstudent criminologische wetenschappen aan de KU Leuven. In het kader van mijn masterproef voer ik momenteel een onderzoek naar agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal onder toezicht van Prof. Dr. Stefaan Pleysier. Het onderzoek bouwt verder op een recent gevoerd onderzoek over agressie ten aanzien van scheidsrechters in het voetbal van Jonas Visschers.

Het invullen van de vragenlijst neemt ongeveer 10-15 minuten van uw tijd in beslag en vormt een belangrijke meerwaarde voor het onderzoek. Daarom is het zeer belangrijk dat uw antwoorden zo volledig en zo eerlijk mogelijk gegeven worden. Wanneer u echter twijfelt over uw antwoord, gelieve dan het antwoord te geven dat het dichtst ligt bij wat u denkt. Vragen waarvoor een * staat, zijn verplicht in te vullen. Wanneer u deze vragen niet invult, licht de vraag in een andere kleur op en zult u niet naar het volgende onderdeel van de survey kunnen gaan vooraleer u geantwoord heeft.

Uw antwoorden zullen strikt persoonlijk worden verwerkt en enkel in het kader van dit onderzoek gebruikt worden. De antwoorden worden daarnaast ook anoniem verwerkt, zodat het onmogelijk is om na te gaan wat u geantwoord heeft.

Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben aangaande het onderzoek, kan u mij altijd contacteren op volgend e-mailadres: jens.kowalewski@student.kuleuven.be.

Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

1. Demografische- en scheidsrechterlijke kenmerken

1. Ik ben van het geslacht.

- Vrouwelijk
- Mannelijk

2. In welk jaar bent u geboren?

Vul hier uw antwoord in:

3. Ik ben reeds jaar/jaren actief als scheidsrechter.

Vul hier uw antwoord in:

4. Op welk niveau bent u actief als scheidsrechter?

- Provinciaal niveau (= actief onder gezag van een provinciale scheidsrechterscommissie)
- Nationaal niveau (= actief onder gezag van de centrale scheidsrechterscommissie)

5. Binnen welke provincie bent u actief als scheidsrechter?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 4 'provinciaal niveau' hebben aangeduid.

- Oost-Vlaanderen
- West-Vlaanderen
- Brabant
- Limburg
- Antwerpen

6. In welk soort wedstrijden bent u voornamelijk actief als scheidsrechter? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- U13 - U17
- U19 – U21
- Senioren (reserven en eerste elftallen)

2. Slachtofferschap van agressie

Wanneer men in dit gedeelte spreekt over jeugdvoetbal, bedoelt men daarmee de categorieën U13 tot en met U17.

7. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **bedreigingen** in het voetbal?

Onder bedreiging wordt verstaan: het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie.

- Ja
- Neen

8. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **bedreigingen** in het voetbal?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 7 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

9. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 7 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

10. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **bedreigingen** in het **jeugdvoetbal**?

Onder bedreiging wordt verstaan: het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie.

- Ja
- Neen

11. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **bedreigingen** in het **jeugdvoetbal**?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 10 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

12. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 7 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

13. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **verbale agressie** in het voetbal?

Onder verbale agressie wordt verstaan: het uiten van woorden gericht aan de scheidsrechter die deze uitingen als onplezierig zou kunnen ervaren. Voorbeeld: scheldwoorden.

- Ja
- Neen

14. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **verbale agressie** in het voetbal?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 13 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

15. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 13 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

16. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **verbale agressie** in het **jeugdvoetbal**?

Onder verbale agressie wordt verstaan: het uiten van woorden gericht aan de scheidsrechter die deze uitingen als onplezierig zou kunnen ervaren. Voorbeeld: scheldwoorden.

- Ja
- Neen

17. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **verbale agressie** in het **jeugdvoetbal**?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 16 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

18. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 16 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

19. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **fysieke agressie** in het voetbal?

Onder fysieke agressie wordt verstaan: handeling waarbij een scheidsrechter intentioneel fysiek wordt aangevallen door een voetballer. Voorbeeld: duwen of slaan van de scheidsrechter.

- Ja
- Neen

20. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **fysieke agressie** in het voetbal?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 19 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

21. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 19 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

22. Bent u als scheidsrechter reeds slachtoffer geworden van **fysieke agressie** in het **jeugdvoetbal**?

Onder fysieke agressie wordt verstaan: handeling waarbij een scheidsrechter intentioneel fysiek wordt aangevallen door een voetballer. Voorbeeld: duwen of slaan van de scheidsrechter.

- Ja
- Neen

23. Hoe vaak bent u reeds slachtoffer geworden van **fysieke agressie** in het **jeugdvoetbal**?

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 22 'ja' hebben aangeduid.

Vul hier uw antwoord in:

24. Door wie werd deze vorm van agressie uitgevoerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Enkel voor scheidsrechters die bij vraag 22 'ja' hebben aangeduid.

- Spelers
- Trainers
- Toeschouwers
- Anderen

3. Oorzaken van agressie

25. In welke mate denkt u dat een **zwakke moraliteit van het individu** een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder zwakke moraliteit wordt verstaan: spelers zijn niet in staat om hun gedrag aan te passen aan de heersende morele regels en waarden en niet in staat om hun emoties te controleren. Men beseft dus niet altijd wanneer men juist of fout handelt.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

26. In welke mate denkt u dat **speciale wedstrijdstandigheden** een rol spelen in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder speciale wedstrijdstandigheden wordt verstaan: derby's, kampioenschapswedstrijden, bekerwedstrijden, etc.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

27. In welke mate denkt u dat **agressief gedrag van toeschouwers** een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

28. In welke mate denkt u dat **negatieve vooroordelen over scheidsrechters** een rol spelen in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder negatieve vooroordelen worden verstaan: de scheidsrechter is altijd de slechterik of de scheidsrechter is altijd voor de andere ploeg.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

29. In welke mate denkt u dat **de perceptie van straffeloosheid bij spelers** een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder perceptie van straffeloosheid wordt verstaan: de perceptie bij voetballers dat men toch amper of zelfs niet gestraft wordt voor agressie.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

30. In welke mate denkt u dat **het heersende morele klimaat** een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder het heersende morele klimaat wordt verstaan: een gedeelde cultuur die aanwezig is bij een sportclub over wat juist is en wat niet. Deze cultuur wordt gevormd door verschillende actoren (spelers, trainers, etc.) en omvat de waarden en normen die geaccepteerd worden.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

31. In welke mate denkt u dat **een prestatiegericht klimaat** een rol speelt in agressie gepleegd door jeugdspelers ten opzichte van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

Onder prestatiegericht klimaat wordt verstaan: het feit dat men druk legt op voetballers ten koste van plezier om goed te presteren. Er heerst dus een winnaarsmentaliteit.

- Geen rol
- Zeer kleine rol
- Beperkte rol
- Grote rol
- Zeer grote rol
- Weet ik niet

Einde

Dit waren de vragen. Ik wil u nogmaals bedanken voor uw deelname aan dit onderzoek. Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben, dan kan u contact opnemen met de onderzoeker via volgend e-mailadres: jens.kowalewski@student.kuleuven.be.

Nogmaals bedankt!

Bijlage 2. Codeboek

Variabele	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau
Geslacht	1 = Vrouwelijk 2 = Mannelijk	Nominaal
Geboortejaar		Metrisch
Scheidsrecht. ervaring		Metrisch
Scheidsrecht. niveau	1 = Provinciaal 2 = nationaal	Nominaal
Provincie	1 = Oost-Vlaanderen 2 = West-Vlaanderen 3 = Brabant 4 = Limburg 5 = Antwerpen	Nominaal
Scheidsrecht. functie	1 = Scheidsrechter 2 = Assistent	Nominaal
Wedstrijdcategorie	1 = U13-U17 2 = U19-U21 3 = Senioren	Nominaal
Bedreiging voetbal	1 = Ja 2 = Nee	Nominaal
Freq. bedreiging voetbal		Metrisch
Actor bedreiging voetbal	1 = Speler 2 = Trainer 3 = Toeschouwer 4 = Andere	Nominaal
Bedreiging jeugdvoetbal	1 = Ja 2 = Nee	Nominaal
Freq. bedreiging jeugd		Metrisch
Actor bedreiging jeugd	1 = Speler 2 = Trainer	Nominaal

	3 = Toeschouwer	
	4 = Andere	
Verb. agressie voetbal	1 = Ja	Nominaal
	2 = Nee	
Freq. verb. agressie voetbal		Metrisch
Actor verb. agressie voetbal	1 = Speler	Nominaal
	2 = Trainer	
	3 = Toeschouwer	
	4 = Andere	
Verb. agressie jeugdvoetbal	1 = Ja	Nominaal
	2 = Nee	
Freq. verb. agressie jeugd		Metrisch
Actor verb. agressie jeugd	1 = Speler	Nominaal
	2 = Trainer	
	3 = Toeschouwer	
	4 = Andere	
Fys. agressie voetbal	1 = Ja	Nominaal
	2 = Nee	
Freq. fys. agressie voetbal		Metrisch
Actor fys. agressie voetbal	1 = Speler	Nominaal
	2 = Trainer	
	3 = Toeschouwer	
	4 = Andere	
Fys. agressie jeugdvoetbal	1 = Ja	Nominaal
	2 = Nee	
Freq. fys. agressie jeugd		Metrisch
Actor fys. agressie jeugd	1 = Speler	Nominaal
	2 = Trainer	
	3 = Toeschouwer	

	4 = Andere	
Moraliteit individu	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	
Speciale wedstrijd.	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	
Agressief gedrag toesch.	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	
Negatieve vooroordelen	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	
Perceptie straffeloosheid	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	

Moraliteit omgeving	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	
Prestatiedruk	1 = Geen rol	Metrisch
	2 = Zeer kleine rol	
	3 = Beperkte rol	
	4 = Grote rol	
	5 = Zeer grote rol	
	6 = Weet ik niet	

Bijlage 3. Topiclijst interviews

A. Topiclijst interview scheidsrechter

Inleiding

Ik ben een student Criminologische Wetenschappen aan de KU Leuven. Momenteel voer ik een verkennend onderzoek naar de mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Om zoveel mogelijk informatie en verschillende inzichten te verwerven, worden er interviews afgenomen van relevante actoren in de voetbalwereld. Het interview zal ongeveer 30 minuten van uw tijd in beslag nemen. Ik wil u dan ook hartelijk bedanken voor uw tijd en uw deelname aan het onderzoek.

Mocht u geen bezwaar hebben, dan had ik het gesprek graag opgenomen via mijn iPad omdat dit de verwerking ervan aanzienlijk makkelijker maakt. De opname zal uitsluitend door de interviewer worden beluisterd en worden uitgetypt. Daarna wordt de opname gewist. Zowel uw gegevens als alle informatie die u aanbrengt, zullen vertrouwelijk worden behandeld. Gaat u akkoord met de opname?

- Niet akkoord: ik zal dan uitvoerig notities nemen van het gesprek zodat het later gemakkelijker is om het interview te reconstrueren.
- Akkoord: ik zal nog steeds notities nemen ondanks de opname om zo het interview beter te structureren.

Vooraleer we beginnen met het interview, wil ik u nogmaals bedanken en nogmaals benadrukken dat dit een vertrouwelijk gesprek is. Zo zal het onmogelijk zijn om uit het eindresultaat van dit onderzoek af te leiden welke informatie van welke respondent afkomstig is. Heeft u eventueel nog vragen voordat we starten?

1. Kenmerken

a) Hoeveel jaren bent u al actief als scheidsrechter of als assistent-scheidsrechter?

b) Op welk niveau bent u actief?

c) In welke wedstrijden ben je voornamelijk actief? U13-U17, U19-U21 of senioren?

d) Bent u zelf actief als voetballer of heeft u een verleden als voetballer?

e) Heeft u er ooit aan gedacht om te stoppen?

2. Algemeen

a) Zijn voetballers toleranter voor agressie?

b) Bestaat er een duidelijke agressienorm in het voetbal?

c) Wat vindt u van agressie ten aanzien van scheidsrechters?

3. Ervaring agressie

a) Bent u als scheidsrechter reeds het slachtoffer geworden van bedreigingen in het voetbal?

b) Bent u als scheidsrechter reeds het slachtoffer geworden van verbale agressie in het voetbal?

c) Bent u als scheidsrechter reeds het slachtoffer geworden van fysieke agressie in het voetbal?

4. Oorzaken agressie jeugdspelers

a) In welke mate speelt het volgens u een rol dat spelers niet kunnen omgaan met regels of hun emoties? Dat ze geen besef hebben van juist of fout.

- In welke mate gaan spelers hun acties toeschrijven aan jouw beslissingen?

b) In welke mate denkt u dat voetballers beïnvloed worden door andere spelers, trainers, etc. in het maken van beslissingen?

- Hoe kan uw positie als handhaver van de regels versterkt worden?

- c) Welke invloed heeft de constante druk om te presteren op de spelers EN op u?
- e) In welke mate spelen speciale wedstrijdstandigheden een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?
- Ga je speciale maatregelen nemen wanneer er speciale wedstrijdstandigheden zijn?
- f) In welke mate speelt agressief gedrag bij toeschouwers een rol in de agressie van voetballers in het jeugdvoetbal?
- Ondervindt u zelf invloed van agressief gedrag door toeschouwers?
- g) Vindt u dat voetballers consistent en zwaar genoeg gestraft worden?

5. Scheidsrechterlijke rol

- a) Hoe zou u uw rol als scheidsrechter omschrijven?
- b) Het aantal beslissingen dat u moet nemen is groot, hoe gaat u daar mee om?
- c) Hoe tracht u een zo neutraal mogelijke rol aan te nemen?
- d) Speelt de scheidsrechterlijke functie een rol in agressie?
- e) Merk je dat er negatieve vooroordelen over scheidsrechters zijn?
- f) Sta je als scheidsrechter binnen het voetbal of erbuiten?

!!! Initiatieven ter verbetering positie scheidsrechter + jeugdvoetbal.

B. Topiclijst interview jeugdvoetballer

Inleiding

Ik ben een student Criminologische Wetenschappen aan de KU Leuven. Momenteel voer ik een verkennend onderzoek naar de mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Om zoveel mogelijk informatie en verschillende inzichten te verwerven, worden er interviews afgenomen van relevante actoren in de voetbalwereld. Het interview zal ongeveer 30 minuten van uw tijd in beslag nemen. Ik wil u dan ook hartelijk bedanken voor uw tijd en uw deelname aan het onderzoek.

Mocht u geen bezwaar hebben, dan had ik het gesprek graag opgenomen via mijn iPad omdat dit de verwerking ervan aanzienlijk makkelijker maakt. De opname zal uitsluitend door de interviewer worden beluisterd en worden uitgetypt. Daarna wordt de opname gewist. Zowel uw gegevens als alle informatie die u aanbrengt, zullen vertrouwelijk worden behandeld. Gaat u akkoord met de opname?

- Niet akkoord: ik zal dan uitvoerig notities nemen van het gesprek zodat het later gemakkelijker is om het interview te reconstrueren.
- Akkoord: ik zal nog steeds notities nemen ondanks de opname om zo het interview beter te structureren.

Vooraleer we beginnen met het interview, wil ik u nogmaals bedanken en nogmaals benadrukken dat dit een vertrouwelijk gesprek is. Zo zal het onmogelijk zijn om uit het eindresultaat van dit onderzoek af te leiden welke informatie van welke respondent afkomstig is. Heeft u eventueel nog vragen voordat we starten?

1. Demografische kenmerken

a) Hoeveel jaren bent u al actief als voetballer?

b) Op welk niveau bent u actief? Daarmee bedoelend gewestelijk, provinciaal of nationaal niveau.

C) Heeft u de ambitie om ooit scheidsrechter te worden?

2. Algemeen

a) Wat vindt u van agressie ten aanzien van scheidsrechters?

b) Wat is volgens u de oorzaak van agressie ten aanzien van scheidsrechters?

c) Denk je dat voetballers agressiever zijn dan anderen?

d) Is er een duidelijke agressienorm in het voetbal?

3. Ervaring agressie

a) Heeft u al eens een scheidsrechter bedreigd of heeft u al eens meegemaakt dat de scheidsrechter bedreigd werd?

b) Heeft u al eens een scheidsrechter verbaal beledigd of heeft u al eens meegemaakt dat de scheidsrechter verbaal beledigd werd?

c) Heeft u al eens een scheidsrechter fysiek aangevallen of of heeft u al eens meegemaakt dat de scheidsrechter fysiek aangevallen werd?

4. Oorzaken agressie jeugdspelers

a) Heb je het soms moeilijk met het beseffen wat goed of fout is?

- Gebeurt het soms dat je agressief reageert op de scheidsrechter en de schuld daarvan bij de scheidsrechter of bij teamgenoten legt?

- Gebeurt het soms dat je incorrecte handelingen uitvoert om de reputatie van de ploeg te redden?

- Zie je de scheidsrechter als deel van het spel of vind je dat men een bijkomstige rol vervult? → Maakt dit agressief gedrag gemakkelijker?

- Heb je soms het gevoel dat je geprovoceerd wordt door de scheidsrechter?

- Ben je je bewust van de gevolgen van agressie?

b) Bestaat er zoiets als een gedeelde cultuur in uw voetbalploeg?

- Als een trainer bepaalde agressieve handelingen goedkeurt, ga je deze dan ook uitvoeren?
- Als een supporter bepaalde agressieve handelingen goedkeurt, ga je deze dan ook uitvoeren?
- Als een teamgenoot bepaalde agressieve handelingen goedkeurt, ga je deze dan ook uitvoeren?

c) Heb je het gevoel dat je voetbalt voor plezier of wordt er druk op u gelegd om goed te presteren?

- Heeft dit volgens u invloed op agressief gedrag t.a.v. de scheidsrechter?
- In welke mate ervaar je stress om te moeten winnen?
- Ga je jezelf vergelijken met anderen? En kan het zijn dat je soms een stap te ver gaat om anderen te overtreffen?

d) In welke mate spelen speciale wedstrijdstandigheden een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- Ga je je agressiever gedragen wanneer je tegen rivalen speelt?
- Ga je je agressiever gedragen wanneer je een match absoluut moet winnen?

e) In welke mate speelt agressief gedrag bij toeschouwers een rol in de agressie van voetballers in het jeugdvoetbal?

- Wordt je beïnvloed wanneer supporters verbaal vijandig zijn tegen jezelf, teamgenoten of de tegenstander?
- Wanneer je ouders agressief gedrag vertonen langs de zijlijn, hoe reageer je hierop?

f) Hoe zou je de scheidsrechterlijke rol omschrijven?

- In welke mate speelt de scheidsrechterlijke functie een rol in agressie ten aanzien van scheidsrechters?
- Beschouw je de scheidsrechter als een 'slechterik'?
- Vind je dat de scheidsrechter af en toe partijdig is? Hoe reageer je hierop?

g) Vindt u dat voetballers consistent en zwaar genoeg gestraft worden?

- Denk je dat er er zoiets leeft bij voetballers dat ze toch niet zwaar worden gestraft voor bepaalde handelingen en dat ze daardoor gemakkelijker deze handelingen stellen?

!!! Initiatieven ter verbetering positie scheidsrechter + jeugdvoetbal.

C. Topiclijst interview jeugdcoördinator

Inleiding

Ik ben een student Criminologische Wetenschappen aan de KU Leuven. Momenteel voer ik een verkennend onderzoek naar de mogelijke oorzaken van agressie gepleegd door jeugdspelers ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal. Om zoveel mogelijk informatie en verschillende inzichten te verwerven, worden er interviews afgenomen van relevante actoren in de voetbalwereld. Het interview zal ongeveer 30 minuten van uw tijd in beslag nemen. Ik wil u dan ook hartelijk bedanken voor uw tijd en uw deelname aan het onderzoek.

Mocht u geen bezwaar hebben, dan had ik het gesprek graag opgenomen via mijn iPad omdat dit de verwerking ervan aanzienlijk makkelijker maakt. De opname zal uitsluitend door de interviewer worden beluisterd en worden uitgetypt. Daarna wordt de opname gewist. Zowel uw gegevens als alle informatie die u aanbrengt, zullen vertrouwelijk worden behandeld. Gaat u akkoord met de opname?

- Niet akkoord: ik zal dan uitvoerig notities nemen van het gesprek zodat het later gemakkelijker is om het interview te reconstrueren.
- Akkoord: ik zal nog steeds notities nemen ondanks de opname om zo het interview beter te structureren.

Vooraleer we beginnen met het interview, wil ik u nogmaals bedanken en nogmaals benadrukken dat dit een vertrouwelijk gesprek is. Zo zal het onmogelijk zijn om uit het eindresultaat van dit onderzoek af te leiden welke informatie van welke respondent afkomstig is. Heeft u eventueel nog vragen voordat we starten?

1. Kenmerken

a) Hoeveel jaren bent u al actief als jeugdcoördinator?

b) Bent u actief als voetballer? Of heeft u een verleden als voetballer?

c) Bent u actief als scheidsrechter of assistent-scheidsrechter?

- Of heeft u een verleden?
- Heeft u de ambitie om scheidsrechter te worden?

2. Algemeen

- a) Wat vindt u van agressie ten aanzien van scheidsrechters?
- b) Hoe reageert u als jeugdcoördinator of als club in het algemeen op agressief gedrag ten aanzien van scheidsrechters?
- c) Hoe zou u de scheidsrechterlijke rol beschrijven?
 - Kwetsbare positie?
 - Hoe kan u de scheidsrechter bijstaan in zijn rol?

3. Ervaring agressie

- a) Bent u als jeugdcoördinator reeds in aanraking gekomen met bedreigingen door jeugdspelers ten aanzien van de scheidsrechter in het jeugdvoetbal?
 - Werden er maatregelen genomen jegens de ‘daders’?
- b) Bent u als jeugdcoördinator reeds in aanraking gekomen met verbale agressie door jeugdspelers ten aanzien van de scheidsrechter in het jeugdvoetbal?
 - Werden er maatregelen genomen jegens de ‘daders’?
- c) Bent u als jeugdcoördinator reeds in aanraking gekomen met fysieke agressie door jeugdspelers ten aanzien van de scheidsrechter in het jeugdvoetbal?
 - Werden er maatregelen genomen jegens de ‘daders’?

4. Oorzaken agressie jeugdspelers

- a) In welke mate speelt de moraliteit van een persoon een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal? (Het feit dat men niet in staat is zijn/haar morele regels en emoties op een gepaste manier te controleren en tot uiting te brengen)

- Merkt u soms dat spelers agressief handelen gaan rechtvaardigen door te stellen dat ze daarmee de reputatie van de club helpen?
- Merkt u soms dat spelers hun agressief handelen verbloemen door het bijvoorbeeld te omschrijven als stoom aflaten?
- Merkt u soms dat spelers hun agressief gedrag toekennen aan de scheidsrechter of aan teamgenoten?
- Zijn voetballers toleranter voor agressie dan gewone personen?

b) In welke mate denkt u dat voetballers beïnvloed worden door andere spelers, trainers, etc. in het maken van beslissingen?

- Als jeugdcoördinator vervul je een belangrijke rol in het opstellen van de regels, waarden en culturele normen binnen de club. Hoe groot is uw invloed op jeugdspelers?
- Hoe kan deze positie versterkt worden?

c) Legt u als coördinator de nadruk op het plezier van de spelertjes of wordt er ook gefocust op de prestaties?

- Worden trainers gerekruteerd op basis van hun ambitie om te winnen of op basis van de vaardigheden om spelers plezier te laten hebben?
- Hoe gaat u om met spelers die prestatiedruk voelen?

d) In welke mate spelen speciale wedstrijdstandigheden een rol in de agressie ten aanzien van scheidsrechters in het jeugdvoetbal?

- Ga je speciale maatregelen nemen wanneer er speciale wedstrijdstandigheden zijn?

e) In welke mate speelt agressief gedrag bij toeschouwers een rol in de agressie van voetballers in het jeugdvoetbal?

- Hoe wordt agressief gedrag van toeschouwers/ouders aangepakt?

f) Merkt u dat spelers, trainers etc. reeds met negatieve vooroordelen over scheidsrechters rondlopen?

- Hoe gaat u hier mee om?

g) Vindt u dat voetballers consistent en zwaar genoeg gestraft worden?

- Worden spelers door de club zelf aangepakt wanneer ze agressief gedrag vertonen?

Bijlage 4. Codeboom

- ❖ Agressie t.a.v. scheidsrechters
 - Algemeen
 - Ervaring met agressie
 - Bedreigingen
 - Verbale agressie
 - Fysieke agressie
 - Oorzaken van agressie
 - Moraliteit individu
 - Algemeen
 - Moral disengagement
 - Moraliteit sportklimaat
 - Algemeen
 - Beïnvloedende actoren
 - Prestatiegericht klimaat
 - Prestatiedruk
 - Plezier
 - Speciale wedstrijdstandigheden
 - Agressief gedrag toeschouwers
 - Algemeen
 - Ondervonden invloed
 - Perceptie van straffeloosheid
 - Scheidsrechterlijke rol
 - Algemeen
 - Functie
 - Negatieve vooroordelen
- ❖ Overig

Bijlage 5. Lijst van de analyse-eenheden uit het kwalitatieve empirische gedeelte

Respondent	Functie	Voetbalervaring	Ervaring met agressie	
			Verbaal/bedreiging	Fysieke agressie
A	Jeugdcoördinator	> 7 jaar	Ja	Ja
B	Jeugdcoördinator	> 7 jaar	Ja	Ja
C	Scheidsrechter	< 7 jaar	Ja	Nee
D	Scheidsrechter	< 7 jaar	Ja	Ja
E	Voetballer	< 7 jaar	Ja	Ja
F	Voetballer	> 7 jaar	Ja	Nee
G	Voetballer	< 7 jaar	Ja	Ja
H	Jeugdcoördinator	< 7 jaar	Ja	Ja
I	Scheidsrechter	> 7 jaar	Ja	Nee
J	Scheidsrechter	> 7 jaar	Ja	Ja
K	Scheidsrechter	< 7 jaar	Ja	Nee
L	Voetballer	> 7 jaar	Ja	Nee
M	Voetballer	> 7 jaar	Ja	Ja
N	Voetballer	> 7 jaar	Ja	Nee